

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПІДГОТОВКА ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (PhD)
У ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ**

Навчально-методичний посібник

Запоріжжя, 2017

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Запорізького національного університету
(протокол № 1 від 26.09.2017 р.)*

П 44 Підготовка докторів філософії (PhD) у Запорізькому національному університеті: навчально-методичний посібник / В.І. Меньяло та ін. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 152 с.

ISBN 978-966-599-562-3

Навчально-методичний посібник є результатом розробки й апробації у Запорізькому національному університеті власної моделі підготовки докторів філософії (PhD). Структура посібника складається з трьох розділів, перший з яких розкриває загальні засади підготовки наукових кадрів у ЗНУ. У другому розділі викладені теоретичні аспекти професійної підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти, зокрема визначено сутність, роль і місце дослідницько-інноваційної діяльності та розкрито її зміст; представлено компетентнісну модель майбутнього доктора філософії, яка є основою проектування освітньої складової докторської підготовки та змістового наповнення освітньо-наукових програм. До третього розділу увійшли програми навчальних курсів для аспірантів першого року навчання, орієнтовані на оволодіння майбутніми фахівцями загальнонауковою, інішомовною та дослідницько-інноваційною компетентностями: “Філософія науки”, “Основи критичного мислення”, “Практичний курс англійської мови”, “Основи дослідницько-інноваційної діяльності”, деякі модулі яких викладаються у Запорізькому національному університеті в рамках реалізації проекту Erasmus+: Jean Monnet actions-587321-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE “European Project Culture”.

Головною цінністю цього видання є представлені у ньому авторські програми розроблених курсів, які містять детальний опис практичних занять та приклади творчих завдань, а також потужний перелік необхідних літературних джерел та електронних ресурсів до кожного модуля.

Посібник буде корисним для аспірантів і науково-педагогічних працівників, які забезпечують освітню підготовку майбутніх докторів філософії.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
ZAPORIZHZHIA NATIONAL UNIVERSITY

**PhDs TRAINING AT ZAPORIZHZHIA
NATIONAL UNIVERSITY**

Study Guide

Zaporizhzhia, 2017

UDC 378.22:1(075.8)

*Recommended for publication
by Academic Council of Zaporizhzhia National University
(Protocol № 1 from 26.09.2017).*

**PhDs training at Zaporizhzhia National University: study guide /
Victoria Menailo and others, Zaporizhzhia: ZNU, 2017. 152 p.**

ISBN 978-966-599-562-3

The Study Guide presents the model of Philosophy Doctors training, developed and tested at Zaporizhzhia National University, the results of its application and implementation. The Guide comprises three parts, the first highlighting the general prerequisites of scholars training at ZNU. The second part outlines the theoretical aspects of scholar training of PhD candidates, defining the essence, content and character of research-innovation activity. The study presents the Competency Model of prospective PhDs. It lays the basis for developing the educational component of doctoral training and doctoral postgraduate programme content development.

The third part includes a number of doctoral postgraduate course programmes for the prospective PhDs of the first year of training, targeted at mastering the general academic competencies, foreign language competency, research and innovation competency (Philosophy of Science; Foundations of Critical Thinking; Foundations of Research and Innovation). Some of the subject modules are already employed at ZNU within the framework of Erasmus+ Project: Jean Monnet actions-587321-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE «European Project Culture».

The ultimate value of the Study Guide is the presented course programmes, containing the detailed description of practical classes and examples of creative task-solving projects together with extensive list of reference materials and e-sources for each module.

The Study guide will be of use for prospective PhDs, scholars and academics, involved in PhDs training.

ISBN 978-966-599-562-3

© Zaporizhzhia National University, 2017

ЗМІСТ

	Вступ (<i>М. О. Фролов</i>)	7
I	Система підготовки докторів філософії у Запорізькому національному університеті (<i>Ю. О. Каганов</i>)	8
II	Теоретичні засади дослідницько-інноваційної підготовки фахівців на третьому рівні вищої освіти (<i>В. І. Меньяйло</i>)	21
	2.1 Сутність поняття “дослідницько-інноваційна діяльність”	22
	2.2 Роль і місце дослідницько-інноваційної діяльності вищих навчальних закладів в інноваційній діяльності ВНЗ	24
	2.3 Наукова, науково-інноваційна та інноваційна діяльність вищих навчальних закладів в інноваційному процесі	27
	2.4 Зміст дослідницько-інноваційної діяльності майбутніх докторів філософії як наукових, науково-педагогічних працівників	29
	2.5 Компетентнісна модель доктора філософії у системі професійної підготовки	33
III	Програми навчальних дисциплін для аспірантів першого року навчання Запорізького національного університету	
	3.1 Програма навчальної дисципліни “ <i>Основи дослідницько-інноваційної діяльності</i> ”	46
	Модуль I. Освітня, наукова, інноваційна діяльність в Україні: стан, проблеми, перспективи (<i>В. І. Меньяйло</i>)	47
	Модуль II. Основи проектної діяльності (<i>В.І. Меньяйло</i>)	53

	Модуль III. Механізми фінансування наукових досліджень в Україні та шляхи комерціалізації їх результатів (В. І. Меньяло)	59
	Модуль IV. Основи менеджменту наукових досліджень за кордоном (К. Г. Сіріньок-Долгарьова)	68
	Модуль V. Міжнародна грантова підтримка індивідуальної академічної мобільності (О. В. Тупахіна)	73
	Модуль VI. Міжнародна грантова підтримка проектів у галузі освіти і науки (О. В. Тупахіна)	76
	Модуль VII. Публікація статей у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних (В. Л. Сарабєєв)	81
3.2	Програма навчальної дисципліни “Критичне мислення” (С. О. Терно)	86
	Модуль I. Теорія критичного мислення	87
	Модуль II. Методика критичного мислення	93
3.3	Програма навчальної дисципліни “Філософія науки” (Л. Д. Кривега)	104
3.4	Програма навчальної дисципліни “Практичний курс англійської мови” (І.О. Андрєєва, М.В. Залужна, Н.Д. Костенко)	110
Додатки		
	<i>Додаток А.</i> Програма розвитку відкритої регіональної платформи науково-виробничого партнерства “ІНКУБ” (Інформація. Інновації. Інвестиції)	120
	<i>Додаток Б.</i> Концепція проектної діяльності Запорізького національного університету	125
	<i>Додаток В.</i> Положення про конкурс молодіжних проектів “Епіцентр студентських ініціатив”	130
	<i>Додаток Г</i> Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету (проект)	139

ВСТУП

*д.і.н., проф. Фролов М. О.,
голова Наглядової ради ЗНУ, народний депутат України*

У сучасних дискусіях про вектори розвитку державної політики і суспільного життя беззаперечною цінністю визнається освіта, як чинник формування людського капіталу. Сутнісні зміни в українському суспільстві, інтеграція України до європейської спільноти, потреба в інноваційному розвитку економіки в умовах захисту державного суверенітету і територіальної цілісності нашої держави формують нові виклики перед освітою і наукою. Закономірно, що відповіддю на них є процеси реформування вищої освіти.

Ухвалення в 2014 році Закону України «Про вищу освіту» заклало підвалини університетської автономії, формування культури доброчесності, інтеграції українського освітнього простору до європейського академічного середовища. Імплементация закону триває до сьогодні, стикаючись з об'єктивними та суб'єктивними труднощами, однак показуючи при цьому незворотність шляху реформування галузі, що продемонструвало нещодавнє прийняття Верховною Радою України базового Закону «Про освіту».

У цих умовах нові імпульси відчуває система підготовки кадрів вищої кваліфікації – докторів філософії (PhD) і докторів наук. Третій (освітньо-науковий) і четвертий (науковий) рівні вищої освіти є вінцем університетської моделі, вони виступають головним джерелом кадрового потенціалу вишу, показником розвитку наукових шкіл, ознакою конкурентоспроможності закладу.

Запорізький національний університет обрав для свого розвитку концепцію регіонального європейського вишу, яка передбачає динамічний і збалансований розвиток усіх рівнів вищої освіти. Аспірантура і докторантура університету знаходяться наразі у пошуку оптимальної моделі підготовки кадрів, прагнучи на основі сталих традицій наукових шкіл започаткувати нові форми і методи освітньо-наукового процесу. На цьому шляху відчутними є перші досягнення, з якими колектив вишу прагне поділитися з колегами, представляючи свої напрацювання у цьому посібнику.

РОЗДІЛ І. СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ У ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

*к.і.н., доц. Каганов Ю. О.,
завідувач відділу аспірантури і докторантури,
доцент кафедри новітньої історії України ЗНУ*

З 1962 року в Запорізькому національному університеті функціонує аспірантура як основна форма підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів.

Радянські зразки аспірантури і докторантури багато в чому наслідувало Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 309 від 1 березня 1999 р., яке закріпило випробувану роками уніфіковану практику підготовки кандидатів і докторів наук. Збалансований документ сприяв організаційно-науковому адмініструванню в університетському середовищі, віддзеркалюючи тогочасний рівень централізації у сфері вищої освіти.

Суспільно-політичні процеси в Україні, її євроінтеграційні прагнення, запити академічної спільноти на досягнення автономії вишів втілились у прийняття 2014 р. нового Закону України «Про вищу освіту». Однією з новацій Закону стала трансформація аспірантури і докторантури у третій (освітньо-науковий) і четвертий (науковий) рівні вищої освіти відповідно до європейських традицій.

23 березня 2016 року, після громадського обговорення, Уряд України ухвалив постанову № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)». Колектив Запорізького національного університету долучився до розробки цього документа на етапі громадського обговорення, запропонувавши зміни і доповнення до цілої низки положень.

Ухвалення будь-якого нормативно-правового акта, особливо новаторського характеру, закономірно формує перед вищим навчальним закладом нові виклики, пов'язані з необхідністю інституційних трансформацій, зміною правил і процедур, систем управління тощо.

Колектив Запорізького національного університету сприйняв ухвалення нового Порядку як поштовх до модернізації системи

аспірантури і докторантури в університеті. Ключовими рисами цієї модернізації стали чотири чинники:

- інституційні можливості;
- дебіюрократизація і демократизація;
- ретельний підхід до кадрового забезпечення освітньої підготовки PhD;
- мовна підготовка та академічна доброчесність як абсолютний пріоритет.

Інституційну спроможність здійснювати підготовку здобувачів ступеня доктора філософії університет довів ліцензуванням протягом 2016-2017 рр. 23 спеціальностей на третьому (освітньо-науковому) рівні (накази Міністерства освіти і науки України від 21.04.2016 № 443, від 18.05.2016 № 523, від 05.05.2017 № 88-л «Про ліцензування освітньої діяльності на третьому освітньо-науковому рівні»):

- 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)
- 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
- 017 Фізична культура і спорт
- 032 Історія та археологія
- 033 Філософія
- 035 Філологія
- 051 Економіка
- 052 Політологія
- 053 Психологія
- 054 Соціологія
- 061 Журналістика
- 073 Менеджмент
- 075 Маркетинг
- 081 Право
- 091 Біологія
- 101 Екологія
- 102 Хімія
- 104 Фізика та астрономія
- 105 Прикладна фізика та наноматеріали
- 113 Прикладна математика
- 122 Комп'ютерні науки
- 231 Соціальна робота
- 281 Публічне управління та адміністрування

Згідно з Правилами прийому до аспірантури Запорізького національного університету, затвердженими Вченою радою, конкурсний відбір та зарахування на навчання вступників з 2016 р. здійснюється двома хвилями: 1 хвиля (березень) – прийом за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб (на умовах контракту); 2 хвиля (серпень-вересень) – прийом на навчання як за рахунок державного замовлення, так і на умовах контракту. Така практика виправдовує себе з огляду на те, що терміни завершення навчання у більшості магістратур припадають на лютий, що входить у протиріччя із традиційним часом отримання вишами обсягів державного замовлення на підготовку аспірантів, а саме – у липні-серпні.

Закономірно постає потреба на загальнодержавному рівні комплексно підійти до вирішення цього питання задля гармонізації здобуття другого і третього рівнів вищої освіти.

Результати вступних кампаній 2016 і 2017 рр. засвідчили закономірні диспропорції у кількості вступників, що, зрештою, й було закладено в різні ліцензійні обсяги.

Табл. 1. Кількість здобувачів ступеня PhD в аспірантурі Запорізького національного університету станом на 01.10.2017

	Спеціальність	Набір 2016	Набір 2017	Всього
1	014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)	2	1	3
2	015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)	5	9	14
3	017 Фізична культура і спорт	3	5	8
4	032 Історія та археологія	10	17	37
5	033 Філософія	6	2	8
6	035 Філологія	8	5	13
7	051 Економіка	17	13	30
8	052 Політологія	0	1	1

9	053 Психологія	5	7	12
10	054 Соціологія	1	2	3
11	061 Журналістика	5	4	9
12	073 Менеджмент	2	3	5
13	081 Право	10	19	29
14	091 Біологія	1	2	3
15	101 Екологія	1	3	4
16	102 Хімія	1	0	1
17	105 Прикладна фізика та наноматеріали	0	2	2
18	113 Прикладна математика	5	6	11
19	122 Комп'ютерні науки	7	12	19
20	231 Соціальна робота	1	5	6
21	281 Публічне управління та адміністрування	0	2	2
	Всього	90	120	210

Лідерами серед спеціальностей за кількістю аспірантів в ЗНУ є: 032 Історія та археологія, 081 Право, 051 Економіка. Позитивну динаміку демонструють спеціальності 122 Комп'ютерні науки, 113 Прикладна математика. Підготовка PhD з природничих спеціальностей в силу специфіки галузі, потреби в лабораторному обладнанні, містить резерви для співпраці з іншими закладами та інституціями НАН України. Позитивним прикладом вважаємо укладення у 2017 р. Угоди про співробітництво щодо реалізації програм внутрішньої академічної мобільності між Запорізьким національним університетом і Запорізьким державним медичним університетом. Завдяки цьому аспіранти біологічного факультету

нашого вишу мають можливість проходження стажувань на базі кафедр медичного університету, використовуючи обладнання колег.

Щороку в університеті зростає кількість бажаючих навчатися за кошти фізичних та юридичних осіб.

Динаміку кількості аспірантів і докторантів за 2014-2017 рр. відбивають таблиці 2, 3.

Табл. 2. Динаміка кількості аспірантів Запорізького національного університету

Рік	бюджет		контракт		Всього
	денна	заочна (вечірня)	очна	заочна	
2014	65	40	32	39	176
2015	55	40	67	62	224
2016	78	31	79	77	265
на 01.10.2017	87	57	135	123	402

Табл. 3. Динаміка кількості докторантів Запорізького національного університету

Рік	бюджет	контракт	Всього
2014	9	2	11
2015	16	7	23
2016	20	10	30
на 01.10.2017	26	10	36

Значна кількість аспірантів, поза сумнівом, не може вважатися виключно кадровим резервом для конкретного університету. Логічним вважаємо результат підготовки PhD як підвищення конкурентоздатності на ринку праці, додатковий соціальний ліфт.

Залучення до аспірантури вступників з інших країн залишається важливим завданням на перспективу. На сьогодні 5 аспірантів з Китаю, Марокко і Габону навчаються в аспірантурі ЗНУ. Імпульсом до поживавлення зарубіжних контактів має стати угода між Анхойським педагогічним університетом (Китай) і Запорізьким

національним університетом про відкриття з 2017 року на базі ЗНУ Школи Конфуція, а невдовзі – Інституту Конфуція.

Освітній процес в аспірантурі побудований на засадах демократизму, відкритості, недопущення менторської моделі викладання.

Для проведення лекційних і семінарських занять виділено університетські аудиторії з мультимедійним обладнанням, зокрема проекторами та інтерактивними дошками, а також забезпечені фліпчартами.

У 2016 році започатковано традицію проведення т.зв. гостьових лекцій для аспірантів тих професорів і доцентів Запорізького національного університету, які повернулись зі стажувань за кордоном за програмами академічної мобільності з метою донесення методологічного та інституційного дискурсу зарубіжних наукових практик.

В університеті для забезпечення освітнього процесу на третьому рівні вищої освіти використовується система електронного забезпечення навчання Moodle, яка впродовж чотирьох років є невід’ємною складовою методичного забезпечення усіх дисциплін на рівні бакалаврату і магістратури. Розміщення на електронній платформі завдань самостійної та індивідуальної роботи, тестових матеріалів, текстів лекцій, наявність особистого електронного кабінету для кожного аспіранта, зручний інтерфейс спілкування з викладачем, уникнення особистісного фактору при оцінюванні робіт, контроль часу завантаження робіт – це далеко не вичерпний перелік тих переваг, які надає система як аспіранту, так і викладачу. Особливо вагомою стає роль системи Moodle для забезпечення освітнього процесу для аспірантів заочної і вечірньої форми.

Відповідно до навчальних планів підготовки докторів філософії освітній процес розрахований з обсягу 48 кредитів ЄКТС терміном на 3 роки.

На перший рік навчання припадає 17 кредитів ЄКТС («Практичний курс англійської мови» – 6 кредитів, «Філософія науки» – 3 кредити, «Основи дослідницько-інноваційної діяльності» – 8 кредитів).

Другий рік навчання становить 19 кредитів ЄКТС («Практичний курс англійської мови» – 4 кредити, «Основи академічного письма» – 3 кредити, «Критичне мислення» – 3 кредити, дисципліни вільного вибору циклу професійної підготовки – 9 кредитів).

Третій рік навчання розрахований на 12 кредитів, з яких 9 кредитів передбачають педагогічну практику, а 3 кредити становлять дисципліни вільного вибору циклу професійної підготовки.

У цілому, структура освітньої підготовки відбиває рекомендації п. 27 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), зокрема включає 4 складові що передбачають набуття аспірантом компетентностей відповідно до Національної рамки кваліфікацій:

- здобуття глибинних знань із спеціальності, за якою аспірант проводить дослідження (дисципліни вільного вибору циклу професійної підготовки, 12 кредитів);

- оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору (дисципліни «Філософія науки», «Критичне мислення», 6 кредитів);

- набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності (дисципліни «Основи дослідницько-інноваційної діяльності», «Основи академічного письма», педагогічна практика, 20 кредитів).

- здобуття мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності (дисципліна «Практичний курс англійської мови», 10 кредитів).

Для забезпечення прозорості вільного вибору фахових дисциплін на 2 і 3 році навчання в аспірантурі використовується система електронного забезпечення навчання Moodle, за допомогою якої аспіранти самостійно, ознайомившись з викладеними анотаціями і програмами дисциплін, визначаються з обранням курсів. Необхідно обрати по одній дисципліні з двох запропонованих в межах трьох блоків. При цьому алгоритм програми налаштований на мінімальне

порогове значення, необхідне для вибору тієї чи іншої дисципліни, яке становить 5 осіб. У тому разі, якщо певний курс обирають менше 5 аспірантів, вони мають бути прикріплені до іншого курсу, за який проголосувала більшість.

Викладання дисциплін вільного вибору циклу професійної підготовки для аспірантів 2 року навчання для більшості вишів і науково-дослідних установ залишається проблемним питанням, виходячи з того, що кількість аспірантів з певних спеціальностей є критично малою, що не дозволяє формувати повноцінні академічні групи чи потоки. У цих умовах Запорізький національний університет рішенням Вченої ради затвердив таку методикку розрахунку навчального навантаження: 10 і більше аспірантів = 1 група = 78 аудиторних годин, від 5 до 9 аспірантів = 1/2 групи = 40 годин; 1 аспірант = 4 години, 2 аспіранти = 8 годин, 3 аспіранти = 12 годин, 4 аспіранти = 16 годин.

Слід зауважити, що вказані години є годинами аудиторного навантаження, що мають сполучатися з індивідуальними консультаціями викладача.

Обрахунок загальної кількості аудиторних годин навчального навантаження за весь трирічний період освітнього процесу на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти дорівнює 3,1 ставки.

Що стосується спільних освітньо-наукових програм, то в умовах регіонів інституційні можливості є доволі вузькими. Разом з тим, Запорізьким національним університетом укладено договори про спільні освітньо-наукові програми з Інститутом олійних культур Національної академії аграрних наук України та Запорізькою медичною академією післядипломної освіти. Фахівці ЗНУ здійснюють забезпечення освітньої складової для аспірантів цих закладів з англійської мови та філософії науки.

Дебюрократизацію відділ аспірантури і докторантури вбачає у максимальному скорочення паперового документообігу та його переведення в електронний формат. Для цього було оновлено веб-сайт відділу www.phd.znu.edu.ua, який насичений як нормативно-правовою інформацією з питань підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів, так і бланковою документацією, зразками і формами документів. При цьому перелік номенклатури документації, у межах дозволеного нормативними актами, був суттєво скорочений.

Цей підхід особливо себе виправдовує під час вступних кампаній, коли більшість аспірантів подають до відділу аспірантури і докторантури вже сформовану особову справу, з формами, роздрукованими з веб-сайта.

Іншою вагомою підтримкою в організації підготовки аспірантів в ЗНУ є сайт www.sms-sms.com.ua, який надає платні послуги з розсилки смс-повідомлень групам контактів. В умовах необхідності оперативного інформування аспірантів про зміни у розкладі, проведення певного заходу та ін. альтернативи смс-повідомленням немає.

Роль соціальних мереж у сучасному інформаційному просторі вже не потребує особливого доведення, особливо для молодого покоління, яким здебільшого є контингент аспірантів і докторантів. Тому з 2015 року у мережі Facebook активно функціонує і розвивається група «Аспірантура і докторантура ЗНУ», яка на сьогодні нараховує 1130 учасників. Задум локальної групи для аспірантів вишу переріс у загальнодержавну соціальну групу з різних питань підготовки і атестації вчених, анонсів наукових заходів, обговорень державної політики у сфері освіти і науки, учасниками і дописувачами якої є освітяни, науковці, політики з різних куточків країни. Такий демократичний механізм комунікації є вкрай важливий для консолідації наукового співтовариства. Окрім іншого, група у мережі Facebook є потужним профорієнтаційним засобом для запрошення на навчання вступників.

З 2005 року в Запорізькому національному університеті функціонує автоматизована система «Деканат», яка є авторською розробкою колективу вчених ЗНУ (Курапов С.В., Козін І.В., Баштаннік О.І.) і є комплексним інструментарієм забезпечення освітнього процесу – від формування навчальних планів до видачі дипломів. Наразі здійснюється адаптація цього авторського програмного продукту до потреб аспірантури.

Перераховані елементи, вочевидь, є недостатніми інструментами для зручного і належного адміністрування нової моделі підготовки в аспірантурі. Потужна освітня складова потребує зручного інструментарію для свого адміністрування. Це ті виклики, які актуальні для роботи більшості відділів аспірантур і докторантур в країні. На часі створення та популяризація програмних продуктів, зокрема електронних платформ, які б дозволили проводити вступні кампанії, здійснювати облік аспірантів, затвердження тем їх

дисертацій, призначення і зміни наукових керівників, зміни у формах навчання, інших питань, з якими щодня стикаються працівники відділів.

Суттєва увага приділяється в університеті розвитку спеціалізованих вчених рад. Наразі в університеті функціонує сім спецрад з десяти спеціальностей, з них чотири ради – докторського рівня (з історичних, юридичних, економічних і педагогічних наук).

Ректорат вишу визнає автономні академічні права спеціалізованих вчених рад й усіляко сприяє їх подальшому розвитку, вбачаючи у цьому одне з ключових джерел поповнення кадрового потенціалу університету. Разом із тим, постійно акцентується увага на відповідальності усіх учасників атестаційного процесу щодо високого рівня вимогливості під час експертизи дисертацій, запобігання академічного плагіату у дослідженнях, суворого дотримання нормативних вимог МОН України.

У 2016 році Вчена рада Запорізького національного університету ухвалила Положення «Про порядок подання і розгляду дисертацій у спеціалізованих вчених радах Запорізького національного університету», яке стало своєрідним Регламентом роботи спеціалізованих вчених рад університету. У документі (http://phd.znu.edu.ua/page//img/specradyZNU_polozhennya-.pdf) передбачено персональну відповідальність голови, вченого секретаря, експертних комісій, наукових керівників і консультантів спецрад за якість дисертацій, недопущення академічного плагіату, високий рівень вимогливості під час експертизи досліджень.

На виконання частини 5 статті 6 Закону України «Про вищу освіту» здійснюється обов'язкове оприлюднення текстів дисертацій, авторефератів дисертацій і відгуків офіційних опонентів на офіційному веб-сайті університету. Перед розміщенням на сайті обов'язковим є етап погодження електронних версій усіх текстів завідувачем відділу аспірантури і докторантури, який перевіряє їх на предмет дотримання нормативних вимог.

Традиційними формами роботи стали щоквартальні наради за участю ректора, проректора з наукової роботи, завідувача відділу аспірантури і докторантури з головами, вченими і технічними секретарями спецрад, на яких обговорюються питання організаційного і матеріально-технічного забезпечення спеціалізованих вчених рад вишу. На 2018 рік заплановано створення окремої зали для проведення засідань усіх спецрад університету.

Предметом ретельної уваги колективу університету є рішення Атестаційної колегії МОН України у частині зауважень, висловлених різним вишам. Щороку у грудні Вчена рада університету заслуховує звіти голів спеціалізованих вчених рад та аналізує проблеми і перспективи їх діяльності.

У таблиці 4 показано динаміку кількості захистів кандидатських і докторських дисертацій аспірантами, докторантами та співробітниками ЗНУ у власних спецрадах та спецрадах інших закладів.

Табл. 4. Динаміка захисту дисертацій аспірантами, докторантами і співробітниками ЗНУ

Роки	Захист кандидатських дисертацій	Захист докторських дисертацій
2014	45	5
2015	51	5
2016	48	7
на 01.10.2017	39	7

Продуктивна діяльність системи аспірантури і докторантури, окрім інших складових, дозволила вийти у 2017 році на потужні показники кадрового потенціалу університету, в якому працює 92 доктори наук (15%) і 434 кандидати наук (71,4%)

Суттєвим елементом мотивації молодих науковців, підготовка яких здійснюється для потреб ЗНУ, є матеріальна винагорода, закріплена на рівні Колективного договору між адміністрацією і профспілковим комітетом Запорізького національного університету. Зокрема, університет виплачує кожному працівнику за захист докторської дисертації 25 000 грн., незалежно від перебування у докторантурі і терміну захисту дисертації. За захист кандидатської дисертації встановлено диференційований розмір винагороди: для осіб, які захистили дисертацію до закінчення терміну навчання в аспірантурі (достроково) – 10000 грн., а для осіб, які захистили дисертацію не пізніше ніж через рік після закінчення аспірантури – 5000 грн.

Враховуючи необхідність залучення молодих науковців до світового публікаційного простору в університеті передбачено певні

стимулюючи важелі, зокрема згідно з Колективним договором автори отримують винагороди за публікації статей у базах Scopus і Web of Science у розмірі 1500 грн.

Також аспіранти денної бюджетної форми навчання мають можливість безкоштовно публікуватися у фахових виданнях університету, друкувати за рахунок університету автореферати дисертацій, а докторанти – видавати монографії.

Питання академічної доброчесності останнім часом є одним з найбільш актуальних в академічному середовищі. У різних контекстах воно обговорюється також і в мас-медіа, і в політичному середовищі. Долучення Запорізького національного університету до Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) (координатор від ЗНУ – проректор з наукової роботи д.і.н., проф. Васильчук Г.М.) стало додатковим імпульсом формування в університеті культури і цінностей академічної доброчесності. Колектив вишу виходить з розуміння неможливості одномоментного досягнення результату у цій царині. Розробка проекту Кодексу академічної доброчесності є важливим, однак лише першим кроком на тривалому шляху формування у студентському, аспірантському і викладацькому колективах розуміння важливості запобігання та виявлення несанкціонованих текстових запозичень, академічного шахрайства та інших ознак недоброчесності.

У ЗНУ було прийнято рішення формування Кодексу академічної доброчесності знизу, без адміністративних важелів, з урахуванням позиції усіх учасників освітнього процесу, особливо студентського самоврядування. На сьогодні розроблений збалансований документ, який передбачає систему запобігання та виявлення академічного плагіату в університеті на різних рівнях:

- на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) освітніх рівнях вищої освіти;
- на третьому освітньо-науковому (аспірантському) рівні вищої освіти (аспірантура);
- під час атестаційного процесу здобувачів наукових ступенів у спеціалізованих вчених радах університету;
- у роботі редакційних колегій наукових видань, щодо яких Запорізький національний університет є засновником;
- при визнанні в університеті документів про науковий ступінь та (або) вчене звання, одержаних особами в навчальних закладах чи установах інших країн.

Детальніше з проектом Кодексу академічної доброчесності ЗНУ можна ознайомитися у Додатку Г цього посібника.

Серед короткотермінових, за підсумками одного року, результатів трансформації аспірантури у PhD-модель, на прикладі ЗНУ, можна визначити такі:

- посилення корпоративності і включеності аспірантів в життя університету;

- активізація проектної діяльності у виші;

- поступове формування дискурсу академічної доброчесності

Вбачаємо при цьому низку проблемних питань, які потребують свого вирішення на загальнодержавному рівні:

- пошук оптимального балансу між освітнім і науковим компонентом підготовки PhD;

- розробка і затвердження стандартів для рівня доктора філософії;

- ухвалення нового Порядку присудження наукових ступенів;

- внесення змін до постанови КМУ №261 від 23.03.2016 р., а також наказів МОН України, що регламентують апробацію дисертаційного дослідження;

- розв’язання нормативно-правових колізій, пов’язаних з функціями і повноваженнями НАЗЯВО;

- розробка механізмів міжінституційних освітньо-наукових програм на третьому рівні вищої освіти.

Цим переліком проблеми запровадження нової моделі підготовки, звісно, не вичерпуються. Шлях реформування завжди тернистий, особливо в освітній системі. Однак вже сьогодні можна впевнено говорити, що реформа PhD в країні стала реальністю, вона наближає нас до європейських практик підготовки науковців, і лише від консолідованих зусиль всіх дотичних до цієї сфери залежать темпи реформування галузі.

РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДНИЦЬКО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА ТРЕТЬОМУ РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*к.ф.-м. н., доц. Меньяло В.І.,
начальник науково-дослідної частини, доцент кафедри
прикладної фізики та наноматеріалів ЗНУ*

В умовах реформування системи вищої освіти, зокрема розбудови її третього, найвищого рівня, перед вищими навчальними закладами постало завдання наповнення докторських програм конкретним змістом, а для цього потрібно чітко уявляти собі вимоги до майбутнього фахівця з науковим ступенем відповідно до сучасних процесів європейської інтеграції та норм освітнього законодавства України.

Згідно зі ст. 65 Закону України “Про вищу освіту” (2014) основною метою наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів є здобуття нових наукових знань шляхом проведення наукових досліджень та їх спрямування на створення і впровадження нових конкурентоспроможних технологій для забезпечення інноваційного розвитку суспільства, підготовки **фахівців інноваційного типу**.

Відповідно до Бельгійського комюніке (2009) Міністрів освіти країн ЄС “Болонський процес 2020 - Простір європейської вищої освіти у новому десятиріччі”, вища освіта має бути заснована на сучасних наукових дослідженнях і сприяти зростанню кількості **людей з дослідницькою компетентністю та здатністю до продукування та поширення інновацій**.

Що стосується саме вимог до фахівців третього рівня вищої освіти, то відповідь на це питання дає нам Національна рамка кваліфікацій (2011), відповідно до якої доктор філософії – це **фахівець, здатний розв’язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності**”, у тому числі розробляти та реалізовувати інноваційні проекти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику з метою розв’язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем.

Але тут одразу виникає питання, у чому полягає сутність дослідницько-інноваційної діяльності, що варто розуміти під цим поняттям?

2.1. СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ “ДОСЛІДНИЦЬКО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ”

Концепт “дослідницько-інноваційна діяльність” з’явився на початку двохтисячних років, насамперед у наукових працях В. Лугового, Ж. Таланової, набув більш широкого розповсюдження після опублікування Білої книги національної освіти України (2009), де дослідницько-інноваційна діяльність визначена як складова діяльності вищого навчального закладу в цілому та науково-педагогічних працівників зокрема; надалі знайшов своє застосування в нормативних документах з освітньої діяльності. Але, на сьогоднішній день практично відсутні публікації, які б розкривали сутність цього феномену у науковій літературі.

Оскільки дослідницько-інноваційна діяльність є різновидом інноваційної діяльності, на підставі проведеного теоретичного аналізу цього поняття в економічній, юридичній, філософській, педагогічній літературі нами було виділено два основних підходи (імплементацийний та інтеграційний) щодо визначення сутності й структури концепту “інноваційна діяльність” і, відповідно, побудовано дві структурні моделі цього процесу (рис.2.1).

Як видно з рис. 2.1, одноетапна модель інноваційної діяльності складається з одного практичного (впроваджувального) етапу, пов’язаного з пошуком, відбором новачій, їх апробацією, адаптацією, подальшим використанням та дифузією; до структури дослідницько-інноваційної діяльності входить ще другий, теоретичний (дослідницький) етап, який включає операції щодо розробки ідеї, вироблення нових знань та представлення їх у вигляді, готовому до впровадження у практичну діяльність. Перелічені дії є елементами інноваційно-дослідницької діяльності.

Таким чином, під дослідницько-інноваційною діяльністю пропонуємо розуміти **комплексну інноваційну діяльність, спрямовану на отримання нових знань, їх формалізацію у вигляді певного продукту (метод, система, технологія, проект тощо) та його практичне використання з метою отримання певного ефекту на користь суспільства.**

Оскільки процес отримання нових знань, як перший етап дослідницько-інноваційної діяльності, відбувається, насамперед у вищих навчальних закладах та наукових установах, то саме ці освітньо-наукові інституції спроможні реалізувати всі етапи

дослідницько-інноваційної діяльності. Тому, сьогодні, значно зростає роль ВНЗ, які повинні стати, за відомою моделлю “потрійної спіралі” Г. Іцковіца, центрами інноваційних перетворень у сучасному суспільстві, здійснюючи свою діяльність одночасно за трьома взаємопов’язаними напрямками: навчання, наукові дослідження, інноваційне впровадження високих технологій і виведення їх на ринки (технологічний трансфер).

З іншого боку, враховуючи, що підготовка докторів філософії здійснюється, здебільшого, також вищими навчальними закладами, у тому числі, для власних потреб, визначення ролі і місця дослідницько-інноваційної діяльності ВНЗ набуває особливого значення у контексті формування змісту освітньо-наукових програм майбутнього доктора філософії.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ		
ПІДХІД	ІМПЛЕМЕНТАЦІЙНИЙ	ІНТЕГРАЦІЙНИЙ
МОДЕЛІ	ОДНОЕТАПНА	ДВОЕТАПНА
Види інноваційної діяльності	Інноваційно-впроваджувальна діяльність	Дослідницько-інноваційна діяльність
I етап Теоретичний (дослідницький)		
Інноваційно-дослідницька діяльність	-	розробка ідеї, проведення досліджень
		вироблення нових знань
		створення новацій
II етап Практичний (впроваджувальний)		
Інноваційно-впроваджувальна діяльність	пошук готових новацій	-
	апробація, адаптація відібраних новацій	експериментальна перевірка розроблених новацій
	впровадження, використання новацій –	впровадження, використання новацій

	створення інновацій	– створення інновацій
	освоєння, поширення інновацій	освоєння, поширення інновацій

Рис.2.1. Логіко-структурна схема інноваційної діяльності

2.2. РОЛЬ І МІСЦЕ ДОСЛІДНИЦЬКО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВНЗ

У науковій літературі існують два основних підходи до визначення інноваційної діяльності вищого навчального закладу. В першому випадку вона трактується з позиції основної освітньої діяльності вишу; у другому – з позиції інноваційного циклу. Ми спробували об'єднати ці два підходи і виділили три основні складові інноваційної діяльності ВНЗ (рис. 2.2):

- **освітньо-інноваційну**, що базується на освітній діяльності вишу, продуктом якої є освітні інновації;
- **дослідницько-інноваційну**, що ґрунтується на науково-дослідницькій діяльності, орієнтованій на практичне застосування результатів інтелектуальної праці наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів, результатом якої є наукові інновації, інноваційні проекти, інноваційні послуги;
- **навчально-інноваційну** як сам процес навчання інноваційній діяльності, що здійснюється в результаті інтеграції освітньо-інноваційної та дослідницько-інноваційної складових. Продуктом навчально-інноваційної діяльності є інноваційна людина.

Як впливає із запропонованої структури, безпосереднє відношення до процесу створення, освоєння, впровадження та поширення інновацій має дослідницько-інноваційна діяльність. Тому, саме вона є відповідальною за включення університетів у зовнішні інноваційні процеси.

Враховуючи вищевикладене, під дослідницько-інноваційною діяльністю вищого навчального закладу будемо розуміти комплексну діяльність, спрямовану на створення, освоєння і впровадження наукових інновацій з метою отримання економічного, соціального та інших видів ефекту, а також розробку й реалізацію інноваційних проектів і програм з метою

розв'язання значущих наукових, соціальних, культурних, етичних та інших проблем.

Особливість цього виду діяльності полягає в тому, що вона може реалізовуватися у двох напрямках: науково-інноваційному (наукові інновації) та проектно-інноваційному (інноваційні проекти), однак в обох випадках результати цієї діяльності мають зовнішнє застосування, тобто здійснюється їх трансфер за межі вищого навчального закладу з метою подальшого використання в інноваційному процесі.

Тому, виникає необхідність з'ясувати, яку роль відіграють наукова, науково-інноваційна та інноваційна діяльність вищих навчальних закладів в інноваційному процесі і які рівні трансферу вони забезпечують.

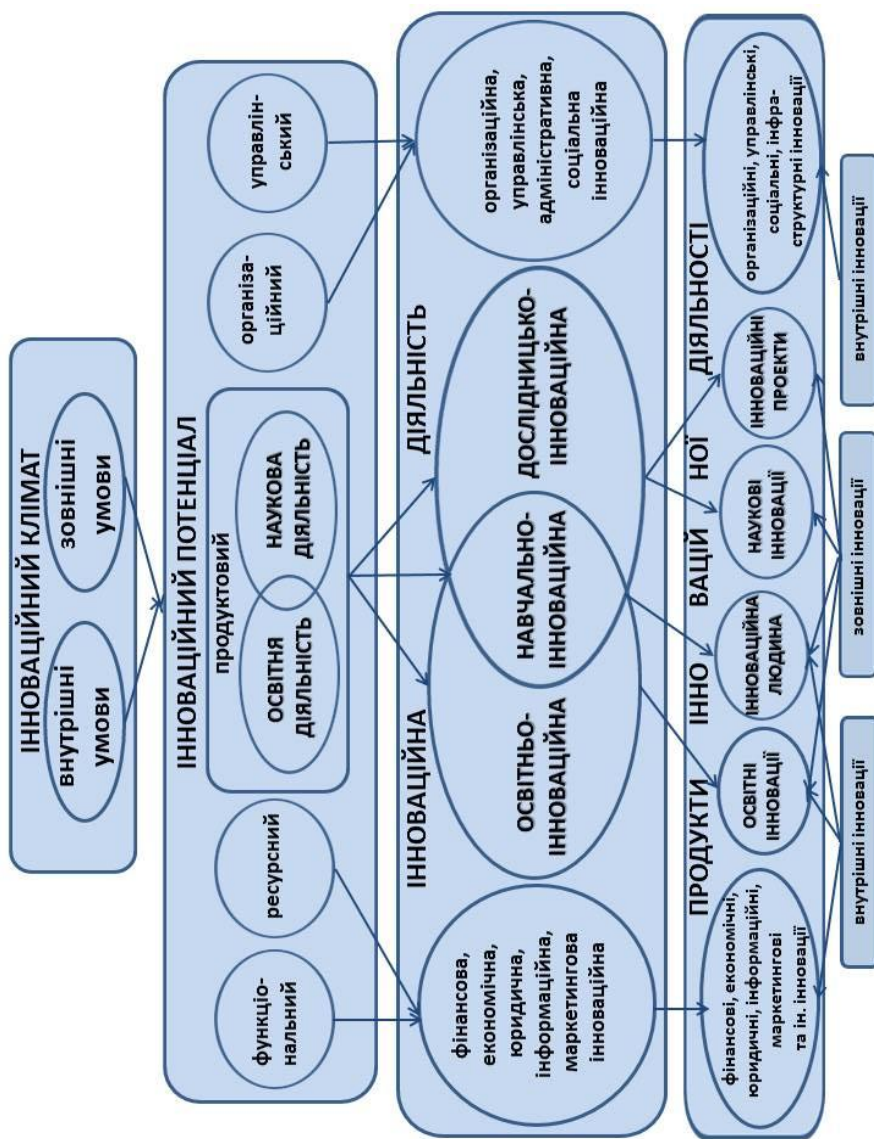

Рис. 2.2. Класифікація видів та продуктів інноваційної діяльності вищого навчального закладу

2.3. НАУКОВА, НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

З метою встановлення особливостей наукової, науково-інноваційної та інноваційної діяльності ВНЗ та їх ролі у загальному інноваційному процесі ми побудували структурну модель інноваційного процесу, яка включає наукову, науково-інноваційну та інноваційну складові та відповідні їм рівні трансферу результатів наукових досліджень (рис. 2.3).

Як видно із запропонованої моделі, в інноваційному процесі можна виділити чотири етапи та відповідні їм види діяльності. Перший, **науковий** етап, пов'язаний з виробництвом нових знань, які є результатом **наукової діяльності**, та їх трансфером на ринок знань (трансфер першого рівня). Другий, **підготовчий**, відповідає за перетворення нових знань в новації (наукові інновації), які є результатом **науково-інноваційної діяльності**, та їх трансфер на ринок об'єктів права інтелектуальної власності (трансфер другого рівня), і нарешті, третій, **виробничий** етап, пов'язаний з перетворенням новацій (наукових інновацій) в інновації (нові товари, послуги тощо), які є результатом **інноваційної діяльності**, та їх трансфером на ринок товарів та послуг (трансфер третього рівня). Четвертий, **експлуатаційний** етап, характеризує перехід інноваційного продукту в традиційний і весь інноваційний процес починається спочатку.

Розглянувши основні види діяльності та визначивши їх сутність, роль і місце в інноваційному процесі, перейдемо тепер до розкриття змісту дослідницько-інноваційної діяльності майбутніх докторів філософії (PhD) як наукових, науково-педагогічних працівників.

2.4. ЗМІСТ ДОСЛІДНИЦЬКО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ЯК НАУКОВИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Враховуючи, що головним чинником розвитку суспільства знань є виробництво, обробка і трансляція знань, під **дослідницько-інноваційною діяльністю наукових, науково-педагогічних працівників** будемо розуміти **комплексну діяльність, спрямовану на створення, обробку та подальше поширення нових знань задля їх практичного використання з метою вирішення важливих природничих та (або) суспільних проблем.**

Хоча дослідницько-інноваційна діяльність і базується на науковій діяльності, однак, потрібно зазначити, що не всі наукові, науково-педагогічні працівники як основні суб'єкти наукової діяльності, в однаковій мірі можуть виступати суб'єктами дослідницько-інноваційної діяльності, оскільки остання складається з двох різних видів діяльності, пов'язаних з отриманням “нового” і впровадженням “нового”.

Така єдність пізнавального і практичного є діалектично суперечливою, оскільки цілі і засоби наукового пізнання аж ніяк не завжди знаходяться в повній відповідності з практичними запитами та способами їх досягнення.

З огляду на це, у науковій сфері можна виділити три типи вчених: академічні вчені, вчені-винахідники та вчені-інноватори, які, відповідно, можуть продукувати інноваційний продукт з різним ступенем перетворення нових знань та представленням їх, відповідно, у формі наукової інформації (наукові публікації), інтелектуального (ідеального) та/або матеріального (уречевленого) продукту (у вигляді товарів та послуг).

Узагальнюючи різні точки зору, представлені в літературі, пропонуємо наступну класифікацію інтелектуальних продуктів, які можуть бути отримані в результаті дослідницько-інноваційної діяльності:

- інформаційно-аналітичні (бази даних, інформаційно-довідкові системи, інформаційно-тематичні модулі);
- техніко-технологічні (корисні моделі, дослідні зразки, експериментальні вироби, технології);
- програмні (комп'ютерні програми і системи);
- науково-методичні (рекомендації, методики, технічні умови, стандарти, інструкції тощо);

- проектно-інноваційні (розроблені на замовлення організацій, підприємств, органів державної влади та місцевого самоврядування або в рамках міжнародних та вітчизняних грантових програм інноваційні (дослідницькі, освітні, соціальні, інвестиційні тощо) проекти, які вимагають потужної наукової складової та містять запропонований алгоритм вирішення конкретних природничих або суспільних проблем.

Вище ми розглянули дві основні функції дослідницько-інноваційної діяльності фахівців, які полягають у створенні (пізнавальна функція) та трансформації (перетворююча функція) нових знань у певні форми. Перейдемо тепер до третьої, найважливішої, на наш погляд, функції – поширення нових знань, яке може відбуватися як на комерційній, так і некомерційній основі.

Вважаємо за необхідне зазначити, що отримання прибутку не є основною метою дослідницько-інноваційної діяльності ВНЗ. Погоджуємося з думкою вчених, що університет в меншій мірі повинен орієнтуватися на включення безпосередньо в структуру впроваджувальних підприємств, а в більшій – на стимулювання взаємодії з впровадження і виведення на ринок науково-технічних розробок, генерувати в цьому напрямку нові підходи, тобто грати роль комунікаційного центру в ланцюжку “наука – реальний ринок високих технологій”. Тим більше, що далеко не всі результати науково-дослідницьких робіт, виконаних в університетах, особливо гуманітарного профілю, можуть бути комерціалізовані. Результативність трансферу технологій повинна оцінюватися не лише у вигляді прибутку, але й у вигляді співставлення позитивної та негативної корисності новації. Таким чином, ВНЗ можуть отримувати як економічний, так і соціальний, екологічний та інші види ефекту від реалізації власних інноваційних продуктів.

Які ж форми трансферу технологій використовують вищі навчальні заклади? Проаналізувавши Концепції розвитку наукової та інноваційної діяльності провідних вищих навчальних закладів України та інших країн, а також враховуючи власний досвід, нами було встановлено, що основними формами прямого трансферу технологій сучасних університетів є такі:

- а) комерціалізація об’єктів права інтелектуальної власності (продаж ліцензій, ноу-хау, патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки);

- б) виконання НДДКР щодо розробки нових технологій, методів, способів та інших новацій на замовлення підприємств, організацій, установ та передача їх замовнику;
- в) надання високоякісних послуг (науково-технічних, консалтингових, інжинірингових), а також послуг у сфері інформатики, метрологічного, патентно-ліцензійного забезпечення НДДКР та виробництва;
- г) участь у конкурсах інноваційних (дослідницьких, освітніх, соціальних, інвестиційних та ін.) проектів, що оголошуються органами державної влади та місцевого самоврядування, іншими урядовими та неурядовими організаціями або проводяться в рамках міжнародних та вітчизняних грантових проектів і програм;
- д) виробництво і реалізація інноваційної продукції шляхом організації власного або спільного з іншими виробниками інноваційного підприємства при ВНЗ;
- е) електронний трансфер технологій (розміщення наукової, науково-технічної інформації на спеціалізованих ресурсах):
 - мережі трансферу технологій (Національна мережа трансферу технологій Міністерства освіти і науки України: <http://www.nttn.org.ua/?lng=2>, Російська мережа трансферу технологій: <http://www.rtn.ru/>);
 - інноваційні платформи (Інноваційна платформа для конвергенції освіти, науки і бізнесу на базі класичного університету (Новосибірський державний університет, Росія): <https://xpir.ru/dossier/project/corebofs000080000im81ngrjqpf5iho>, Відкрита регіональна платформа науково-виробничого партнерства “Incube” (Запорізький національний університет, Україна): <http://incubeplatform.com.ua/>);
 - бази даних інноваційних проектів та технологій (Каталог інноваційних проектів Державного комітету з науки і технологій Республіки Білорусь: <http://ictt.by/rus/Default.aspx?tabid=114>);
 - інструменти електронної комерції (Інформаційно-маркетинговий вузол Міністерства освіти Республіки Білорусь: <http://www.imu.metolit.by/>);
- ж) особистий (індивідуальний) трансфер технологій:
 - проходження виробничої практики або працевлаштування молодого фахівця на підприємство;
 - академічна мобільність викладачів, докторантів, аспірантів і студентів (як внутрішня, так і зовнішня);

- участь у наукових конференціях, семінарах, симпозиумах, виставках, ярмарках;

- публікація статей, монографій, тез доповідей тощо у вітчизняних та зарубіжних виданнях, насамперед, включених до міжнародних наукометричних баз даних;

- створення особистих профілів науковців у спеціалізованих наукових сервісах (ORCID, Google Scholar, ResearchGate, Academia.edu та ін).

Слід зазначити, що в сучасних ВНЗ основний обсяг знань передається у промисловість переважно через виконання НДДКР “на замовлення” шляхом укладання відповідних госпдоговорів, а не через продаж ліцензій чи організацію малих інноваційних підприємств, оскільки наразі це під силу лише найбільш потужним, насамперед, технічним університетам. Надходження від НДДКР “на замовлення” у багатьох вишах часто перевищують державне фінансування наукової діяльності ВНЗ.

В залежності від форми трансферу нових знань різним є і ступінь участі науковців у їх практичному освоєнні:

- пасивна участь – при публікації результатів наукових досліджень, їх патентуванні та продажу ліцензій;

- часткова участь – при виконанні НДДКР чи наданні послуг “на замовлення”;

- безпосередня участь – під час реалізації інноваційних проектів чи промислового освоєння новацій.

Таким чином, дослідивши весь процес дослідницько-інноваційної діяльності, можна виділити такі його основні етапи: усвідомлення або прогнозування суспільних потреб – постановка проблеми – дослідження проблеми – створення нового знання – трансформація його у певний інноваційний продукт (науково-інформаційний, інтелектуальний, матеріальний) – забезпечення трансферу інноваційного продукту.

Наведений зміст дослідницько-інноваційної діяльності наукових, науково-педагогічних працівників дозволив нам визначити перелік компетентностей майбутнього фахівця третього рівня вищої освіти, якими він повинен оволодіти впродовж навчання в аспірантурі для ефективного реалізації своєї професійної діяльності у вищому навчальному закладі або науковій установі.

2.5 КОМПЕТЕНТНІСНА МОДЕЛЬ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Як відомо, методологія компетентнісного підходу базується на визначенні результатів навчання у термінах компетентностей, яких повинен набути здобувач вищої освіти в процесі своєї професійної підготовки, і складання базового набору компетентностей, кожна з яких характеризує здатність особи до вирішення певного кола завдань, професійної самореалізації та суспільного життя. При цьому розрізняють загальні (загальнокультурні, універсальні, ключові) та спеціальні (специфічні, предметні) компетентності. Загальні компетентності, у свою чергу, діляться на три групи: системні, інструментальні та міжособистісні.

На підставі аналізу наукових джерел, вітчизняних та зарубіжних стандартів (проектів стандартів) вищої освіти другого, третього рівня, відповідних освітньо-наукових програм, результатів, отриманих за європейським проектом “TUNING”, довідників кваліфікаційних характеристик професій працівників, численних професіограм та власного досвіду нами були визначені основні види і завдання професійної діяльності наукових, науково-педагогічних працівників (у галузі природничих наук). Природничі науки обрано з тих міркувань, що діяльність у цій сфері містить потужну експериментальну складову, тому дозволяє охопити найширше коло компетентностей, якими повинен оволодіти майбутній доктор філософії.

У таблиці 2.1 наведено комплекс видів і задач професійної діяльності науково-педагогічного працівника, а також перелік компетентностей, яких необхідно набути фахівцю третього рівня вищої освіти для успішного їх виконання.

Таблиця 2.1

Перелік видів і задач професійної діяльності науково-педагогічного працівника (з природничих наук)
та компетентностей, необхідних для їх здійснення

Домінуючі види діяльності	Професійні задачі діяльності	загальні (ключові)	Компетентності спеціальні (професійні)
Науково-дослідницька	Пошук (з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій) і аналіз наукової літератури, іншої науково-технічної інформації, у тому числі іноземними мовами, у галузі природничих наук та суміжних областей; слідування за науковою періодикою та розвитком обраної галузі природничих наук. Постановка проблеми, вибір та формулювання цілей і задач наукових досліджень у заданій галузі наук та суміжних наук. Самостійний вибір і обґрунтування методів вирішення поставлених завдань при проведенні польових та лабораторних досліджень з використанням сучасного обладнання, приладів та	<i>Інструментальні</i> Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Здатність до володіння письмовою іноземною мовою. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Навички дотримання техніки безпеки при проведенні дослідження, безпечної діяльності. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність до організації і планування. <i>Міжособистісні</i> Уміння здійснювати міжособистісне спілкування і взаємодію (працювати в команді). Здатність до критичної самооцінки. Здатність працювати в міжнародному середовищі. Здатність діяти на базі етичних принципів.	Здатність до розуміння нових напрямків розвитку природничих наук, наявність уявлень про систему фундаментальних наукових понять і методологічних аспектів, форм і методів наукового пізнання. Здатність користуватися глобальними інформаційними ресурсами та основними джерелами наукової інформації, у тому числі міжнародними базами даних, мати уявлення про найбільш актуальні напрями сучасних теоретичних і експериментальних досліджень у своїй галузі знань, відстежувати напрями розвитку обраної галузі науки у науковій періодіці. Здатність обробляти наукову літературу, критично оцінювати описані у публікації методологію досліджень та їх результати, робити необхідні висновки, виділяти у роботі корисне і шукати власних досліджень; вміти реферувати наукові праці, складати аналітичні огляди та систематизувати накопичені відомості для подальшого використання у професійній діяльності. Здатність до розуміння методологічних основ і теоретичних проблем обраної професійної галузі та підходів до їх вирішення в історичній перспективі; розуміння сучасних проблем природничих наук та використання новітнього вітчизняного і зарубіжного досвіду, у тому числі у сфері нанотехнологій, для постановки проблем власного дослідження. Здатність самостійно формувати дослідницьку проблему, визначати шлях і завдання, що потребують дослідження у конкретній галузі природничих наук, а також здатність довести їх до логічного розв'язання.

інформаційно-комунікаційних технологій, підготовка та робота з експериментальним обладнанням. Планування і проведення теоретичних та експериментальних наукових досліджень у галузі природничих наук. Обробка, аналіз (у тому числі за допомогою математичних і статистичних методів, сучасної обчислювальної техніки) і узагальнення результатів науково-дослідних робіт з використанням сучасних досягнень науки і техніки, передового вітчизняного та зарубіжного досвіду в області природничих наук; формулювання висновків та надання практичних рекомендацій.	<i>Системні</i> Розуміння філософських концепцій природознавства, ролі природничих наук у виробленні наукового світогляду. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень. Здатність працювати автономно. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. Цілеспрямованість у вирішенні доручених завдань та виконання прийнятих зобов'язань. Прихильність до збереження навколишнього середовища. Багання досягати успіху.	Здатність самостійно використовувати сучасні підходи і методи досліджень; а також наукове обладнання і технології, в тому числі інформаційно-комунікаційні, для проведення експериментальних досліджень з метою розв'язання наукових і виробничих проблем. Здатність до освоєння, у разі потреби, новітніх методів роботи та нового експериментального обладнання. Здатність оптимально визначати матеріальні засоби, необхідні для проведення наукових досліджень (матеріали, апаратура, обладнання, обчислювальна техніка та ін.) та складати програми досліджень у галузі природничих наук з відповідної спеціальності. Здатність використовувати закони й принципи з обраної галузі природничих наук при проведенні досліджень. Здатність планувати й проводити (самостійно або в команді) оригінальні теоретичні та/або експериментальні дослідження природничих об'єктів, явищ і процесів на сучасному науковому рівні. Здатність будувати відповідні моделі природних явищ, досліджувати їх для отримання нових висновків та поглиблення розуміння природи. Здійснювати математичне та комп'ютерне моделювання природних об'єктів, процесів і явищ. Здатність до дотримання діючих стандартів, процедур та принципів ефективної роботи в лабораторії, які стосуються гуманності дослідів, використання тварин у навчанні та дослідженнях, безпеки лабораторної роботи, використання потенційно небезпечних речовин та радиоактивних матеріалів. Здатність збирати, обробляти й аналізувати отримані наукові результати, у тому числі враховувати їх можливі похибки і невизначеність. Здатність встановлювати зв'язок між експериментальними і теоретичними результатами, здійснювати феноменологічний та теоретичний опис досліджуваних явищ, об'єктів і процесів. Здатність використовувати вільне володіння профільованими знаннями в області математичного моделювання, статистичних досліджень, інформаційних
Оцінка впливу дії на навколишнє середовище, виявлення і діагностування проблем охорони природи та системи взаємодії суспільства і природи, вирішення завдань, пов'язаних зі стійким розвитком.		

			технологій, сучасних комп'ютерних мереж, програмних продуктів і ресурсів Інтернет для аналізу та інтерпретації результатів наукових досліджень. Здатність узагальнювати та осмислювати отримані наукові результати в контексті раніше накопичених в науці знань; співвідносити висновки із положеннями сучасних наукових теорій; формувувати практичні рекомендації на основі репрезентативних і оригінальних результатів досліджень. Здатність брати участь у дискусіях із досвідченими науковцями-фахівцями стосовно наукового значення та потенційних наслідків отриманих результатів. Здатність до оцінки впливу дії природних об'єктів і процесів на навколишнє середовище, а також визначення проблем, пов'язаних з охороною природи та взаємодією природи і суспільства.
Дослідницько-інноваційна	Участь у формулюванні нових завдань, розробці нових методичних підходів, нових ідей щодо розробки і практичного застосування результатів наукових досліджень для вирішення суспільних потреб Розробка і реалізація дослідницьких проєктів, міжнародних грантів; участь у розробці та реалізації інноваційних проєктів і програм Розробка наукових інновацій (нових матеріалів, сортів рослин, порід тварин, дослідних зразків, пристроїв, способів, методів, техніки, технологій, технічних умов, інструкцій, стандартів	<i>Інструментальні</i> Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Здатність спілкуватися іноземною мовою. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність до організації і планування. Здатність виявляти, класифікувати і вирішувати проблеми. Здатність приймати раціональні рішення. Здатність планувати свій час. <i>Міжособистісні</i> Здатність працювати в тощо);	Здатність виявляти тенденції розвитку сучасної науки і техніки для визначення перспективних напрямків дослідницько-інноваційної діяльності. Здатність до аналізу сучасних проблем та розробки ідей щодо застосування результатів наукових досліджень для їх вирішення. Здатність вирішувати проблеми й задачі інноваційного характеру в одній із галузей природничих наук відповідно до обраної спеціалізації. Здатність самостійно здобувати за допомогою інформаційних технологій і використовувати в практичній діяльності нові знання і вміння, в тому числі в нових галузях знань, безпосередньо не пов'язаних зі сферою діяльності. Здатність до участі у вітчизняних та міжнародних наукових конкурсах і грантових програмах Здатність генерувати нові ідеї, формувувати цілі та задачі проєктів, обирати належні засоби і застосовувати відповідні методи для їх розв'язку, беручи до уваги наявні ресурси. Здатність визначати зовнішні та внутрішні чинники, що сприяють або не сприяють досягненню мети проєкту;

патентування та вживання заходів щодо їх подальшої комерціалізації як об'єктів інтелектуальної власності (пропаг. ліцензії)	патентування та вживання заходів щодо їх подальшої комерціалізації як об'єктів інтелектуальної власності (пропаг. ліцензії)	Здатність до розробки проектних заявок та плану реалізації дослідницьких та інноваційних проектів; розрахунок кошторисів проектів; оформлення супровідної документації.	визначати і прораховувати можливі ризики; прогнозувати ступінь досягнення мети.
Виконання господарських науково-дослідних робіт та надання наукових послуг на замовлення організації, підприємств, установ	Виконання господарських науково-дослідних робіт та надання наукових послуг на замовлення організації, підприємств, установ	Здатність працювати у великій міжнародній групі, розуміючи відповідальність за результати роботи, а також беручи до уваги бюджетні витрати та персональні зобов'язання.	Здатність застосовувати здобуті фундаментальні знання та забезпечувати їх впровадження у практичну діяльність шляхом створення нових матеріалів, пристроїв, технологій та інших наукових інновацій.
Презентація стендових та усних доповідей на наукових конференціях, семінарах	Презентація стендових та усних доповідей на наукових конференціях, семінарах	Здатність до оформлення заявок на отримання об'єктів права інтелектуальної власності та проектів ліцензійних договорів про передачу прав на використання об'єктів інтелектуальної власності (їх комерціалізацію).	Здатність до оформлення заявок на отримання об'єктів права інтелектуальної власності та проектів ліцензійних договорів про передачу прав на використання об'єктів інтелектуальної власності (їх комерціалізацію).
Підготовка і оформлення наукових публікацій (статей, тез, монографій), звітів про виконання науково-дослідних робіт	Підготовка і оформлення наукових публікацій (статей, тез, монографій), звітів про виконання науково-дослідних робіт	Здатність до пошуку замовників науково-технічної продукції та вміння укладати договори на виконання господарських науково-дослідних робіт.	Здатність до пошуку замовників науково-технічної продукції та вміння укладати договори на виконання господарських науково-дослідних робіт.
Розміщення науково-технічної інформації та реклами наукової продукції на спеціалізованих сайтах, мережах, платформах, баз даних, створення особистих профілів у спеціалізованих наукових сервісах	Розміщення науково-технічної інформації та реклами наукової продукції на спеціалізованих сайтах, мережах, платформах, баз даних, створення особистих профілів у спеціалізованих наукових сервісах	Здатність відповідно до поставленої замовником задачі здійснити проектування, планування і виконання науково-дослідної (науково-технічної) розробки або надання кваліфікованої наукової послуги в рамках обраної галузі наук або в суміжних областях.	Здатність відповідно до поставленої замовником задачі здійснити проектування, планування і виконання науково-дослідної (науково-технічної) розробки або надання кваліфікованої наукової послуги в рамках обраної галузі наук або в суміжних областях.
Участь у програмах академічної мобільності з метою стажування у закордонних науково-дослідницьких, інноваційних центрах, підвищення свого професійного рівня та	Участь у програмах академічної мобільності з метою стажування у закордонних науково-дослідницьких, інноваційних центрах, підвищення свого професійного рівня та	Здатність здійснити документальне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення виконання госпдоговірної науково-дослідної роботи.	Здатність здійснити документальне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення виконання госпдоговірної науково-дослідної роботи.
		Здатність ефективно спілкуватися із професійною та непрофесійною аудиторіями, а також представляти складну інформацію у зручній та зрозумілій формі усно і письмово, використовуючи відповідну наукову лексику та сучасні методи презентації інформації.	Здатність ефективно спілкуватися із професійною та непрофесійною аудиторіями, а також представляти складну інформацію у зручній та зрозумілій формі усно і письмово, використовуючи відповідну наукову лексику та сучасні методи презентації інформації.
		Здатність захищати плани своїх досліджень, обговорювати їх результати та інтерпретації, оцінювати та коментувати роботу інших і брати участь у фахових дискусіях з науковою тематикою.	Здатність захищати плани своїх досліджень, обговорювати їх результати та інтерпретації, оцінювати та коментувати роботу інших і брати участь у фахових дискусіях з науковою тематикою.
		Здатність до професійного письмового оформлення	Здатність до професійного письмового оформлення

Науково-педагогічна і навчально-методична	обміну досвідом	Ініціативність і дух підприємництва. Цілеспрямованість у вирішенні доручених завдань та виконання прийнятих зобов'язань. Прихильність до збереження навколишнього середовища. Бажання досягти успіху.	результати власних наукових досліджень у вигляді наукових публікацій та звітів про виконання науково-дослідних робіт відповідно до встановлених вимог. Здатність створювати технологічні профілі, описи інноваційних проєктів, рекламні матеріали, іншу науково-технічну інформацію та забезпечувати її розміщення на спеціалізованих електронних ресурсах з метою пошуку партнерів та інвесторів для вирішення інноваційних завдань. Здатність до інформаційного, організаційного, методичного, документального забезпечення своєї участі у програмах академічної мобільності. Здатність до проведення попередніх маркетингових досліджень щодо аналізу ринку інноваційної продукції. Здатність до розробки бізнес-моделі та пошуку інвесторів для її реалізації. Здатність до організації виробництва і випуску інноваційної продукції (підприємницької діяльності).
	Розробка бізнес-планів і проведення попередніх маркетингових досліджень щодо комерціалізації продуктів інтелектуальної діяльності; участь у розробці та випуску інноваційної продукції	Інструментальні Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Здатність до організації і планування. Здатність виявляти, класифікувати і вирішувати проблеми. Здатність планувати свій час. Міжособистісні Уміння здійснювати міжособистісне спілкування і взаємодію. Здатність мотивувати людей на рух до	Здатність організовувати навчальний процес та проводити на сучасному науково-теоретичному і методичному рівні лекцій, практичні і лабораторні заняття з природничих дисциплін у вищих навчальних закладах. Здатність до формування у майбутніх спеціалістів цілісного світосприйняття і єдиної природничо-наукової картини світу. Здатність управляти самостійною роботою студентів, організовувати і здійснювати керівництво їхньою дослідницькою діяльністю. Здатність здійснювати моніторинг освітнього процесу, діагностику навчальних і виховних результатів, об'єктивно оцінювати навчальні досягнення студентів. Здатність розробляти і використовувати сучасне навчально-методичне забезпечення навчального процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Здатність до освоєння і впровадження в навчальний
	Проведення лекційних, семінарських, практичних занять, лабораторних практикумів з природничих спеціальностей		
	Керівництво самостійною, науковою роботою студентів Оцінювання навчальних досягнень студентів та здійснення моніторингу освітнього процесу Розробка навчально-методичного забезпечення навчального процесу		

Організаційно-управлінська	Розробка і впровадження нових інноваційних форм і методів навчання	загальних цілей. Здатність діяти на базі етичних принципів.	процес інноваційних освітніх технологій в галузі викладання природничих наук. Здатність до планування і організації навчально-виховної роботи зі студентами.
	Планування і проведення навчально-виховної роботи зі студентами	Системні Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень. Здатність працювати автономно. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. Здатність працювати в умовах обмеженого часу та ресурсів. Лідерські якості. Цілеспрямованість у вирішенні доручених завдань та виконання прийнятих зобов'язань. Багання досягти успіху.	Здатність до застосування основ педагогіки і психології у навчально-виховному процесі у вищих навчальних закладах. Здатність до формування високоінтелектуальної, технологічно грамотної особистості, здатної орієнтуватися в складних феноменах природи, усвідомлювати межі допустимого у взаємодії з природою, миру свободи і відповідальності людини за природу. Здатність до підготовки фахівців, які вміють творчо і широко мислити, здатних самостійно приймати рішення і які усвідомлюють свою особисту і корпоративну відповідальність за їх результати.
Організаційно-управлінська	Участь в організації науково-дослідницької, інноваційної, педагогічної діяльності наукового колективу, структурного підрозділу; контроль за її виконанням	Інструментальні Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; ефективно вести переговори. Здатність спілкуватися іноземною мовою. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Здатність до організації і планування.	Здатність застосовувати знання і необхідні практичні навички з планування, організації, мотивування та регулювання діяльності професійних колективів. Здатність організовувати роботу наукових і виробничих колективів виконавців для досягнення поставлених цілей, планувати всі види науково-дослідної, дослідно-інноваційної, науково-педагогічної діяльності. Здатність до контролю і підтримки трудової і виробничої дисципліни при проведенні науково-дослідних, дослідницько-інноваційних робіт та навчального процесу.
	Підбір кадрів і розподіл обов'язків між членами колективу; підтримання робочої дисципліни та творчої атмосфери в колективі	Здатність виявляти, класифікувати і вирішувати проблеми. Здатність приймати раціональні рішення.	Здатність до здійснення якісного підбору персоналу для виконання поставлених завдань, вміння розподіляти ролі в команді та досягати ефективної злагодженої роботи колективу, підтримувати його творчу атмосферу. Здатність аналізувати і приймати рішення щодо соціальних, етичних, наукових і технічних проблем, що виникають у професійній діяльності, з урахуванням екологічних, економічних, соціальних і етичних вимог і

	Аналіз виконання виробничих або наукових завдань і складання підсумкових документів за їх результатами	Міжособистісні Здатність працювати в міждисциплінарній команді. Уміння здійснювати міжособистісне спілкування і взаємодію. Здатність спілкуватися з експертами з інших галузей. Здатність працювати в міжнародному середовищі. Здатність мотивувати людей на рух до загальних цілей. Здатність діяти на базі етичних принципів. Системні Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Лідерські якості. Планування і управління проектами. Здатність до оцінювання й підтримки якості виконуваної роботи. Цілеспрямованість у вирішенні доручених завдань та виконання прийнятих зобов'язань. Бажання досягти успіху.	наслідків. Здатність до оцінювання результатів і якості роботи працівників відповідно до поставлених завдань, умов і термінів їх виконання. Здатність до складання і ведення необхідної документації (графіки робіт, інструкції, плани, проекти, заявки, ділові листи, звіти і т.і.) за встановленими та розробленими власноруч формами.
--	---	---	---

Проведений аналіз видів і задач професійної діяльності науково-педагогічного працівника, а також компетентностей, необхідних для їх ефективного виконання; висновків експертів з реформування вищої освіти, нормативних вимог освітнього законодавства дозволив побудувати компетентнісну модель майбутнього доктора філософії, що складається з шести основних груп компетентностей, якими він повинен оволодіти під час навчання (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Компетентнісна модель доктора філософії

Зазначену модель покладено в основу проектування освітнього процесу та змістового наповнення освітньо-наукових програм докторської підготовки.

З огляду на вищевикладене, до навчального плану аспірантів першого року навчання нами було включено дисципліни, орієнтовані

на оволодіння майбутніми фахівцями загальнонауковими, дослідницько-інноваційними та іншомовними компетентностями, а саме: “Основи дослідницько-інноваційної діяльності”, “Філософія науки”, “Основи критичного мислення” і “Практичний курс англійської мови”, зміст яких розкривається у Розділі 3.

Література:

1. Hart S. L., Milstein M. B. Creating Sustainable Value. *Academy of Management Executive*. 2003. No 17. P. 56-67.
2. Organization for Economic Cooperation and Development. The Knowledge-Based Economy. OCDE/GD (96)102. Paris 1996.
3. Prahalad C. K., Hammond A. Serving the World's Poor, Profitably. *Harvard Business Review*. 2002. Vol. 80. No 9. P.68-77.
4. Боголіб Т. М. Механізми інтеграції науки і освіти як інноваційна складова національної економіки. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 1. С. 37-42.
5. Винницький М. Реформа аспірантури Особливості впровадження програм підготовки фахівців із ступенем доктора філософії. URL: <http://www.edu-trends.info/wp-content/uploads/2016/06/Chernivtsi-May-2016.pdf>
6. Герасименко О. О. Інноваційна праця: особливості змісту та соціально-економічної форми. *Економіка та підприємництво*: зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів. Київ: КНЕУ, 2008. Вип. 20. С. 210–219.
7. Гуремин Н.В. Понятие научно-исследовательской деятельности, ее признаки как основы оценки потребности в элементах ресурсного потенциала вуза. *Научный электронный архив*. URL: <http://econf.rae.ru/article/4420>.
8. Друкер П. Энциклопедия менеджмента: Весь Питер Друкер в одной книге: лучшие работы по менеджменту, написанные за 60 лет / О. Л. Пелявский [пер. с англ.]. – М.; СПб.; К.: Изд. дом “Вильямс”, 2004. 421 с.
9. Ефимов Д. Е. Управление инновационной деятельностью высших учебных заведений. *Вопросы экономики и права*. 2015. № 9. С. 106-109.
10. Казакова Н. В. Некоторые подходы к управлению знаниями и интеллектуальным капиталом в современной экономике. *Инновации*. 2003. № 1. С. 54–60.
11. Касьянова Л. С., Слезенко А. О. Інноваційна діяльність як необхідна складова навчального процесу. *Теоретичні питання*

- культури, освіти та виховання. *Збірник наукових праць*. 2014. Вип. 50. С. 7-11.
12. Клімова Г. П. Парадигмальні концепти інноваційного розвитку вищої освіти України. *Право та інновації*. 2015. № 1(9). С. 11-18.
 13. Ковтуненко К. В. Інноваційний процес та інноваційна діяльність як рушійна сила формування інтелектуального капіталу промислового підприємства. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_25.pdf
 14. Ковылин Ю. А. Научно-инновационная деятельность: философско-методологический анализ: дисс. ... канд. филос. наук: 09.00.08. Москва, 2014. 164 с.
 15. Козловський Ю. М. Теоретико-методологічні основи моделювання наукової діяльності вищого навчального закладу: дисс.... д.пед.н.: 13.00.01. Львів, 2012. 558 с.
 16. Колотило М. Дослідницький університет як інноваційна модель розвитку вищої освіти. *Вісник Національного технічного університету України "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2010. Вип.3. С. 30-33.
 17. Концепция развития исследовательской и инновационной деятельности в российских вузах. URL: <http://www.sovetrectorov.ru/docs/2010/131010/>
 18. Концепция развития научно-инновационной деятельности в системе Министерства образования Республики Беларусь. URL: <http://edu.gov.by/sm.aspx?guid=22443>
 19. Концепція інноваційного розвитку ДВНЗ "Ужгородський національний університет" на 2015-2025 рр. URL: <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/8662>
 20. Кузьменко О. М. Місія та завдання дослідницьких університетів та університетів світового класу. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 4 (8). С.179-190.
 21. Курбатов С. "И на этом камне: исследовательский университет и проблема его развития. *Зеркало недели*. 17.07.15. URL: <https://gazeta.zn.ua/EDUCATION/i-na-etom-kamne-issledovatelskiy-universitet-i-problema-ego-razvitiya-.html>
 22. Луговой В. І. Формування ціннісної компетентності науково-педагогічних працівників – важлива умова їх успішної діяльності в сучасній вищій школі. *Проблеми освіти: наук. зб. Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України*. К., 2010. Вип. 63, ч. 1. С. 3–9.

23. Марцин В.С., Міщенко Н.Г., Даниленко О.А. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Л.: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с. URL: http://biology.univ.kiev.ua/images/stories/Upload/Kafedry/Biofizyky/2014/martsyn_osn_nayk_dosl.pdf
24. Меньйло В. І. Дослідницько-інноваційна діяльність в контексті професійної підготовки висококваліфікованих фахівців. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Сер. Педагогічні науки*. 2016. № 2. С. 77 – 82.
25. Меньйло В. І. Дослідницько-інноваційна діяльність як нова категорія педагогічної інноватики. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 2. С. 89-98.
26. Меньйло В. І. Підготовка фахівців дослідницько-інноваційного типу як головне завдання вищої освіти. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, серія "Педагогіка і психологія"*. 2015. № 4. С. 65-73.
27. Меньйло В. І. Науково-інноваційна діяльність вищого навчального закладу: сутність та взаємодія складових. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2017. № 2. С.16-24.
28. Меньйло В. І. Сутність дослідницько-інноваційної діяльності вищого навчального закладу. *Неперервна професійна освіта: теорія та практика*. 2017. № 3-4. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/numbers/46-arkhiv-nomeriv-2017-roku.html>
29. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология научного исследования. М.: Либроком. 2010, 280 с.
30. Носкова Е. В., Тюрина Е. А., Третьяков М. М. Инновационная деятельность классического университета: основные элементы и современный опыт. *Вестник ТОГУ*. 2009. № 4 (15). С. 103-112.
31. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації. Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. К.: ДП "НВЦ "Пріоритети", 2014. 120 с.
32. Рыкун А. О. Философская проблематизация применения новейших информационных технологий в научно-инновационной деятельности личности: дисс. ... канд. филос. н.: 09.00.11 / Пятигорский государственный технологический университет. Пятигорск, 2004. 177 с.
33. Сафонова В. Е. Освітній ресурс формування інноваційної економіки: автореф. дис. ... д.е.н.: 08.00.01 / Київський Національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2012. 43 с.

34. Сафонова К. И., Ерышева С. А. Научно-инновационная деятельность вуза: цели, задачи, управленческие механизмы. *Университетское управление: практика и анализ*. 2009. № 6(64). С. 38-43.
35. Саюк В.І. Компетентнісний підхід у підготовці науково-педагогічних кадрів і сукупність компетентностей сучасного викладача системи післядипломної педагогічної освіти. *Теорія і практика підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні*: зб. наук. пр.: НАПН України, Ун-т менедж. освіти. К.: СПД-ФО Рудник В. А., 2015. С. 154-168.
36. Совершенна І. О. Університетські центри трансферу технологій – важлива ланка інноваційної інфраструктури. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. 2010. № 684. С. 71-75.
37. Солошич І. О. Структура професійної діяльності фахівця-еколога як основа формування науково-дослідної компетентності. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 2015, № 48-49. URL: <http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/48-49/17.pdf>
38. Стандарти наукового ступеня доктора філософії у галузі молекулярно- біологічних наук (Рекомендації Комітету з освіти Міжнародної спілки біохімії та молекулярної біології). Пер. з англ. Ю. Салиги, Ю. Грабовської. URL: <https://www.facebook.com/groups/1430909570544926/1693818187587395/>.
39. Стратегічна програма науково-інноваційної діяльності Київського національного університету імені Тараса Шевченка на період до 2020 року. URL: http://science.univ.kiev.ua/documents/normative_base/strategichna-programa-naukovo-innovatsiynoyi-diyal%60nosti-kyyivs%60kogo-natsional%60nogo-universytetu-ime/.
40. Хомин О. В. Интеллектуальное предпринимательство как форма становления экономики знаний. URL: <http://www.be5.biz/ekonomika1/2007/07hovsez.htm>.
41. Черникова А. А., Кожитов Л. В., Косушкин В. Г., Верхович В. С. Подготовка инноваторов в вузах. *Инновации*. 2013. №7(177). С. 74-85.
42. Шевченко Л. С. Університети як суб'єкти інтелектуального підприємництва. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1(5). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_9

РОЗДІЛ ІІІ. ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ АСПІРАНТІВ ПЕРШОГО РОКУ НАВЧАННЯ

3.1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ОСНОВИ ДОСЛІДНИЦЬКО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ”

Мета: формування дослідницько-інноваційної компетентності аспірантів щодо розробки і реалізації дослідницьких та інноваційних проектів, основ менеджменту наукових досліджень, захисту інтелектуальної власності, комерціалізації результатів наукових досліджень і трансферу технологій, публікації результатів наукових досліджень у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; забезпечення аспірантів необхідним нормативним та методичним інструментарієм щодо ефективного виконання дослідницько-інноваційних задач у майбутній професійній діяльності.

Основні завдання:

- **ознайомити** аспірантів з основами науково-інноваційної та проектної діяльності, нормативно-правовим забезпеченням наукової та інноваційної діяльності; методикою підготовки проектних заявок та критеріями їх експертного оцінювання; можливостями участі у вітчизняних та міжнародних наукових конкурсах і грантових програмах у сфері освіти і науки; правилами публікацій у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; кращими світовими практиками конкурентних наукових досліджень;
- **сформувати вміння** щодо розробки проектних заявок та плану реалізації дослідницьких та інноваційних проектів; розрахунку кошторисів проектів; оформлення супровідної документації (CV, мотиваційний лист, рекомендаційний лист тощо); ведення наукової дискусії; презентації та захисту розроблених проектів; пошуку вітчизняних і зарубіжних конкурсних і грантових програм; підготовки наукових статей до публікації у журналах, що входять до міжнародних наукометричних баз даних;
- **прищепити навички** дослідницької та проектної культури, дослідницького менеджменту, етичності і доброчесності у наукових дослідженнях;
- **розвинути такі особистісні якості** як інноваційне мислення, ініціативність, організованість, лідерство, самостійність, креативність, здатність роботи в команді, відповідальність, самоаналіз, саморефлексія, саморозвиток.

МОДУЛЬ І ОСВІТНЯ, НАУКОВА, ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Викладач: *к.ф.-м.н. Меньяло В.І., начальник науково-дослідної частини, доцент кафедри прикладної фізики та наноматеріалів ЗНУ, координатор міжнародного проекту Erasmus+ “European Project Culture”*

Лекція 1. Основні принципи побудови економіки, заснованої на знаннях.

Основи теорії економічного розвитку: довгі хвилі Кондрат'єва, інноваційні цикли Шумпетера. Еволюція технологічних укладів. Світові прогнози інноваційно-технологічного розвитку. Технологічна багатокладність української економіки. Місце України в системі світових координат та шляхи подолання її технологічного відставання. Мета і умови створення національної інноваційної системи. Основні положення європейської стратегії сталого розвитку “Європа 2020” та Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”.

Лекція 2. Основні поняття інноваційного процесу, інноваційної та наукової діяльності.

Інновації. Класифікація інновацій. Життєвий цикл інновацій. Інноваційний процес. Види інноваційного процесу. Інноваційна діяльність. Суб'єкти та організаційні форми інноваційної діяльності. Інноваційні підприємства. Інноваційна інфраструктура. Інноваційна продукція. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні. Нормативно-правові документи, що регулюють інноваційну та наукову діяльність в Україні. Аналіз ключових показників наукового потенціалу та основні напрямки реформування наукової сфери.

Лекція 3. Проблеми та перспективи розвитку вищої освіти в Україні.

Нормативно-правові документи, що регулюють освітню діяльність в Україні. Напрями реформування вищої освіти України. Інтеграція освітньої, наукової та інноваційної діяльності як необхідна умова інноваційного розвитку. Провідна роль університетів в інноваційних процесах. Поняття про дослідницько-інноваційну діяльність. Підготовка фахівців дослідницько-інноваційного типу як головне завдання вищої освіти. Сутність компетентнісного підходу в освіті. Форми і методи підготовки фахівців дослідницько-інноваційного типу. Індивідуальна дослідницька, проектна робота як

пріоритетний метод навчання. Концепція проектної діяльності Запорізького національного університету.

Практичне заняття 1. Дослідницько-інноваційна інфраструктура Запорізького національного університету.

Теоретичне завдання. Здійснити аналіз нормативних документів, що регулюють науково-інноваційну діяльність Запорізького національного університету.

Практичне завдання. Ознайомитися з діяльністю основних науково-інноваційних підрозділів університету (науково-дослідна частина, навчально-науково-виробничі центри “Екологія” і “Металспецпроект”, відділ проектної діяльності, відділ міжнародної діяльності, бізнес-інкубатор “БІ-Запоріжжя”) за місцем їх розташування; визначити основні завдання і функції цих підрозділів.

Самостійна робота 1. Вивчити основні нормативні документи, що регулюють науково-інноваційну діяльність в Україні [8, 12, 14, 9, 13, 11, 10] та скласти глосарій основних понять.

Самостійна робота 2. Використовуючи літературу [3, 30, 56], побудувати ієрархічну структуру типів інновацій у системі освіти та навести їхні приклади.

Індивідуальне завдання. Підготувати есе на тему: “Фахівець дослідницько-інноваційного типу: ключові компетентності XXI століття”.

Модульний контроль. Відповісти на теоретичні питання тесту “Освіта, наука, інновації” в системі Moodle.

Література до Модуля I:

1. Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>
2. Tuning. Educational structures in Europe. URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/competences.html>
3. Артёмов І.В., Студеняк І.П., Головач Й.Й., Гусь А.В. Інновації у вищій освіті: вітчизняний і зарубіжний досвід: навч. посіб. Ужгород: ПП “АУТ-ДОР-ШАРК”. 2015. 360 с.
4. Біла книга національної освіти України. За ред. В. Г. Кременя. К. 2009. 376 с.
5. Власюк О.С., Дерюгіна Т. В., Запатріна І.В. та ін. Державне управління: плани і проекти економічного розвитку: Монографія.

- За заг. ред. Кучеренка О.Ю., Запатріної І.В. К.: Видавництво “ВІП”, 2006.
6. Державна служба статистики України URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
 7. Завлин П.Н. Инновации в рыночной экономике. СПб.: Гуманит. Науки, 2003. 200 с.
 8. Закон України “Про вищу освіту”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
 9. Закон України “Про інноваційну діяльність”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
 10. Закон України “Про науковий парк “Київська політехніка”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/523-16>.
 11. Закон України “Про наукові парки”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>.
 12. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
 13. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
 14. Закон України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
 15. Землянкін А.І., Підоричева І. Ю. Концептуальний підхід до інтеграції науки, вищої освіти і виробництва. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*. 2009. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sim/2009/p2_08.pdf
 16. Инновационная политика: учебник для бакалавриата и магистратуры / Л. П. Гончаренко [и др.] ; под ред. Л. П. Гончаренко. – М. : Издательство Юрайт, 2016. — 502 с.
 17. Ицковиц Г. Тройная спираль. Университеты–предприятия–государство. Инновации в действии Генри Ицковиц. Перевод с английского под редакцией А.Ф. Уварова. Томск: Изд-во Томского гос. ун-та систем управления. 2010. 237 с.
 18. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети (інформаційно-аналітичні матеріали, підготовлені Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти та Міністерством закордонних справ України).
 19. Карпова Ю. А. Инновации, интеллект, образование: Монография. М.: МГАУ. 1998. 305 с.
 20. Концепція проектної діяльності Запорізького національного університету. URL: <https://www.znu.edu.ua/pidrozdil/proektdij/koncepciya.pdf>
 21. Країни із найвищим рівнем освіти. Rate1. 23.09.2012. URL: <http://www.rate1.com.ua/suspilstvo/osvita/2342/>

22. Лапин Н.И. Теория и практика инноватики. Учебное пособие. М.: Логос, 2008. 382 с.
23. Луговий В. І., Таланова Ж. В. Вища освіта через дослідження: концептуальні засади здійснення й оцінювання. *Вища освіта України: Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології"*. У 3-х т. Т. 1. 2012. № 3 (додаток 1). 642 с. С. 16–28. URL: http://ihed.org.ua/images/doc/luh_tal_vo_dosl.pdf.
24. Луговий В. І., Таланова Ж. В. Фінансово-економічне забезпечення дослідницько-інноваційної діяльності вітчизняної та світової вищої освіти: порівняльний аналіз. *Вісн. Київ. нац. ун-ту технологій та дизайну*. 2012. № 4, темат. вип.: [Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України]. С. 9–18.
25. Магута О. В. Розвиток вищої освіти та економічна динаміка в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №6. С. 58-65.
26. Меньяло В. І. Державна підтримка наукової сфери як основи національної інноваційної системи. *Держава та регіони, сер. Державне управління*. 2011. № 3. С.42-46.
27. Меньяло В. І. Дослідницько-інноваційна діяльність як нова категорія педагогічної інноватики. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 2. С.89-98.
28. Меньяло В. І. Науково-інноваційні та євроінтеграційні вектори державного реформування вищої освіти в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 4. С.424-430.
29. Меньяло В. І. Підготовка фахівців дослідницько-інноваційного типу як головне завдання вищої освіти. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, серія "Педагогіка і психологія"*. 2015. № 4. С. 65-73.
30. Меньяло В. І. Теоретичний аналіз поняття "інноваційний розвиток" та особливості його використання у різних сферах суспільної діяльності. *Формування сучасних механізмів розвитку інноваційної сфери економіки: монографія* / [колектив авторів] за наук. ред. І. Ю. Швець.- Сімферополь: ДІАЙПІ, 2013. С. 42-49.
31. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2007. 400 с.
32. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник. К.: Державна служба статистики. 2016. 257 с. URL: http://www.cisstat.com/innovation/Ukraine_publication_01.pdf.
33. Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації: Матеріали парламентських слухань V скликання від

- 20 червня 2007 року. URL: http://static.rada.gov.ua/zakon/skl5/par_sl/sl2006071.htm.
34. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
35. Одягайло Б. М., Москаленко О. М. Інтелектуальна сутність інноваційно-інформаційної економіки. *Вчені записки університету "КРОК"*. 2013. № 33. С.48-55.
36. Освітній пакет з актуальних питань європейської інтеграції: навч. зб. Сіверський інститут регіональних досліджень. Упоряд.: В. М. Бойко, Н. В. Коваленко, Л. А., Л. А. Чабак. Чернівці. 2010. 152 с.
37. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. Чухна А. А. К.: Вища школа. 2001. 606 с.
38. Поکیدіна В. Як там у "науковців"? *Ціна держави*. № 40. 31 березня 2016 р. URL: <http://cost.ua/news/378-science-horiz>.
39. Положення про наукові школи Запорізького національного університету. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/sci/1363>.
40. Положення про науково-дослідну частину Запорізького національного університету. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/sci/1363>.
41. Положення про науково-технічну раду Запорізького національного університету. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/sci/1363>.
42. Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у Запорізькому національному університеті. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/sci/1363>.
43. Постанова Верховної Ради України від 13.07. 1999 року N 916-XIV "Про Концепцію науково-технологічного і інноваційного розвитку України". URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/916-14>
44. Постанова Верховної Ради України від 27 червня 2007 року N 1244-V "Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1244-16>
45. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.11 р. № 1341 "Про затвердження Національної рамки кваліфікацій". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.
46. Пригожин А. И. Нововведения: Стимулы и препятствия. (Социальные проблемы инноватики). М. :Политиздат. 1989. 271 с.
47. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020": Указ Президента України: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
48. Проект Тюнінг. Гармонізація освітніх структур в Європі. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf.

49. Сайт Європейського Союзу. URL: www.europa.eu.int.
50. Сайт Світового економічного форуму. URL: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.
51. Санто Б. Інновація як средство економічного розвитку / Санто Б. [пер. с венг.]; общ.ред. и вступ.сл. Б.В.Сазонова. – М.: Прогресс, 1990. – 296 с.
52. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь. За заг.ред. В. М. Гейця. К.:НВЦ НБУВ. 2009. 687 с.
53. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія. За ред. Лук'яненка Д. Г. К.: КНЕУ. 2001. 538 с.
54. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Авт. упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. К: Парламентське вид-во. 2009. 632 с.
55. Таланова Ж. В. Підходи до розроблення галузевих рамок кваліфікацій в Європейському просторі вищої освіти. URL: http://212.111.196.8:8081/dlc/24_25102013/talanova.pdf.
56. Шевченко Л. С. Типологізація інноваційної діяльності та інновацій в освітній сфері. *Право та інновації*. Х.: Юрайт. 2013. № 4. С.48-56.
57. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла экономической конъюнктуры. М.: Прогресс. 1992. 231 с.

МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Викладач: к.ф.-м. н. Меняйло В.І., начальник науково-дослідної частини, доцент кафедри прикладної фізики та наноматеріалів ЗНУ, координатор міжнародного проекту Erasmus+ “European Project Culture”

Лекція 1. Поняття про проект, проектну культуру, проектну діяльність.

Розкриття сутності понять: проектна культура, проект, проектна діяльність. Характеристика проектної діяльності. Визначення проекту та його основні риси. Філософія проекту. Закон Лермана. Поетапність постановки та реалізації цілей. Унікальність (інноваційність) проекту. Класифікація проектів за метою реалізації, характером змін, вартістю, часом виконання, масштабом, складністю виконання, обсягом фінансування, вимогами до якості, структурою, сферою діяльності, сферою застосування, ступенем взаємовпливу. Етапи проектної діяльності. Стадії “життєвого циклу” проектів.

Практичне заняття 1. Генерація та оцінка проектних ідей.

Теоретичні питання. Джерела виникнення ідей. Методи генерації ідей: брейнштормінг (“мозковий штурм”), брейнрайтинг (за технологією “6+5+3”). Методи експертних оцінок проектних ідей. Попередній відбір, уточнення (конкретизація), ранжування ідей. Методи математичної обробки результатів ранжування (метод середніх арифметичних рангів, метод медіан рангів).

Практичне завдання. Розбитися на групи по 5-6 осіб та ознайомитись із запропонованим кейсом: “Ви є працівники вищого навчального закладу, члени робочої групи щодо розробки стратегії розвитку університету. Завдання Вашої робочої групи – запропонувати керівництву вищого навчального закладу п’ять найефективніших ідей щодо подальшого розвитку ВНЗ”. Для реалізації завдання виконати наступні дії:

- а) використовуючи технології “мозкового штурму” або “6+5+3” (на вибір команди), запропонувати ідеї для вирішення зазначеної задачі;
- б) провести відбір, модифікацію та ранжування ідей;
- в) здійснити математичну обробку результатів розглянутими методами та порівняти результати;
- г) презентувати 5 найкращих ідей від кожної команди.

Практичне заняття 2. Аналіз проблем і постановка цілей.

Теоретичні питання. Проблемна ситуація. Цільові групи і стейкхолдери проекту. Методи аналізу проблем та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. LEAN-аналіз, “Запитай п’ять разів “Чому?””, “Дерево проблем”. Загальна (генеральна, стратегічна) мета або місія проекту. Детальні цілі проекту. Побудова “Дерева цілей”.

Практичне завдання. Розбитися на групи по 5-6 осіб та ознайомитись із запропонованим кейсом: “Ви є ініціативна група, яку турбує екологічна ситуація у м. Запоріжжі і Ви хочете запропонувати мерії, яким чином можливо її покращити (за бажанням група може обрати будь-яку іншу проблемну ситуацію)”. Виконати наступні дії:

- а) сформулювати банк проблем, пов'язаних з даною ситуацією, використовуючи один із методів генерації ідей. Обрати центральну проблему; відібрати проблеми, пов'язані з центральною;
- б) побудувати “дерево проблем” та провести його презентацію;
- в) переформулювати всі негативні ситуації в позитивні та побудувати “дерево цілей”; при необхідності уточнити формулювання цілей. Перевірити зв'язки “засіб – ціль”, на які перетворюються причинно-наслідкові зв'язки “дерева проблем”;
- г) представити “дерево цілей” у формі: “загальна мета – детальна мета – задачі” та провести його презентацію.

Практичне заняття 3. Визначення мети й побудова стратегії проекту.

Теоретичні питання. Визначення мети проекту. Цільова дія і цільовий предмет. Оцінка формулювання мети з використанням SMART-технології. Мета SWOT-аналізу. SWOT-аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища. Побудова стратегії проекту за допомогою “проблемного поля”.

Практичне завдання. Етап 1. Побудова власної стратегії досягнення мети. Виконати наступні дії (індивідуально):

- а) визначити проблемну ситуацію для себе і сформулювати мету: “Чого я хотів би досягти через деякий проміжок часу?”. Провести оцінку мети за SMART-технологією;
- б) здійснити аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища щодо досягнення своєї мети і заповнити відповідну SWOT-матрицю;
- в) побудувати “проблемне поле” та визначитися зі стратегією досягнення мети.

Етап 2. Побудова стратегії проекту. Розбитися на групи по 5-6 осіб та виконати наступні дії:

- г) провести оцінку мети проекту, сформульованої на практичному занятті 3, за SMART- технологією;
- д) здійснити аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища щодо досягнення зазначеної мети і заповнити відповідну SWOT-матрицю;
- е) побудувати “проблемне поле” та визначитися зі стратегією досягнення мети.

Практичне заняття 4. Завдання, методи, результати проекту.

Теоретичні питання. Вимоги до формулювання завдань проекту. Визначення методів проекту. Приклади заходів проекту. Різниця між методами і завданнями проекту. Показники результативності проекту. Формулювання результатів. Кількісні і якісні результати. Механізми та інструменти оцінки результатів. Ресурсне забезпечення проекту. Логіко-структурна матриця проекту.

Практичне завдання. Розбитися на групи по 5-6 осіб та виконати наступні дії:

- а) заповнити елементи логіко-структурної матриці проекту, що розроблявся учасниками групи на попередніх практичних заняттях;
- б) презентувати логіко-структурну матрицю проекту.

Практичне заняття 5. Планування робіт за проектом.

Теоретичні питання. Ієрархічна структура робіт. Мережевий графік. Критичний шлях. Діаграма Ганта. Календарний план робіт. Принципи тайм-менеджменту. Правила планування часу. ABC-метод. Матриця Ейзенхауера.

Практичне завдання. Етап 1. Планування власного часу. Виконати наступні дії (індивідуально):

- а) провести ABC – аналіз вчорашнього робочого дня;
- б) скласти орієнтовний план робочого дня на завтра з урахуванням пріоритетності справ;
- в) у зв'язку з виробничою необхідністю перепланувати (сгрупувати тощо) усі справи таким чином, щоб всі вони були завершені до 14.00. Скласти скоригований план

завтрашнього робочого дня; проаналізувати, від чого можна відмовитись, щоб знайти резерв часу;

- г) визначити пріоритетність кожного завдання у повному й скоригованому плані робочого дня за допомогою матриці Ейзенхауера

Етап 2. Планування роботи групи. Діаграма Ганта. Розбитися на групи по 5-6 осіб та ознайомитись із запропонованим кейсом: “Уявіть собі ситуацію. Батько, син 14 років і дочка 6 років на дачі. На платформі, до якої від дачі 500 м, на них чекають друзі, щоб піти разом в похід. Електричка відправляється о 8 годині ранку. Вранці, як завжди, на сніданок біфштекс з вареною картоплею, батькові - кава, дітям - кава з молоком. В дорогу потрібно взяти чай і бутерброди. Є: плитка електрична двоконфорочна; рукомийник наливний; туалет одномісний; відро для води - 12 л (вистачить на всі потреби); сковорода - 1, на яку поміщуються два біфштекси; кухонний і столовий посуд. Витрати часу на всі процедури представлені в таблиці”. Виконати наступні дії:

- а) побудувати діаграму Ганта щодо планування зазначених вище завдань. При цьому не можна змінювати загальну кількість робіт і їх тривалість, і ніхто з членів сім'ї не повинен бути незайнятий;
- б) визначити, на який час необхідно поставити будильник.

Самостійна робота 1. Провести класифікацію запропонованого викладачем проекту за визначеними критеріями, виконавши завдання тесту “Класифікація проекту” в системі Moodle.

Самостійна робота 2. Зробити (презентабельно оформлений) опис власної ідеї, спрямованої на розвиток Запорізького національного університету, яку викласти на одній сторінці текстового документу (найкращі ідеї будуть рекомендовані ректорату університету для подальшого впровадження). Провести SWOT-аналіз запропонованої ідеї.

Самостійна робота 3. Визначити центральну проблему, яку Ви будете вирішувати, розробляючи власний проект. Побудувати “дерево проблем” і відповідне йому “дерево цілей” за зразком.

Самостійна робота 4. Заповнити логіко-структурну матрицю власного проекту.

Самостійна робота 5. Розробити календарний план виконання проекту та побудувати відповідну діаграму Ганта.

Індивідуальне завдання. Розробити повний текст заявки проекту (індивідуально або у складі проектної групи) та подати його на участь у конкурсі проектів “Запорізький вектор молодіжних ініціатив” (або іншому).

Модульний контроль. Презентація власного проекту, розробленого одноосібно або у складі проектної групи (із зазначенням внеску кожного учасника групи).

Література до Модуля II

1. Бэγγюли Ф. Управление проектом. М.: “Гранд-Фаир”, 2002.
2. Деева Е. М., Тронин В. Г. Методика подготовки и процедура написания заявки на грант. Ульяновск: УлГТУ. 2012. 125 с.
3. Деренская Я. Н. Классификация проектов в проектном менеджменте. URL: <http://www.finanalis.ru/litra/328/2895.html>.
4. Как разработать проект и получить финансирование для его реализации или искусство написания заявки на грант: руководство по разработке проектов. Под ред. А. М. Лыгиной. Южно-Сахалинск: Сахалин Энерджи. 2012.
5. Матвійшин Є. Г. Планування проектних дій: навч. посіб. К.: Хай-Тек Прес, 2008. 216 с.
6. Метод 6-3-5. Экономика и менеджмент. URL: <http://topknowledge.ru/osnovmen/3157-metod-6-3-5.html>.
7. Ногалес К. Мозговой штурм и 10 правил его эффективного проведения. 4BRAIN. 21.12.20.14. URL: <https://4brain.ru/blog/%D0%BC%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9-%D1%88%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BC/>.
8. Орлов А. И. Теория принятия решений”. Учебное пособие. М.: Издательство “Март”, 2004. URL: http://www.aup.ru/books/m157/3_4_2.htm
9. Освітній пакет з актуальних питань європейської інтеграції: навч. зб./ Сіверський інститут регіональних досліджень; Упоряд.: В. М. Бойко, Н. В. Коваленко, Л. А., Л. А. Чабак. - Чернігів, 2010. 152 с.
10. П’ять вдалих кроків до європейського проекту: посібник (публікація в рамках проекту “Підтримка локальних спільнот України в залученні європейських фондів”, співфінансованого

МЗС РП в рамках Програми „Польська Допомога 2009”. Варшава: Інститут Східноєвропейських досліджень. 2009. 98 с.

11. Поташник М.М. Как подготовить проект на получение грантов. Методическое пособие. М.: Педагогическое общество России, 2007. 176 с.
12. Управління проектами: підручник. За заг. ред. О. В. Пономаренко. Донецьк: “Донбас”. 2010. 912 с.
13. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. 6-е изд.. СПб: Питер, 2011. 448 с.
14. Чад Т. Грин, Ивет Кастро-Грин Как составить успешный проект: шаг за шагом. Пособие. URL: <http://spbu.ru/files/upload/science/smu-spbgu/grantwriting.pdf>.
15. Шметткамп М. Управление проектами: краткий курс. М.: “Дело и сервис”, 2005.
16. Эдвардс Н. М., Осипова С. И. Формирование компетентности ученого для международной научной проектной деятельности. – Изд-во “Проспект”, 2015. 192 с.
17. Яковлева Н. Ф. Проектная деятельность в образовательном учреждении [Электронный ресурс] учеб. пособие. – 2-е изд., стер. – М. : ФЛИНТА, 2014. 144с. URL: <http://www.kspu.ru/upload/documents/2015/10/19/71da327648fc882ccefc7530c24077b1/proektnaya-deyatelnost-v-obrazovatelnom-uchrezhdenii.pdf>

МОДУЛЬ III. МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Викладач: *к. ф.-м. н. Меньяло В.І., начальник науково-дослідної частини, доцент кафедри прикладної фізики та наноматеріалів ЗНУ, координатор міжнародного проекту Erasmus+ “European Project Culture”*

Лекція 1. Вітчизняні проекти і програми у сфері науки.

Джерела фінансування наукової діяльності в Україні. Державні наукові, науково-технічні та інноваційні програми. Грантова підтримка як форма фінансування наукових досліджень. Індивідуальні, колективні та інституціональні гранти. Конкурси наукових проектів, що проводяться МОН України, НАН України, ДФФД. Державні премії та стипендії видатним вченим. Премії, стипендії і гранти Президента, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України для молодих учених та аспірантів вищих навчальних закладів України.

Лекція 2. Підготовка проектної документації та форми звітності щодо виконання науково-дослідних робіт.

Особливості подання заявок на участь у вітчизняних грантових проектах і програмах. Фінансування проекту. Супровідні документи до запиту. Експертиза проектів. Анотований звіт. Державні стандарти України у сфері науки і техніки. Заключний звіт. Порядок державної реєстрації нових технологій та науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт в Укр ІНТЕІ.

Лекція 3 Об'єкти права інтелектуальної власності та їх комерціалізація. Трансфер технологій.

Поняття інтелектуальної власності. Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності. Структура національної системи охорони інтелектуальної власності. Авторське право та суміжні права. Правова охорона об'єктів промислової власності. Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності. Комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності. Трансфер технологій. Рівні трансферу технологій. Мережі трансферу технологій. Технологічні та інноваційні

платформи. Відкрита регіональна платформа науково-виробничого партнерства InCube Запорізького національного університету.

Практичне заняття 1. Структура, зміст, експертиза наукових проектів.

Теоретичні питання. Положення про проведення Міністерством освіти і науки України конкурсу проектів наукових робіт та науково-технічних (експериментальних) розробок молодих учених, які працюють (навчаються) у вищих навчальних закладах та наукових установах, що належать до сфери управління Міністерства, подальше виконання цих робіт і розробок за рахунок коштів загального фонду державного бюджету та управління ними. Форма проекту наукової роботи та науково-технічної (експериментальної) розробки. Форма науково-експертного висновку за результатами наукової та науково-технічної експертизи з оцінювання проекту на проведення наукової роботи та науково-технічної (експериментальної) розробки.

Практичне завдання. Розбитися на 5 секцій за галузями знань (природничі, математичні, економічні, соціальні, гуманітарні науки). Виконати наступні дії:

- а) обрати голову секції;
- б) голові секції призначити по два експерти на кожний проект, запропонований викладачем з числа тих, що брали участь у конкурсному відборі проектів наукових робіт та науково-технічних (експериментальних) розробок молодих учених з урахуванням напрямку секції;
- в) здійснити експертизу проектів шляхом заповнення форм науково-експертних висновків та оголошення коментарів експертів;
- г) підбити підсумки проведеного конкурсу в рамках кожної секції;
- д) презентувати результати конкурсу від кожної секції, аргументувавши вибір переможців.

Практичне заняття 2. Методика складання кошторису (бюджету) проекту.

Теоретичні питання. Структура кошторису. Власний внесок організації. Основні статті витрат за кошторисом проекту. Оплата

праці виконавців проекту. Прямі витрати. Непрямі витрати. Калькуляція кошторисної вартості проекту.

Практичне завдання. Розбитися на групи по 5-6 осіб. Ознайомитись з вихідними даними щодо фінансування проекту, запропонованого викладачем. Виконати наступні дії:

- а) розрахувати витрати на оплату праці основних виконавців проекту;
- б) розрахувати прямі витрати за проектом;
- в) розрахувати непрямі витрати за проектом;
- г) скласти калькуляцію кошторисної вартості проекту.

Практичне заняття 3. Правила оформлення документів на отримання та передачу прав інтелектуальної власності; на виконання госпдоговірних науково-дослідних робіт.

Теоретичні питання. Правила оформлення заявок на отримання об'єктів інтелектуальної власності; договорів на передачу прав інтелектуальної власності; договорів на виконання науково-дослідних робіт (надання науково-технічних послуг) за рахунок юридичних та фізичних осіб та супровідних документів до них.

Практичне завдання. Розбитися на 5 секцій за галузями знань (природничі, математичні, економічні, соціальні, гуманітарні науки). Виконати наступні дії:

- а) ознайомитись з повним пакетом документів, необхідних для подання заявки про видачу патенту на винахід (корисну модель): заява, опис, формула, креслення (при необхідності), реферат;
- б) ознайомитись з повним пакетом документів, необхідних для укладання договору та виконання науково-дослідних робіт (надання науково-технічних послуг) за рахунок юридичних та фізичних осіб: договір, технічне завдання, календарний план; протокол про договірну ціну, кошторис, звіт, акт виконаних робіт;
- в) ознайомитись з договорами на передачу прав інтелектуальної власності (ліцензійними договорами);
- г) оформити договір на передачу прав інтелектуальної власності запропонованого викладачем об'єкту інтелектуальної власності;

- д) запропонувати тематику науково-дослідної роботи для потенційно зацікавленої у її виконанні організації: розробити договір на виконання науково-дослідної роботи, а також технічне завдання і календарний план.

Самостійна робота 1. Вивчити основні нормативні документи, що регулюють захист прав інтелектуальної власності та трансфер технологій в Україні [3,4,7,8,9,10,29,37,38,36,18,14,16,19,15,16,17,18,19,56] та скласти глосарій основних понять.

Самостійна робота 2. Відповідно до Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій, затвердженого наказом МОН України від 27.10.1988. № 977, заповнити реєстраційну, облікову та інформаційну картку науково-дослідної роботи на підставі заключного звіту, запропонованого викладачем.

Самостійна робота 3. Обрати потенційний об'єкт авторського права з власного наукового доробку та скласти заяву на реєстрацію авторського права на твір (за зразком).

Індивідуальне завдання. Ознайомитись з інструкцією по підготовці технологічних профілів [12] та розробити технологічну пропозицію власної розробки для розміщення у Національній мережі трансферу технологій або на відкритій регіональній платформі науково-виробничого партнерства InCube Запорізького національного університету.

Модульний контроль. Відповісти на теоретичні питання тесту “Механізми фінансування наукових досліджень” в системі Moodle.

Література до Модуля III

1. Андросова О.Ф., Череп А. В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності: монографія. К. : Кондор, 2007. 356 с.
2. Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер. 2004. 512 с.
3. Закон України “Про авторське право і суміжні права”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
4. Закон України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16/>

5. Закон України “Про науково-технічну інформацію”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>
6. Закон України “Про наукову і науково-технічну експертизу”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80>
7. Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
8. Закон України “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
9. Закон України “Про охорону прав на промислові зразки”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
10. Закон України “Про охорону прав на сорти рослин”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/3116-12>
11. Інноваційна політика : учебник для бакалавриата и магистратуры / Л. П. Гончаренко [и др.]; под ред. Л. П. Гончаренко. — М. : Издательство Юрайт, 2016. – 502 с.
12. Інструкція по підготовці технологічних профілів. К.: Національна мережа трансферу технологій. 2010. 41 с. URL: <http://nttn.org.ua/images/sait/Documents/MetodychniMaterialy/instrukcija2.pdf?1>
13. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 р. № 291 “Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0379-01>
14. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.03.2002 № 197 “Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0364-02/print1112102994004535>
15. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2001 р. № 521 “Про затвердження Інструкції про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на винахід (корисну модель) та видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі)”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0644-01>
16. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2001 р. №520 “Про затвердження Інструкції про офіційну публікацію заяви про готовність надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) та клопотання про її відкликання”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0643-01/print>.

17. Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.06.2001 р. № 469 “Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на корисні моделі”. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0558-01/print1324563710759816>
18. Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 р. “Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01>
19. Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.04.2005 р. № 247 “Про затвердження Інструкції про порядок ознайомлення будь-якої особи з матеріалами заявки на об’єкт права інтелектуальної власності”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0494-05>
20. Наказ МОН України від 01.06.2006 р. №423 Щодо затвердження Положення про проведення конкурсного відбору Міністерством освіти і науки України наукових проектів, які виконуються підвідомчими вищими навчальними закладами III-IV рівнів акредитації та науковими установами Міністерства за рахунок коштів загального фонду державного бюджету. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1196-06>
21. Наказ МОН України від 14.12.2015 р. № 1287 “Про затвердження Положення про проведення Міністерством освіти і науки України конкурсу проектів наукових робіт та науково-технічних (експериментальних) розробок молодих учених, які працюють (навчаються) у вищих навчальних закладах та наукових установах, що належать до сфери управління Міністерства, подальше виконання цих робіт і розробок за рахунок коштів загального фонду державного бюджету та управління ними”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0015-16>
22. Наказ МОН України від 26.09.2005 р. №557 “Про упорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1130-05>
23. Наказ МОН України від 27.10.1988. № 977 “Порядок державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій. URL: <http://www.uintei.kiev.ua/images/files/poryadok.pdf>

24. Національний стандарт України ДСТУ 3008:2015 “Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення”. URL: http://www.stu.cn.ua/media/files/pdf/DSTU_3008-95.pdf
25. Положення про порядок виконання госпдоговірних науково-дослідних робіт у Запорізькому національному університеті. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/sci/1363>
26. Положення про проведення першого етапу конкурсного відбору наукових проєктів, які виконуються Запорізьким національним університетом за рахунок коштів загального фонду державного бюджету України. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/sci/1363>
27. Постанова Верховної Ради України від 16.03.2007 р. № 774-V “Про встановлення іменних стипендій Верховної Ради України для найталановитіших молодих учених”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/774-16>
28. Постанова Верховної Ради України від 16.03.2007 р. № 775-V “Про Премію Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/775-16>
29. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.13 р. № 426 “Про затвердження Порядку реєстрації технологій та їх складових, що створені чи придбані за бюджетні кошти, або створені чи придбані підприємствами державної форми власності. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/472-2013-%D0%BF>
30. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2001 р. № 980 “Про заснування академічної стипендії Кабінету Міністрів України студентам вищих навчальних закладів та аспірантам”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980-2001-%D0%BF>
31. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.08.1994 р. № 560 “Про стипендії Кабінету Міністрів України для молодих вчених”. URL: <http://www.kdpu-nt.gov.ua/content/polozhennya-pro-stipendiyi-kabinetu-ministriv-ukrayini-dlya-molodikh-vchenikh>
32. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.07.96 р. №830 “Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/830-96-%D0%BF>

33. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2007 р. №1333 “Про Премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України”. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1333-2007-%D0%BF>
34. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 209 “Про академічну стипендію імені М. С. Грушевського для студентів та аспірантів вищих навчальних закладів України”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/209-2006-%D0%BF>
35. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.1994 р. № 582 “Про стипендії Президента України для молодих учених”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/582-94-%D0%BF>
36. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12. 2004 р., № 1716 “Про затвердження Порядку сплати зборів за дії, пов’язані з охороною прав на об’єкти інтелектуальної власності”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1716-2004-%D0%BF>
37. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2004 р. №1716 “Про затвердження Порядку сплати зборів за дії, пов’язані з охороною прав на об’єкти інтелектуальної власності”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1716-2004-%D0%BF>
38. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 “Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>
39. Постанова Президії Національної Академії Наук України від 11.07.2007 р. № 206 “Про затвердження оновленого Положення про Премії НАН України імені видатних учених України”. URL: http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/rmv/wp-content/uploads/sites/3/2013/12/Imenni_premiyi_NAN.pdf/
40. Право інтелектуальної власності: підручник для студентів вищих навч. закладів. За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. К.: Видавничий Дім “Ін Юре”. 2002. 624 с.
41. Сайт відкритої регіональної платформи науково-виробничого партнерства InCube Запорізького національного університету. URL: <http://incubeplatform.com.ua/>
42. Сайт Державного Департаменту інтелектуальної власності. URL: <http://sips.gov.ua/ua/registers.html>
43. Сайт Державного підприємства “Український інститут” інтелектуальної власності”. URL: <http://www.uipv.org.ua/>
44. Сайт Національної Академії наук України. URL: <http://new.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>

45. Сайт Національної мережі трансферу технологій. URL: <http://nttn.org.ua/>
46. Спеціалізована база даних “Винаходи, корисні моделі в Україні”. URL: <http://base.uipv.org/searchINV/search.php?action=viewall&dbname=inv&sid=8d884836cdedfbb09df8fe970fc439db>
47. Указ Президента України від 02.08.2000 р. № 945/2000 “Про гранти Президента України для обдарованої молоді”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/945/2000>
48. Указ Президента України від 10.09.2011 р. № 906/2011 “Про державні стипендії для видатних діячів науки, освіти, культури і мистецтва, охорони здоров’я, фізичної культури і спорту та інформаційної сфери”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/906/2011>
49. Указ Президента України від 12.06.2000 р. № 779/2000 “Про Положення про Премію Президента України для молодих учених”. URL: <http://www.kdpu-nt.gov.ua/content/polozhennya-pro-shchorichni-premiyi-prezidenta-ukrayini-dlya-molodikh-vchenikh>
50. Указ Президента України від 17.06.2009 р. № 446/2009 “Про Положення про щорічні Гранти Президента України докторам наук для здійснення наукових досліджень”. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/446/2009>
51. Указ Президента України від 24.12.2002 р. № 1210/2002 “Про Положення про порядок надання Грантів Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1210/2002>
52. Указ Президента України від 31.05.2016 р. № 230/216 “Питання Державної Премії України в галузі науки і техніки”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/230/2016>.
53. Управління інноваційною діяльністю. Інноваційний менеджмент в знаннеорієнтованій економіці: магістерський курс: підручник. За заг. ред. С. М. Ілляшенка. Суми: університетська книга. 2014. 728 с.
54. Цибульов П. М. Введення до інтелектуальної власності: навчальний посібник. К.: Держ. інст. інтел. власн., 2008. 124 с.
55. Цибульов П. М., Чеботаров В.П. Популярно про інтелектуальну власність. За заг. ред. М. В.Паладія. К.: ТОВ “Альфа-пік”. 2004. 56 с.
56. Цивільний кодекс України. Книга четверта. Право інтелектуальної власності. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page8>

МОДУЛЬ IV. ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗА КОРДОНОМ

Викладач: *к. н. із соціальних комунікацій*

*Сірінюк-Долгарьова К. Г., доцент кафедри журналістики ЗНУ,
координатор проекту IREX UASP in Research Management*

Лекція 1. Поняття про дослідницький менеджмент: світові стандарти організації і управління науковими дослідженнями.

Загальні принципи успішного управління. Менеджмент досліджень (Research Management) як галузь. Піраміда управління: автономія, контроль, відповідальність. Механізми контролю. Дослідницькі цілі, зовнішні і внутрішні інституційні стандарти провадження досліджень. Механізми підтримки і просування досліджень. Структура дослідницького менеджменту університету. Поняття відповідальності і доброчесності (research integrity). Узгодженість із правовими нормами і процедурами (research compliance).

Практичне завдання до лекції 1: виконання вправи “Співвіднесення дослідницьких завдань до структури університету”. У формі таблиці віднести конкретні завдання, що стосуються того чи іншого аспекту дослідницького менеджменту, до конкретного структурного підрозділу Запорізького національного університету, який за них відповідає.

Лекція 2. Дослідницькі університети у XXI столітті: репутація, автономія, впливовість досліджень.

Основні світові виклики і тренди наукових досліджень у системі вищої освіти: глобалізація, міжнародна співпраця і мобільність, консолідація навколо ключових тем, зростання конкурентного фінансування проєктів, зв'язок науки, суспільства і бізнесу, просування “відкритих” досліджень (open access).

Практичне завдання до лекції 2: У групах опрацювати Інструментарій оцінки інституційного потенціалу вищої освіти (Higher Education Institutional Capacity Assessment Tool – HEICAT). За

його допомогою визначити сильні і слабкі сторони Запорізького національного університету за такими позиціями: а) стратегічний дослідницький менеджмент, б) грантова діяльність, в) дослідницька етика, г) професійний/кар'єрний розвиток науковців, д) заохочення наукових досліджень, е) наукова інфраструктура, є) студентська наука.

Лекція 3. Етика, доброчесність і відповідальність у дослідженнях.

Проблема етичності науковців. Причини неетичної поведінки. Відповідальні дослідження. Сумнівні дослідницькі практики, їх різновиди. Превентивні заходи. Міні-кейси з розгляду невідповідальної поведінки науковця.

Американський досвід організації наукових досліджень у відповідності до етичних стандартів і правових норм (research integrity and compliance): робота комітетів розгляду інституційних досліджень (IRB – Institutional Review Board), протоколювання досліджень, робота з “вразливими” категоріями об'єктів досліджень (окремі категорії людей, тварини, небезпечні речовини і матеріали тощо), система тренінгів і підготовки з питань етики наукових досліджень.

Практичне заняття 1. Розвиток досліджень і кар'єрного зростання науковців. Персональний розвиток і лідерство.

Теоретичні питання. Репутація і впізнаваність як ключові ознаки успішного дослідницького університету. Побудова культури наукових досліджень. Розвиток можливостей і стимулювання професійного зростання науковців: від внутрішніх університетських публікацій і конференцій до міжнародних публікацій у рецензованих журналах. Розробка тренінгових програм для науковців: з методології досліджень, етики, шляхів публікації результатів досліджень. Створення інституційного репозитарію досліджень, його переваги для науковців. Поширення інформації про науковців у спеціалізованих онлайн-платформах. Наукометрія, альтметрія. Лідерські стилі і персональний розвиток науковців. Авторитарне, партиципарне, ситуативне, адаптивне лідерство. Менеджмент vs. лідерство. Лідерство у постановці завдань і відносин у команді. Модель Дж. Коттера “8 кроків до успішних змін”.

Практичне завдання: У групах, використовуючи запропоновану форму, підготувати стратегію покращення репутації і впізнаваності Запорізького національного університету.

Практичне заняття 2. Можливості фінансування конкурентних наукових досліджень, їх стратегічний менеджмент.

Теоретичні питання. Поняття спонсорованих досліджень (sponsored research). Вимоги до ефективного менеджменту досліджень. Критична оцінка власної інституції у підтримці спонсорованих проектів. Пошуки альтернативних джерел фінансування проектів: краудфандинг. Краудфандингові платформи, розгляд кейсів. Роль лідера у процесі стратегічного планування досліджень. PESTLE аналіз. Аналіз стейкхолдерів. Менеджмент ризиків.

Практичне завдання: здійснити (на вибір) PESTLE аналіз або аналіз стейкхолдерів Запорізького національного університету щодо реформування його науково-дослідницького менеджменту. Результати презентувати в аудиторії.

Самостійна робота 1. На сторінці дисципліни у системі дистанційного навчання Moodle переглянути відео-кейси щодо сумнівної поведінки науковця. Відповісти на питання після перегляду відео.

Самостійна робота 2. Виристовуючи Карту професійного розвитку науковця, (Vitae Researcher Development Framework ©), розроблену британським Центром дослідження кар'єрного розвитку (CRAC), оцініть і проаналізуйте можливості власного наукового розвитку у найближчі 5 років. За допомогою відповідних тестів (представлені у системі Moodle), визначте персональний лідерський стиль і оцініть свій лідерський потенціал.

Індивідуальне завдання: Переглянути сайти топових американських дослідницьких університетів University of California Berkeley (<http://www.spo.berkeley.edu>) і John Hopkins University (<http://www.hopkinsmedicine.org/research/resources/offices-policies/ora>). Дати відповідь на питання щодо організації ними роботи офісу спонсорованих досліджень (питання доступні онлайн у системі Moodle).

Модульний контроль. Відповісти на теоретичні питання тесту в системі Moodle.

Література до Модуля IV

1. Investigator Handbook for Human Participant Research / Institutional Review Board of Utah State University, 2011. – 49 p. – URL: <http://rgs.usu.edu/irb/handbook/>.
2. Johnson A. Improving Your Research Management : A Guide for Senior University Research Managers. – 2nd ed. – Amsterdam: Elsevier, 2013. – 156 p.
3. Mapping development resources to the Vitae Researcher Development Framework / Vitae Careers Research and Advisory Centre (CRAC), 2011. – 6 p. – URL: <https://www.vitae.ac.uk/vitae-publications/rdf-related/researcher-development-framework-rdf-mapping-methodology-vitae-2011.pdf>.
4. Mason L., McNerney F., Ward R. Higher Education Institutional Capacity Assessment Tool (HEICAT) / Washington D.C.: IREX, 2016. – 83 p. URL: <https://www.irex.org/sites/default/files/node/resource/higher-education-institutional-capacity-assessment-tool.pdf>.
5. On Being a Scientist : A Guide to Responsible Conduct in Research / Committee on Science, Engineering, and Public Policy, National Academy of Science, National Academy of Engineering, and Institute of Medicine of National Academies. – 3rd ed. – Washington D.C.: The National Academies Press, 2009. – 63 p.
6. What is PESTLE Analysis? A Tool for Business Analysis // URL: <http://pestleanalysis.com/>.
7. Wiesmann U, Hurni H. (eds.) Research for Sustainable Development: Foundations, Experiences, and Perspectives / Perspectives of the Swiss National Centre of Competence in Research (NCCR) North-South, University of Bern, Bern, Switzerland: Geographica Bernensia. – 2011. – Vol. 6. – 640 pp.
8. Довідник з академічної доброчесності для школярів / уклад. М.В. Григор'єва, О.І. Крикова, С.Г. Певко; за заг.ред. О.О.Гужви. – Х.: ХНУ імені В.Н. Карізіна, 2016. – 64 с.
9. Міщенко П. Стратегічне управління : навч. посіб. / А. П. Міщенко. – К.: ЦУЛ, 2004. – 336 с.
10. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні //URL: <http://www.saiup.org.ua>.
11. Сірінюк-Долгарьова К. Г. Основні стандарти міжнародних медіадосліджень і їх менеджменту // Інтенсивний тренінговий

- інститут з методології медіадосліджень. Модуль 1. – 2017. – 16 березня. – URL: <https://medialiteracy.zp.ua/mietodologhiia-miediadoslidzhien/>.
12. Черненко Н. М. Ризик-менеджмент в контексті сучасних наукових досліджень / Н. М. Черненко // Наука і освіта. – 2014. – № 6. – С. 204-208. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_6_43.
 13. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу. – К., 2016. – 61 с.
 14. Шоробура, І. М. Менеджмент вищої освіти : навч. посіб. / І. М. Шоробура, Є. В. Долинський, О. О. Долинська, Хмельн. гуманіт.-пед. акад.– Хмельницький : ПП Заколотний М. І., 2015. – 256 с.
 15. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для “чайників” / Укл. О. Гужва / Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень, Харківський національний університет імені В.Н Каразіна. – [б.м.] : [б.в.], 72 с. URL: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf.

МОДУЛЬ V. МІЖНАРОДНА ГРАНТОВА ПІДТРИМКА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

***Викладач:** к. філол. н. Тупахіна О. В., доцент кафедри
німецької філології і перекладу, координатор міжнародних проектів
TEMPUS, Erasmus Mundus, Erasmus+, IREX UASP PPG*

Лекція 1. Грантові програми ЄС для підтримки індивідуальної академічної мобільності.

Академічна мобільність як елемент підготовки науковця нової генерації. Види академічної мобільності. Нормативно-правова база із забезпечення академічної мобільності в Україні. Основні програми грантової підтримки академічної мобільності для українських вчених: базові вимоги до аплікантів, типова структура аплікаційного пакету, мовні компетенції (CEFR та системи міжнародної мовної сертифікації). Складання навчального плану: каталоги курсів і принципи роботи з ними; інструментарій ECTS.

Практичне заняття 1. Складання CV: ефективна презентація досвіду.

Теоретичне завдання. Ознайомитися з матрицями навичок і компетенцій науковця-дослідника (NFQ, EQF, EHEA, Sheffield Skills Framework)

Практичне завдання. Структурувавши досвід, набутий під час навчання у ВНЗ, визначити пріоритетні навички та компетенції і скласти власне CV у форматі Europass для участі у програмі академічного обміну Erasmus+ KA107

Практичне заняття 2. Мотиваційний лист: ціль, риторична стратегія, структура, стиль.

Теоретичне завдання. Здійснити порівняльний аналіз зразків мотиваційних листів; визначити їх базові структурні елементи та стильові особливості, оцінити ефективність риторичних стратегій, визначити основні принципи написання успішного мотиваційного листа

Практичне завдання. Використовуючи зразки мотиваційних листів, написати мотиваційний лист для участі у програмі академічного обміну Erasmus+ KA107.

Практичне заняття 3. Планування навчального та науково-дослідницького стажування.

Теоретичне завдання. Ознайомитися із структурою каталогів курсів на сайтах ЗНУ та партнерських європейських вишів; порівняти навчальні плани аспірантури з обраної спеціальності за кількістю і змістом предметів, кредитів, академічних годин тощо.

Практичне завдання. Використовуючи каталог курсів та навчальні плани обраних європейських вишів, скласти навчальний план для семестрового закордонного стажування.

Самостійна робота 1. Оцінити власний рівень володіння іноземною мовою, склавши один з мовних тестів онлайн (UEfAP, British Council, DAF, DELF).

Індивідуальне завдання 1. Користуючись принципами написання успішного мотиваційного листа, оцінити один з мотиваційних листів, написаних слухачами (розгорнуте сліпе рецензування)

Модульний контроль. Скласти повний апікаційний пакет для участі у програмі академічного обміну Erasmus+ KA107.

Література до Модуля V

1. Curriculum Vitae: Tips and Tricks. URL: http://www.ru.nl/publish/pages/772480/tips_and_tricks_cv.pdf
2. Erasmus+ International Credit Mobility: Handbook for Higher Education Institutions. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/international-credit-mobility-handbook_en.pdf
3. Motivation Letter: Tips and Tricks. URL: http://www.ru.nl/publish/pages/772480/tips_and_tricks_motivation_letter.pdf
4. Здіорук С.І., Богачевська І.В. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір: Аналітична довідка Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>.
5. Зразки мотиваційних листів та CV. URL: <http://www.ru.nl/science/careerservice/your-career/cv-motivation-letter/>
6. Мирончук Н.М. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий освітній простір// Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: зб. наук. праць /за ред. проф. С.С.

- Вітвицької, доц. Н.М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 20-24.
7. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 24.01.2013 №48 “Про затвердження Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0488-13>
 8. Постанова Кабінету міністрів України від 12 серпня 2015 р. №579 “Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність”. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248409199>.
 9. Постанова Кабінету міністрів України від 4 березня 1996 р. №287 “Про затвердження Положення про умови матеріального забезпечення осіб, направлених за кордон на навчання та стажування”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287-96-%D0%BF>.
 10. Роз’яснення окремих пунктів Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. URL: <http://mon.gov.ua/citizens/rozyasnennya/3348/kopiya-roz%E2%80%99yasnennya-okremix-punktiv-polozhennya-pro-poryadok-realizacziyi-prava-na-akademichnu-mobilnist.html>.
 11. Третяк О.С., Чебоненко С.О. Академічна мобільність та сучасні підходи до забезпечення якості вищої освіти в Україні. URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1370.
 12. Шаблон CV у форматі Europass. URL: <http://europass.cedefop.europa.eu/documents/curriculum-vitae>.

МОДУЛЬ VI. МІЖНАРОДНА ГРАНТОВА ПІДТРИМКА ПРОЕКТІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ І НАУКИ

***Викладач:** к. філол. н. Тупахіна О.В., доцент кафедри німецької філології і перекладу, координатор міжнародних проектів TEMPUS, Erasmus Mundus, Erasmus+, IREX UASP PPG*

Лекція 1. Програми ЄС із підтримки проектів у галузі освіти та гуманітарних наук.

Національні пріоритети у галузі науки і освіти. Класифікація проектів за метою. Огляд програм ЄС для підтримки проектів у галузі освіти та гуманітарних наук (Erasmus +KA2, KA3; Horizon2020; DAAD; IVF; MATRA; фонд Конрада Аденауера; фонд Генріха Белля; SIDA). Типова структура апікаційного пакету. Базові вимоги до апікантів. Консорціум та його функції. Онлайн-платформи для пошуку партнерів.

Лекція 2. Концепція міжнародного проекту: загальна характеристика.

Формулювання концепції проекту: аналіз проблеми у контексті; діаграма Ісікави; визначення ключових бенефіціарів та стейкхолдерів; оцінка потенціалу організації; визначення візії, місії, цілей і завдань проекту. Види впливу (короткостроковий, довгостроковий) та результатів (outputs, outcomes). Поняття проектного циклу. Основні стадії реалізації проекту: підготовка, імплементація, оцінювання. Цикл Демінга. Принцип SMART.

Лекція 3. Контроль забезпечення якості реалізації проекту.

Основні засоби й механізми контролю якості. Вимірні й невимірні критерії ефективності. Ключові показники для вимірювання ефективності та їх збір. Поняття безперервного зіставного аналізу (constant benchmarking). Оцінка ризиків: матриця ризиків, методологія ланцюжку подій (event chain methodology).

Лекція 4. Інформаційне забезпечення проекту.

Концепція інформаційної відкритості (openness). Поняття присутності в інформаційному просторі (visibility). Засоби

інформаційного забезпечення (dissemination): веб-сайт, флаєр, дайджест. Заходи з інформаційного забезпечення: прес-релізи, конференції, круглі столи. Публікація результатів. Контроль ефективності інформаційної присутності.

Лекція 5. Фінансове забезпечення проектів.

Структура гранту: основні й додаткові грантові кошти; кофінансування; критерії придатності для фінансування (eligibility); основні витратні статті; прямі й непрямі витрати; єдина ставка (flat rate); калькулятори коефіцієнтів; принципи ефективного планування бюджету (cost-efficiency); форми звітності.

Лекція 6. Комунікація в межах проекту.

Принципи взаємодії з партнерами. Розподіл обов'язків, коштів та контроль виконання завдань. Порядок прийняття рішень. Забезпечення прозорості: протоколювання і звітність. Механізми забезпечення комунікації: електронні розсилки, форуми, онлайн-конференції. Зовнішній аудит. Проміжний й фінальний звіти.

Лекція 7. Зовнішнє оцінювання проектних пропозицій: критерії успіху.

Базові правила зовнішнього оцінювання проектних пропозицій. Система нарахування балів при оцінюванні проектів Erasmus+ KA2. Принципи рівних можливостей, забезпечення інтересів стейкхолдерів та гендерного балансу. Рекомендації з оформлення. Мова і стиль. Термінологічний словник. Отримання консультацій.

Тренінг 1. Пілотний проект Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї.

Користуючись рекомендаціями, наведеними у презентації, та запропонованим інструментарієм, окресліть концепцію проекту, що вирішує поставлену проблему: *“Українські вчені мають замало публікацій у SCOPUS”*. Запропонуйте влучну назву для проекту.

Тренінг 2. Пілотний проект Erasmus+ KA2 Capacity Building: ідентифікація ризиків.

- 2.1 Користуючись матрицею ризиків, наведеною у презентації, визначте рівень ризику за кожної з обставин:
- три з п'яти вишів-учасників консорціуму (ENPI) не мають досвіду участі у міжнародних проектах;
 - Міністерство освіти однієї з країн жорстко регламентує навчальний план для аспірантів;
 - середній рівень мовної підготовки науковців у двох країнах-партнерах занадто низький для впровадження курсу Academic Writing.
- 2.2 Ідентифікуйте щонайменше три ризики за кожною з категорій для пілотного проекту Erasmus+ KA2 Capacity Building (робота у групах):
- Група 1. Люди.
- Група 2. Процеси.
- Група 3. Технічне забезпечення.
- 2.3 Запропонуйте варіанти мінімізації або уникнення ризику:
- “Низька успішність навчання за курсом у пілотних групах аспірантів”

Тренінг 3. Пілотний проект Erasmus+ KA2 Capacity Building: індикатори впливу та усталеності результатів

- 3.1 Визначте цільові групи та запропонуйте кількісні та якісні індикатори короткострокового та довгострокового впливу для таких заходів (робота у групах):
- Група 1. Тренінг фахівців для викладання курсу у партнерських вишах.
- Група 2. Розробка рекомендацій із впровадження аналогічних курсів.
- Група 3. Фінальна конференція.
- 3.2 Запропонуйте індикатори усталеності результатів проекту із розробки та впровадження нового курсу.

Тренінг 4. Пілотний проект Erasmus+ KA2 Capacity Building: планування етапів (робота у групах).

Користуючись рекомендаціями, наведеними у презентації, визначте завдання, заходи, індикатори прогресу, ризики та очікувані результати для кожної стадії реалізації пілотного проекту (робота у групах):

Група 1. Підготовча стадія.

Група 2. Виконавча стадія.

Група 3. Підсумкова стадія.

Самостійна робота 1. Користуючись рекомендаціями, наведеними у презентації, та шаблоном робочого пакету з аплікаційної форми, створіть робочий пакет для заходу: *“Розробка навчального плану курсу”*.

Індивідуальне завдання 1. Користуючись рекомендаціями, наведеними у презентації, та шаблоном Logical Framework Matrix з аплікаційної форми, побудуйте Logical Framework Matrix пілотного проекту.

Модульний контроль (робота у групах):

1. **Elevator Pitch.** Коротка (регламент – 2 хвилини) переконлива презентація спікером групи концепції проекту за вибором групи: проблеми, ідеї, результату.
2. **Розробка проектної пропозиції.** Розробіть і графічно презентуйте ключові елементи проектної пропозиції за вибором групи:
 - проблема та ідея;
 - мета, завдання, етапи;
 - бенефіціари та стейкхолдери;
 - матеріальні й нематеріальні результати.
3. **Оцінювання проекту.** Оцініть проектну пропозицію, представлену іншою групою, за такими параметрами:
 - актуальність поставленої проблеми та релевантність проекту;
 - реалістичність пропозиції та рівень ризику;
 - масштаби впливу проекту;
 - забезпечення якості та гарантії усталеності результатів.

Література до Модуля VI

1. Browning B. Grant Writing for Dummies / Beverly A. Browning. – NY: Wiley Publishing, 2003. – 360 p.
2. Browning B. Perfect Phrases for Writing Grant Proposals / Beverly A. Browning. – Madison: The McGraw-Hill, 2008. – 256 p.
3. Friedrich M. The International Component in Erasmus+: How to Write Successful Proposals (Joint Master Degree and Capacity

- Building). URL:
http://eccemundus.tpf.hu/upload/file/Friedrich_ECCE%20Mundus%20-%20KZ%20-%20E+%20successful%20proposal.pdf.
4. Karsh E. The Only Grant-Writing Book You'll Ever Need / Ellen Karsh. – NY: Basic Books, 2014. – 448 p.
 5. Аплікаційна форма Erasmus+ KA2 Capacity Building. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents-for-applicants/model-application-forms_en.
 6. Довідник з написання проєктів Erasmus+. URL: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/introduction/how-to-read-programme-guide_en.
 7. Електронна форма проєкту Erasmus+ . URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents-for-applicants/model-application-forms_en.
 8. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>.
 9. Закон України “Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
 10. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
 11. Національна стратегія реформування вищої освіти в Україні. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/strategiya_reformuvannya_vyshchoyi_osvity_2.0.pdf.
 12. Національна стратегія розвитку вищої освіти в Україні 2012 – 2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
 13. Сайт Національного офісу Erasmus+ в Україні. URL : <http://erasmusplus.org.ua/>.
 14. Сайт програми Erasmus+. URL: http://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus_en.
 15. Тематичні звіти EACEA. URL: http://eacea.ec.europa.eu/education/Eurydice/thematic_reports_en.php.

МОДУЛЬ VII. ПУБЛІКАЦІЯ СТАТЕЙ У ВИДАННЯХ, ВКЛЮЧЕНИХ ДО МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗ ДАНИХ

***Викладач:** к. б. н. Сарабєєв В. Л, доцент кафедри
біології лісу, мисливствознавства та іхтіології*

Лекція 1. Планування наукової статті та вибір видання для публікації.

Передумови написання наукової статті та її планування. Чому деякі публікації більш популярні та як притягнути увагу до наукової публікації? Стилі і типи наукових текстів: коротке повідомлення, дослідницька стаття, рецензія, оглядова стаття, монографія. Переваги що надає публікація наукової роботи у рейтингових міжнародних виданнях. Наукометрична оцінка результатів дослідної діяльності вченого. Потреби автора, редактора та рецензента. Як визначитися з журналом для публікації своєї праці. Наукометричні бази даних: SCOPUS, Web of Science, Index Copernicus. Список Джеффри Білла. Бізнес моделі журналів.

Лекція 2. Підготовка рукопису наукової статті та порядок написання розділів.

Назва статті: коротке, але достатня для розуміння змісту; уникнення беззмістовних слів; індексація статті за назвою та ключовими словами; точність назви та досягнення цільової аудиторії. Важливість правильного написання прізвища та установи. Ідентифікатори вченого (OrcID). Структура резюме. Вступ: сучасний стан та важливість проблеми; місце дослідження в контексті відомого; новизна та інноваційність вашого дослідження; мета, завдання, робочі гіпотези. Матеріал та методи: обсяг даних або розмір вибірки; місця збору матеріалу; деталізація об'єкту дослідження; забезпечення відтворюваності методів; додаткові електронні матеріали; біоетика. Результати: підтвердження або спростування основної наукової гіпотези; ілюстративні матеріали; опис основних результатів. Дискусія: доведення правоти точки зору автора, узагальнення результатів власних досліджень та дані інших авторів щодо підтвердження тієї чи іншої наукової гіпотези. Висновки: коротка характеристика одержаних результатів та перспективи їх використання; відповідність поставленим задачам; протиріччя та

неочікувані результати. Список літератури: пріоритетність використання джерел; стилі посилань; менеджери посилань.

Лекція 3. Подача статті та проходження рецензування.

Підготовка статті, супутньої інформації та файлів до подачі. Супровідний лист редактору. Список бажаних і небажаних рецензентів з їх координатами. Авторська декларація. Подача статті за допомогою Інтернет. Що оцінюють редактор та рецензенти. Недоброчесні практики. Плагіат і його види. Що автору дає рецензія. Складання відповіді на рецензію. Вичитка препринту та кінцеве редагування.

Лекція 4. Етика наукових публікацій.

Етичні зобов'язання авторів: стандарти звітності; доступ до даних і їх збереження; оригінальність і плагіат; множинні, повторні та конкуруючі публікації; підтвердження джерел; авторство роботи; безпека і питання використання людини або тварини; розкриття інформації та конфлікт інтересів; суттєві помилки в опублікованих роботах. Етичні зобов'язання рецензентів: відповідність кваліфікації рецензента роботі, що перевіряється; об'єктивність оцінювання; конфлікт інтересів рецензента та автора/ів; конфіденційність рецензування статті. Етичні зобов'язання редактора: рішення щодо публікації; принцип чесної гри; конфіденційність; розкриття інформації та конфлікт інтересів Топ 5 причин публікуватися етично: забезпечення науково-технічного прогресу; захист життя та навколишнього середовища; етичне поводження; особиста репутація; єдиний спосіб чинити правильно.

Практичне заняття 1. Вибір журналу для публікації наукової статті.

Теоретичне завдання. Здійснити аналіз основних показників за якими оцінюється діяльність науково-педагогічного працівника.

Практичне завдання. Ознайомитися з наукометричними базами (Scopus, Web of Science, Google Scholar) та індексами оцінки видань (рейтинг, імпакт-фактор та інше). Розглянути існуючі бізнес моделі журналів та форми подачі рукописів. Ознайомитися із списками та діяльністю хижих журналів.

Практичне заняття 2. Підготовка рукопису наукової статті.

Теоретичне завдання. Визначити основні критерії та правила написання наукової статті.

Практичне завдання. Провести аналіз публікацій із журналів списку SCOPUS за своїм напрямком досліджень, звернути увагу на структуру, стиль, форму подачі матеріалів, особливості написання кожного розділу.

Практичне заняття 3. Електронна подача статті, листування з редактором та рецензентами.

Теоретичне завдання. Ознайомитись з он-лайн платформою подачі статті видавництва Elsevier. Визначити критерії, за якими проводиться рецензування публікацій, ознайомитися з прикладами рецензій, наданих викладачем.

Практичне завдання. Виконати рецензію рукопису або вже опублікованої статті колеги за встановленою формою. Надати розгорнуті зауваження та можливі шляхи виправлення недоробок та/або помилок.

Самостійна робота 1. За наданим викладачем списком журналів визначити:

- а) чи внесено журнал до списків SCOPUS або Джеффри Білла;
- б) рейтинг журналу станом на цей рік (Q1-Q4);
- в) імпакт фактор журналу;
- г) періодичність видання;
- д) форма подачі рукопису (он-лайн чи електронною поштою);
- е) бізнес модель журналу (традиційна, відкритий доступ, гібридна).

Самостійна робота 2. За наданим викладачем списком публікацій визначити:

- а) h-індекс кожного автора публікації;
- б) кількість посилань на публікацію.

Самостійна робота 3. Скласти розгорнутий план написання наукової статті за своєю темою у відповідності до вимог та норм до публікації, що висувуються міжнародними журналами з імпакт фактором.

Самостійна робота 4. Вибрати журнал та скласти список використаних джерел (7 джерел) у відповідності до вимог вибраного

журналу, використовуючи менеджер посилань Mendeley (<http://www.mendeley.com>) та MS World Plugin.

Модульний контроль. Виконати самостійну роботу до практичних занять.

Література до Модуля VII

1. Beall J. Scholarly open access. <http://scholarlyoa.com> / J. Beall. — 2016.
2. Clark A. M. Five (bad) reasons to publish your research in predatory journals / A. M. Clark, D. R. Thompson // Journal of Advanced Nursing. — 2016. — P. 1–3.
3. Creswell J.W. Educational Research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (3rd ed.). Pearson, editor. Upper Saddle River; 2008. URL: basu.nahad.ir/uploads/creswell.pdf.
4. Ethics & Research in Publication, правила етики публікацій, рекомендовані видавництвом “Elsevier”. URL: <http://ethics.elsevier.com>.
5. Fisher JP, Jansen JA, Johnson PC, Mikos AG. Guidelines for writing a research paper for publication. Mary Ann Liebert, Inc. Accessed on:18-10-2016. URL: <https://www.liebertpub.com/media/pdf/English-Research-Article-Writing-Guide.pdf>.
6. White Paper on Publication Ethics. URL: <http://www.councilscienceeditors.org/resource-library/editorial-policies/white-paper-on-publication-ethics/>.
7. Визначення h-індексу науковця за базою Google Scholar. URL: <https://scholar.google.com.ua/>.
8. Визначення h-індексу науковця за базою SCOPUS. URL: <https://www.scopus.com/freelookup/form/author.uri?zone=&origin=NO%20ORIGIN%20DEFINED>.
9. Етика публікацій та запобігання недобросовісній практиці публікацій. “Право України”. URL: <http://pravoua.com.ua/ua/publication-ethics/>.
10. Етичний кодекс ученого України. URL: <http://znc.com.ua/ukr/news/2009/20090123ethic.php>.
11. Закон України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 р. № 1556-18. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

12. Комітет з етики наукових публікацій (Committee of Publication Ethics) URL: <http://publicationethics.org/>.
13. Назаровець С. А., Назаровець М.А. Небезпека поширення псевдонаукових видань для розвитку науки в Україні. Вісник ОНУ. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. 2017. Vol. 22, No. 1. С. 163–174.
14. Написання анотацій та резюме англійською мовою: навчально-методичні матеріали до циклу практичних занять з курсу іноземної мови для аспірантів та пошукувачів / Харк. держ. акад. культури ; розробники: С. В. Частник, О. С. Частник. Х.: ХДАК. 2015. 59 с. URL: http://www.ic.ac.kharkov.ua/navchannya/fsk/im/materials/nmm_engl_15.pdf.
15. Неворотин А. И. Матричный фразеологический сборник. Пособие по написанию научной статьи на английском языке СПб: СпецЛит, 2001. 205 с.
16. Пошук журналів у базі Web of Science. URL: <http://ip-science.thomsonreuters.com/mjl/>.
17. Рейтинг журналів за наукометричною базою SCOPUS. URL: <http://www.scimagojr.com/journalrank.php>.
18. Руководство по работе с менеджером ссылок Mendeley. URL: https://lit-review.ru/guides/Mendeley_guide.pdf
19. Список хижацьких видань та журналів, складений Джеффри Біллом. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%84%D1%84%D1%80%D0%B8_%D0%91%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D0%B0.
20. Як написати наукову статтю. Пам'ятка науковцю. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiibn/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21D BN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vcnzapv_2014_16_43.pdf.

3.2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ”

Викладач: д.пед.н. Терно С. О., професор кафедри історії України, керівник сектора лабораторії модерної історії України та інноваційних освітніх технологій ЗНУ

Мета: розвинути критичне мислення майбутніх наукових і науково-педагогічних кадрів як ключова компетентність в самозміні та саморозвитку особистості; як потужний інструмент доцільного розв’язування проблем власної життєдіяльності; як неодмінна навичка ухвалення продуманих рішень та адекватної взаємодії з реальністю, а також як засіб управління своїм сприйняттям. Результатом проходження курсу має стати більша ефективність слухачів під час ухвалення рішень; здатність усвідомлювати проблеми власної життєдіяльності та правильно їх формувати; а коректно сформульовані проблеми вміти переводити у завдання із відповідним набором можливих шляхів розв’язування (евристики та алгоритми); вільне володіння способами та засобами розв’язування дослідницьких та навчальних проблемних ситуацій.

Основні завдання:

- **сформувати знання** про: властивості критичного мислення; сфери застосування критичного мислення; переваги, що їх має критично мисляча особистість; відмінності між критичним мисленням та догматичним мисленням; особистісні риси догматично мислячої особистості та критично мислячої особистості; стратегії та процедури критичного мислення; функції та етапи розгортання критичного мислення; генезис та умови розвитку критичного мислення; методику розвитку критичного мислення школярів та студентів;
- **опанувати уміння** розв’язувати проблемні задачі: усвідомлювати проблемну ситуацію, діалектичний зв’язок між суперечностями; доводити – добирати прийнятні, відповідні та несуперечливі аргументи; знаходити контраргументи; помічати факти, що суперечать власній думці; обґрунтовувати; оцінювати – вибір прийнятної альтернативи, усвідомлення обмежень, що накладаються на висновок (істинність висновку за певних умов);

- спростовувати (принцип фальсифікації); узагальнювати; будувати гіпотези; робити висновки;
- засвоїти переконання у користі позитивних цінностей: справедливість, чесність, доброчесність, щирість, гідність, служіння, самовдосконалення.

МОДУЛЬ І. ТЕОРІЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Лекція 1. Світ критичного мислення: образ та мімікрія.

Властивості, склад, функція та генезис критичного мислення. Аналіз сучасних українських публікацій щодо впровадження критичного мислення в освіту. Найважливіші проблеми: 1) викривлення змісту поняття “критичне мислення” та неусвідомленість суті цього явища; 2) запозичення яскравого антуражу з вихолощенням справжньої проблемності під час навчання; 3) плутанина в інструментах, які забезпечують критичне мислення тощо.

Резюме. До найважливіших проблем сучасного українського освітнього простору слід віднести спотворення педагогічної новації “критичне мислення” до невпізнанності. Для розвитку критичного мислення необхідно: створювати проблемні ситуації у процесі навчання; пропонувати нетривіальні проблемні задачі; знайомити аспірантів із принципами, стратегіями та процедурами критичного мислення; регулярно створювати ситуації вибору (проблемні методи); організовувати діалог у процесі розв’язування проблемних задач (інтерактивні форми навчання); передбачати письмове викладення розмірковувань аспірантів з подальшою рефлексією; й нарешті, надавати право на помилку та моделювати ситуації виправлення помилок. За таких умов навчання мислення набуватиме усвідомленості, самостійності, рефлексивності, обґрунтованості, контрольованості та самоорганізованості, тобто розвиватиметься мислення другого порядку (або високого порядку), яке називають критичним мисленням.

Лекція 2. Чому важливо розвивати критичне мислення.

Людина як основний фактор саморозвитку суспільства. Концепція людського капіталу: “Якщо невідомо, куди йти, треба йти вгору”. Навчання критичного мислення – випереджальний і надлишковий внесок в загальні здібності та формування готовності до діяльності.

Грунтовна теоретична підготовка, автономія та незалежність учнівської аудиторії – сучасні імперативи освіти. Інформаційна культура та навички самоосвіти. Особистісно-орієнтоване навчання: зміщення акценту з інформаційно-гностичного підходу на розвивальний та діяльнісний, в основі якого здійснюється формування особистості, здатної до активної творчої діяльності. Критичне мислення як інструмент вдосконалення себе та своєї діяльності відповідно до динаміки світу, що швидко змінюється.

Резюме. Рефлексія породжує дві цілі й, відповідно, дві сторони відношення “людина – світ”: 1) виразити, відтворити світ у собі; 2) виразити, відтворити себе у світі. Перша сторона дає начало теоретичному відношенню, друга – духовно-практичному. Провідним в теоретичному відношенні до світу є відношення “суб’єкт – об’єкт”, в той час як в духовно-практичному – це відношення “суб’єкт – суб’єкт”. Отже, науково-теоретичне мислення у прикладенні до гуманітарних дисциплін виявляє свою обмеженість в якості провідного та такого, що визначає педагогічний процес. Тому провідним повинно стати духовно-практичне відношення, а теоретичне має посісти місце засобу, що обслуговує духовно-практичні цілі. В такому разі особа, що навчається, перестає розглядатися як об’єкт й особистісне спілкування виходить на передній план. Відтак педагог вже не виступає транслятором знань, а сам предмет стає посередником спілкування, засобом спілкування. Під час викладу природничих дисциплін матимемо зворотну ситуацію.

Лекція 3. “Природовідповідне” навчання шляхом розвитку критичного мислення.

Природовідповідне навчання як тип навчання, що відповідає домінуючим потребам юнацького віку – свобода, самопізнання та пошук сенсу. Рефлексивна та смислотворча діяльність. Методика навчання через критичне мислення: проблемні задачі, проблемні методи, інтерактивні форми, організація самостійної роботи, проведення власного дослідження та дискусій. Методика розвитку критичного мислення як організація навчання у спосіб, що задовольняє базові потреби у рефлексивній та смислотворчій діяльності, потреби в самопізнанні, самовираженні, самовизначенні, а також потреби в саморегуляції діяльності та творчій активності.

Резюме. Задоволення домінуючих потреб учбового контингенту можна реалізувати шляхом впровадження методики розвитку критичного мислення, яка дає поживу потребі у рефлексивній та

смыслотворчій діяльності, потребі в самопізнанні, самовираженні, самовизначенні, а також потребі в саморегуляції діяльності та творчій активності. А це означає: вільне навчальне середовище, інтелектуальні й моральні виклики особам, що навчаються, щодо пошуку сенсу та закономірностей оточуючого світу через емоційно значуще сприйняття об'єкта вивчення.

Лекція 4. Освітня практика критичного мислення.

Концепція рефлексивного мислення Дж. Дьюї як основа ідеї розвитку критичного мислення. Критичне мислення як метакогнітивний розвиток, який передбачає свідомий внутрішній контроль за розумовою діяльністю, розподіл інтелектуального ресурсу, а також оцінку результатів навчання. Метакогнітивний рівень мислення як здатність усвідомити прогалини в фактичному, концептуальному та процедурному знанні, й відповідно, докласти зусиль для набуття та побудови нового знання.

Резюме. Концепція рефлексивного мислення Дж. Дьюї як першоджерело педагогічної новації “критичне мислення”. Розвиток критичного мислення як метакогнітивний розвиток учбової аудиторії, що починається з відображення реальності у висновках, далі проходить через методологічне знання відносно природи висновку, аргументу та логіки, а згодом відбувається координація в процесі віддзеркалення парадоксів та соціальної взаємодії. Метакогнітивні процеси здійснюють свідомий внутрішній контроль за розумовою діяльністю, допомагають людям навчатися та дозволяють їм дізнатися, навчаються вони чи ні. Завдяки метакогнітивному рівню мислення людина здатна усвідомити прогалини в фактичному, концептуальному та процедурному знанні й, відповідно, докласти зусиль для набуття та побудови нового знання.

Лекція 5. Навчання критичного мислення – ознака середньовічної відсталості?

Відмінності між “вузьким” та “широким” тлумаченнями критичного мислення. Псевдометодики розвитку критичного мислення. Моделі критичного мислення за М. Ліпманом, Д. Клустером, Р. Паулем, Д. Халперн. Різні аспекти критичного мислення. Різноманітні ракурси розгляду критичного мислення.

Резюме. Критичне мислення розглядалось представниками різних галузей знань (філософії, психології, літературознавства тощо). Воно осмислювалось відносно прикладення до навчання різних предметів

(логіки, літератури, суспільствознавства тощо). Критичне мислення аналізували із відмінними цілями та під різноманітними кутами зору. В цьому випадку ми маємо справу із різними аспектами одного і того самого об'єкта. Кожна із представлених концепцій віддзеркалює якісь окремі важливі аспекти процесу критичного мислення, поглиблюючи наше розуміння цього феномена.

Семінар-тренінг 1. У чому секрет успіху пропаганди? Або усвідомленість – системотвірна властивість критичного мислення.

Теоретичне завдання. Ознайомитися із пропагандистськими матеріалами тоталітарних режимів та визначити чинники успіху пропаганди.

Практичне завдання. Розробити принципи освітньої політики, яка б призвела до розвитку у громадян такої компетентності, як критичне мислення та звела нанівець дію пропаганди.

Резюме. У протистоянні маніпуляціям слід врахувати два моменти: 1) прищеплення культури мислення, ґрунтованої на контраргументації; 2) викриття удаваної логічності пропаганди. Усвідомлення проблеми започатковує процес критичного розмірковування й забезпечує самостійність, рефлексивність, цілеспрямованість, обґрунтованість, контрольованість та самоорганізованість мислення. У сукупності зазначені властивості забезпечують свободу – вільну діяльність людини, яка усвідомлює необхідність цілеспрямованої зміни обставин, своїх способів діяльності, знань, умінь і навичок, потреб та здібностей.

Семінар-тренінг 2. Роль критичного мислення у громадянському вихованні.

Теоретичне завдання. Проаналізувати існуючу систему громадянського виховання в Україні та визначити позитивні та негативні сторони цієї системи.

Практичне завдання. Розробити методичні рекомендації щодо організації громадянської освіти в Україні.

Резюме. Схильність до конформізму є природньою властивістю людини, а тому громадянське виховання можливе лише за умови розвитку критичного мислення молоді. Умови, що сприятимуть розвитку критичного мислення та громадянській свідомості: 1) вільне

навчальне середовище, яке б заохочувало самостійний вибір; 2) можливість нести відповідальність за самостійно ухвалені рішення; 3) інтелектуальні й моральні виклики особам, що навчаються, щодо пошуку сенсу та закономірностей навколишнього світу; 4) емоційне та ціннісне сприйняття знань.

Самостійна робота 1. Критичне мислення: стратегії та процедури. Опрацювати публікації та скласти таблицю-матрицю стратегій (стовпчики матриці) та процедур критичного мислення (рядки матриці) із зазначенням тих проблем, до розв'язання яких їх можна застосувати; складення аналогічної таблиці-матриці із траєкторією розв'язання якоїсь проблеми.

Резюме. Критичне мислення послуговується не алгоритмами та напівалгоритмами, а евристиками та напівевристиками, тому що такий тип мислення використовується для розв'язування складних проблем та творчих задач. Саме тому вкрай важливо навчати аспірантів та студентів не лише алгоритмічним методам, а й евристичним, що, власне, й є розвитком критичного мислення. Принципи та стратегії забезпечують певні ступені свободи в процесі критичного мислення, а процедури дисциплінують мислення, роблять його струнким, логічним і доцільним. Структурно-елементна модель критичного мислення містить сукупність принципів, стратегій та процедур.

Самостійна робота 2. Критичне мислення: динаміка та сфера застосування. Опрацювати літературні джерела та скласти таблицю-матрицю із зазначенням тих проблем (рядки), що доводилось розв'язувати відповідно до розгортання етапів розв'язування (стовпчики).

Резюме. Критичне розмірковування відбувається у чотири етапи: 1) усвідомлення проблеми або зіткнення з проблемою; 2) проблемна ситуація та проблемна задача, що створюють певну перешкоду в досягненні мети – ситуацію утруднення; 3) переструктурування знань, способів дій, власних установок, досвіду та знаходження ідеї правильного розв'язку; 4) обґрунтування віднайденого рішення та представлення його іншим (об'єктивація думки). Критичне мислення використовується для вирішення конкретних ситуативних завдань, а це передовсім практичне мислення для розв'язання реальних проблем. Критичне мислення залучається на першому етапі розмірковування (зіткнення з проблемою), другий етап розгортається на рівні загального та фахового мислення (операційний та предметний рівень), третій та четвертий етапи (переструктурування та обґрунтування)

також потребують залучення процедур критичного мислення. Критичне мислення використовується для розв'язування проблемних ситуацій, які не можуть бути вирішені простим пригадуванням інформації або застосуванням відомих, а тому простих процедур (навичок).

Індивідуальне завдання. Написати есе на тему: “Генезис критичного мислення або як забезпечити умови для розвитку критичного мислення?”

Резюме. Процес критичного мислення породжується і забезпечується наявністю сімох факторів: 1) цілі навчання (мотивація); 2) засіб навчання (інструкції); 3) зміст навчання (проблемні задачі); 4) метод навчання (ситуація вибору); 5) форма навчання (інтерактивні заняття); 6) метод контролю (написання есе з подальшою рефлексією); 7) стиль навчання (моделювання ситуацій виправлення помилок). Розвиток здібності критично мислити має чотири рівні: 1) висловлення простого оцінного судження на основі безпосереднього погляду на предмет (нижчий рівень); 2) формулювання двох полярних, “екстремальних” і свідомо неприйнятних поглядів на розв'язання поставленої проблеми та пошук “золотої середини”; 3) виявлення неадекватності твердження через послідовне розкриття невідповідності цього твердження низці загальноприйнятих положень і принципів; 4) усесторонній, багатоплановий та багатфакторний аналіз явища, підходу, принципу, твердження тощо, в процесі якого виявляється якомога більше факторів та умов, що впливають на перебіг процесу, оцінюється ступінь їх впливу і на цій основі з'ясовується значущий фактор і знехтуваний, а також встановлюються ті умови, за яких первісно знехтуваний фактор набуває значущості, а первісно значущий — втрачає її (це найвищий рівень критичного мислення).

Модульний контроль. Написати есе на тему: “Як можна використати теорію критичного мислення в моїй професійній діяльності?”

Колоквіум. На науковому зібранні заслуховуються тези розв'язків завдань, що їх було виконано слухачами під час самостійної, індивідуальної роботи та модульного контролю. Головне завдання заходу — осмислити та структурувати здобутий досвід, проаналізувати помилки та винести уроки на майбутнє. А тому організовується рефлексія розв'язків, здійснюється їх випробування: захист та спростування.

МОДУЛЬ II МЕТОДИКА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Лекція 1. Положення методики розвитку критичного мислення.

Методика як педагогічний процес, основними компонентами якого виступають педагоги, особи, що навчаються, та умови навчання. Характеристики педагогічного процесу: цілі, задачі, зміст, методи, форми взаємодії педагогів та осіб, що навчаються, а також досягнуті при цьому результати. Системотвірні компоненти методики: цільовий, змістовний, діяльнісний (організаційний) та результативний. Цільовий компонент – опанування загальнометодологічними принципами, стратегіями та процедурами критичного мислення. Змістовний компонент – система проблемних задач. Організаційний компонент – взаємодія педагогів та осіб, що навчаються (методичні рекомендації). Результативний компонент – досягнуті зрушення у відповідності до поставленої мети.

Резюме. Вивчення теми відбувається в три стадії: виклику, осмислення та рефлексії. Перша стадія – актуалізує наявні знання, збуджує інтерес до теми; саме під час цієї стадії формулюється проблема та визначаються цілі вивчення матеріалу. Для цього слід використовувати різноманітні прийоми: мозковий штурм, висунення різних версій відносно досліджуваного матеріалу тощо. Друга стадія полягає в осмисленні нового матеріалу, тобто це стадія реалізації змісту. Метою етапу виступає розвиток творчого і критичного мислення; навичок самостійної роботи; пошукової та продуктивної евристичної діяльності. Третя стадія – міркування або рефлексії. Мета етапу – персоналізувати знання; забезпечити міцність, глибину знань; усвідомити, осмислити актуальне знання та способи пізнавальної діяльності. Оцінювання здійснюється шляхом написання есе-відповіді на проблемну задачу теми, оцінка мотивується викладачем з обов'язковою подальшою індивідуальною та груповою рефлексією, а також напрацьовуються поради на перспективу.

Лекція 2. Методологічні засади розв'язування проблемних задач.

Поняття “проблемна задача”. Проблемна задача переважно розв'язується у такій послідовності: 1) з'ясовується, яка інформація потрібна для розв'язання проблеми і якою інформацією ви володієте; 2) розробляється план, щоб поступово, крок за кроком, поєднати наявну інформацію з невідомою; 3) план дослідження виконується

поетапно; 4) здійснюється огляд розв'язування і усвідомлення того, що воно дійсно є розв'язанням даної проблеми та відповідає наявній інформації; 4) ретельно оглядається розв'язок з метою пересвідчення, що він дійсно є розв'язанням даної проблеми та відповідає наявній інформації; 5) якщо наш розв'язок невідповідний, представляємо проблему альтернативним способом, розміщуємо проблемну задачу в інший інформаційний контекст й починаємо усе з початку.

Резюме. Проблемна задача – це мета, що її треба досягти шляхом перетворення заданих умов. Задача містить у собі реальну або вдавану суперечність, яка викликає пізнавальне утруднення. Проблемну задачу неможливо розв'язати лише пригадуванням готових знань, необхідно розмірковувати, шукати зв'язки та відносини, добирати докази, змінювати представлення проблеми, ракурси сприймання та розгляду.

Лекція 3. Методика спонукальних та продуманих запитань.

Поняття “спонукальні запитання”, “продумані запитання”. Уміння ставити питання до проблемної ситуації та формулювати задачі. Запитання загального характеру. Запитання для уточнення. Запитання, що перевіряють припущення. Запитання, що перевіряють факти. Запитання, що перевіряють розуміння перспектив. Запитання, що перевіряють зрозумілість задач. Запитання оцінювального характеру.

Резюме. Гарний спосіб допомогти людині міркувати над задачею – ставити питання. Правильно сформульоване запитання може допомогти зіставити факти і проаналізувати свої думки або змінити представлення проблеми та побачити ситуацію в іншому світлі. Запитання, поставлені з метою допомогти навчанню інших, відомі як “Запитання Сократа”. Вони вимагають уважно слухати опонента, щоб оцінити його висловлювання та сформулювати конструктивні запитання.

Лекція 4. Метакогнітивні процеси.

Метакогнітивні процеси як інструмент осмисленого навчання, що забезпечує кодування та зберігання інформації у довготривалій пам'яті та вилучення її звідти. Метакогнітивні процеси як способи набуття думок та їх опрацювання: резюмування (узагальнення); уточнення (конкретизація); схематизація та організація. Резюмування – спосіб вилучення основної ідеї частини або цілого тексту. Уточнення – збагачення абстрактного положення конкретними

прикладами, ілюстраціями, кресленням, аналогією тощо. Схематизація – рамки або код для структурування інформації для того, щоб її можна було і зрозуміти, і зберігати у пам'яті. Організація – надання матеріалу певної структури, а не знаходження вже існуючої структури у самому матеріалі.

Резюме. Меткогнітивні процеси являють собою передовсім усвідомлення суб'єктом власного пізнання, а отже виступають засобом контролю, регуляції та корекції когнітивних процесів. У структурі метапізнання можна виділити два компоненти: 1) змістовний (знання про сильні та слабкі сторони пізнавальної діяльності); 2) процесуальний (досвід саморегуляції та самокорекції пізнавальної діяльності). Метакогнітивні процеси виконують роль управління пізнавальною діяльністю та залучаються, коли пізнання не дає бажаного результату або дає збій. Рефлексивність особистості є неодмінною передумовою успішного функціонування метакогнітивних процесів.

Лекція 5. Методи наукового дослідження.

Поняття “метод дослідження”. Аналіз – метод наукового дослідження шляхом розкладання об'єкта на складники. Синтез – метод наукового дослідження будь-якого об'єкта, який полягає у практичному чи уявному поєднанні елементів чи властивостей досліджуваного об'єкта в єдине ціле. Абстрагування (спеціальна форма аналізу) і узагальнення (вища форма синтезу). Порівняння – метод наукового дослідження, що полягає у встановленні ознак подібності та відмінності між предметами і явищами. Класифікація – метод наукового дослідження, що полягає в розподілі сукупності предметів на групи згідно з наявними ознаками. Узагальнення – метод наукового дослідження, що полягає у переході від окремого до загального, тобто у виробленні висновків та загальних положень. Систематизація – метод наукового дослідження, який передбачає розмежування та подальше об'єднання не окремих предметів, а їх груп і класів. Оцінка – метод наукового дослідження, що передбачає співвіднесення реального та ідеального, являє собою установа значимості чого-небудь згідно ідеалу. Аргументація – низка пов'язаних суджень, спрямованих на переконання слухачів (читачів) в істинності висновку.

Резюме. Методи – це ті інструменти, які дозволяють нам отримати відповідь на проблемну задачу, являють собою спосіб або

систему способів, що їх використовують у науково-практичній діяльності. Методи дослідження завжди реалізуються в сукупності. За ступенем деталізації методи дослідження можна поділити на: алгоритмічні, напівалгоритмічні, напівевристичні, евристичні.

Семінар-тренінг 1. Графічні організатори інформації.

Теоретичне завдання. Виділити всі можливі типи зв'язків під час опрацювання даних.

Практичне завдання. Представити різноманітні моделі досліджуваного об'єкта згідно теми власного дослідження.

Резюме. Графічні систематизатори (“понятійні схеми”) – просторові побудови, що вимагають від реципієнта інформації виявлення глибинної структури матеріалу. Лінійні послідовності (ланцюжки причинно-наслідкових зв'язків або певний порядок розташування тощо). Ієрархічні дерева (відображення зв'язків “частина-ціле”). Мережі – графічні систематизатори, що демонструють різноманітні типи зв'язків між об'єктами та явищами (аналогія, властивість, симптом). Матриці – двовимірні (прямокутні) таблиці даних або багатовимірні таблиці (матриці непрямокутної форми). Блок-схема – графічне відображення низки точних, логічних та послідовних інструкцій та команд.

Семінар-тренінг 2. Текстові організатори інформації.

Теоретичне завдання. Виділити всі можливі способи текстової (або текстово-графічної) організації інформації та представлення їх у вигляді стислих формулювань.

Практичне завдання. Представити тему свого дослідження за допомогою всіх можливих текстових організаторів інформації.

Резюме. Розв'язати проблемні задачі неможливо, якщо не ущільнити матеріал таким чином, щоб його легко було оглядати та комбінувати. В цьому допомагають різні види записів. План – перелік основних думок у тексті, послідовність викладу. Виписки (цитати) – дослівні уривки тексту, в яких містяться найважливіші думки, точні характеристики, яскраві висловлювання тощо. Тези – скорочений виклад основних думок твору. Анотація – коротка характеристика змісту твору. Резюме – коротка оцінка висновків автора твору. Конспект – розширені тези, доповнені розмірковуваннями й доказами, а також думками та міркуваннями автора конспекту.

Самостійна робота 1. Логіка невдачі.

Теоретичне завдання. Опрацювати джерела щодо психологічного захисту особистості та виділити особистісні якості та способи самозахисту психіки, що спричиняють невдачі.

Практичне завдання. Проаналізувати власні невдачі в дослідній, викладацькій або іншій фаховій діяльності та зробити висновки з них.

Резюме. Психологічний захист перешкоджає усвідомленню нереалізованих мотивів, нерозв'язуваних або трудно розв'язуваних внутрішніх конфліктів, тим самим спотворюючи реальність, відгороджуючи людину від важких та безплідних переживань. Витіснення – вилучення із свідомості неприйнятних думок, почуттів, бажань або аспектів дійсності. Раціоналізація – використання прийнятних виправдань для вчинків, що були викликані неусвідомленими причинами чи мотивами. Виміщення – прояв негативних почуттів не на того, хто їх викликав, а на іншого, як правило, сторонній об'єкт (людина, тварина, предмет, інколи на себе). Проекція – неусвідомлена відразу власних думок, бажань та приписування їх іншим. Раціоналістична проекція – усвідомлення власних неприємних якостей і приписування їх іншим за принципом “усі такі”, “всі так роблять”. Компліментарна проекція – усвідомлення власних недоліків та інтерпретування їх як переваг. Реактивне утворення – розвиток та перебільшення почуття, що є протилежним до того, яке викликало конфлікт або є неприйнятним. Соматизація – розв'язок або трансформація конфлікту через захворювання або травму. Брак усвідомленості штовхає людину у вир психологічних пасток, деструктивні ігри та маніпуляції.

Самостійна робота 2. Логіка успіху.

Теоретичне завдання. Опрацювати джерела та встановити чинники успішної діяльності.

Практичне завдання. Проаналізувати власні успіхи в будь-якій діяльності з точки зору того, який позитивний та негативний вплив вони мали на подальшу діяльність, Я-концепцію та самоефективність.

Резюме. Ознайомлення з ідеями та теоріями успіху: теорія К. Двек про розвивальний тип мислення (установки), ідеї С. Кові про вісім навичок вискоефективних людей; “закони успіху” від А. Адлера, М. Аргайла, У. Джеймса, А. Маслоу, Е. Берна, К. Роджерса, В. Франкла, Е. Фромма, К. Хорні, І. Ялома, Н. Хілла, Дж. Рея, М. Литвака, Ю. Лотоцької тощо. Що визначає досягнення:

здібності чи праця? Як мислять чемпіони? Бізнес: тип мислення і лідерство? Хто має шанс на успіх у довготривалій перспективі: керівники із фіксованим типом мислення чи керівники із розвивальним типом мислення? Пастки групового мислення. Лідерами народжуються чи стають? Емоційний інтелект та організація психологічного клімату у формальних групах. Батьки, вчителі, наставники: хто визначає спосіб сприйняття себе, інших та світу? Проактивність та реактивність – два полюси локусу контролю особистості та самоефективності, що визначають її життєвий шлях та досягнення. Цілеутворення та моніторинг власної діяльності згідно пріоритетних цілей. Філософія взаємодії “Виграв–Виграв”. Як цінності впливають на сприймання особистості? Поняття “зріла особистість” та “незріла особистість”, або полюси успіху–невдачі.

Індивідуальне завдання. Написати есе на тему: “Теорія та методика критичного мислення: взаємозв’язок та взаємообумовленість”.

Резюме. Як стверджував Л. Больцман: “Немає нічого практичніше, ніж хороша теорія”. Загальновизнаним виступає положення про те, що ані теорія, ані досвід не можуть існувати один без одного: досвід без теорії – сліпий, а теорія без досвіду – безплідна схема. В основу теорії розвитку критичного мислення покладений ідеалізований об’єкт (мапа моделювання майбутньої реальності) – модель критичного мислення. Відповідно до системного підходу в спроектованій моделі відображені властивості, склад, функція та генезис критичного розмірковування. Ускладнення ідеалізованого об’єкта призвело до представлення його кількома моделями: структурно-елементною моделлю, функціональною моделлю, генетичною та технологічною моделями. Вихідним положенням теорії виступає постулат про те, що критичне мислення – це мислення усвідомлене, самостійне, рефлексивне, цілеспрямоване, обґрунтоване, контрольоване та самоорганізоване. А отже такий тип мислення мусить складатися із загальнометодологічних принципів і стратегій (змістовний блок) та широкого спектру процедур оцінювання та обґрунтування (операційний блок), використовується для розв’язання нетривіальних проблем.

Методика розвитку критичного мислення спирається на теорію і забезпечує поступове засвоєння правил критичного мислення шляхом систематичного тренування у розв’язуванні задач на критичний аналіз

матеріалу за допомогою проблемних методів, інтерактивних форм навчання, демократичного стилю спілкування та поєднання методів контролю з подальшою рефлексією розв'язків.

Модульний контроль. Підготувати есе на тему: “Як може прислужитися методика критичного мислення в моїй професійній діяльності?”

Колоквіум. На науковому зібранні заслуховуються тези розв'язків завдань, що їх було виконано аспірантами під час самостійної, індивідуальної роботи та модульного контролю. Головне завдання заходу – осмислити та структурувати здобутий досвід, проаналізувати помилки та винести уроки на майбутнє. А тому організовується рефлексія розв'язків, здійснюється їх випробування: захист та спростування.

Література

1. Paul R. Critical Thinking: What every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World [edited by A. J. F. Binker]. Center for Critical Thinking and Moral Critique Sonoma State University, 1990. 575 p.
2. Penrose R. Shadows of the mind: A search for the missing science of consciousness. Oxford, 1994. XVI, 457 p.
3. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають /пер. з англ. Олександра Дем'янчука. 2-ге вид., випр. К.: Наш формат, 2017. 440 с.
4. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии /пер. с нем. М.: Академический проект; Гаудеамус, 2015. 240 с.
5. Барлас Т. Психология 4 you. М.: Эксмо, 2004. 288 с.
6. Берн Е. Ігри, у які грають люди /пер. з англ. Карини Меншикової. Х.: 2017, 254 с.
7. Боно Э. Я прав — вы заблуждаетесь /пер. с англ. П. А. Самсонов. Минск: ООО “Попурри”, 2006. 368 с.
8. Боно Э. Латеральное мышление /пер. с англ. П. А. Самсонов. Минск: ООО “Попурри”, 2005. 384 с.
9. Боно Э. Параллельное мышление /пер. с англ. П. А. Самсонов. Минск: ООО “Попурри”, 2007. 320 с.
10. Брунер Дж. Психология познания. *За пределами непосредственной информации* / под ред. А. Р. Лурия. М.: Прогресс, 1977. 412 с.
11. Вернадский В. И. Научное мировоззрение. *На переломе. Философские дискуссии 20-х годов: Философия и*

- мировоззрение* / сост. П. В. Алексеев. М.: Политиздат, 1990. С. 180-203.
12. Винер Н. Человек управляющий. СПб.: Питер, 2001. 288 с.
 13. Выготский Л. С. Мышление и речь. *Познавательные психические процессы*/ сост. и общ. ред. А. Г. Маклакова. СПб.: Питер, 2001. С. 368-396.
 14. Выготский Л. С. Сознание как проблема психологии поведения. *Психология развития человека*. М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2006. С. 18-40.
 15. Д'юї Д. Досвід і освіта /пер. з англ. Марії Васильченко. Львів: Кальварія, 2003. 84 с.
 16. Д'юї Дж. Демократія і освіта / пер. з англ. Львів: Літопис, 2003. 289 с.
 17. Двек К. С. Новая психология успеха. Думай и побеждай /пер. с англ. Т. Лучко. Х.: Книжный клуб "Клуб Семейного Досуга", 2007. 352 с.
 18. Дёрнер Д. Логика неудачи. М.: Смысл, 1997. 243 с.
 19. Джемс У. Психология. М.: Педагогика, 1991. 368 с.
 20. Джемс У. Психология в беседах с учителями. СПб.: Питер, 2001. 160 с.
 21. Джонстон Д. Психология /пер. с англ. Л. М. Птицына. М.: ООО "Издательство АСТ": ООО "Издательство Астрель", 2003. XXVI, 493 с.
 22. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления. (Как мы мыслим) /пер. с англ. Н. М. Никольской; под ред. Ю. С. Рассказова. М.: Лабиринт, 1999. 192 с.
 23. Зинченко В. П. Возможны ли целостные представления о мышлении? *Психологическая наука и образование*. 2001. № 2. С. 96-103.
 24. Зинченко В. П. Перспектива ближайшего развития развивающего образования. *Психологическая наука и образование*. 2000. № 2. С. 18-44.
 25. Ильенков Э. В. Философия и культура. М.: Политиздат, 1991. 464 с.
 26. Коржуев А. В., Попков В. А., Рязанова Е. Л. Рефлексия и критическое мышление в контексте задач высшего образования. *Педагогика*. 2002. № 1. С. 18-22.
 27. Лебон Г. Психология народов и масс /пер. с франц. Челябинск: Социум, 2010. 379 с.

28. Леонтьев А. Н. Мышление. *Познавательные психические процессы* /сост. и общ. ред. А. Г. Маклакова. СПб.: Питер. 2001. С. 356-368.
29. Лернер И. Я. Развивающее обучение с дидактических позиций. *Педагогика*. 1996. № 2. С. 7-11.
30. Линдсей Г., Халл К. С., Томсон Р. Ф. Творческое и критическое мышление. *Познавательные психические процессы* /сост. и общ. ред. А. Г. Маклакова. СПб.: Питер. 2001. С. 445-449.
31. Линдсей П., Норманн Д. Анализ процесса решения задач. *Познавательные психические процессы* /сост. и общ. ред. А. Г. Маклакова. СПб.: Питер, 2001. С. 449-459.
32. Литвак М. 7 шагов к успеху. М.: АСТ, 2015. 280 с.
33. Литвак М. Е. Из Ада в Рай: избранные лекции по психотерапии: учебное пособие. Изд. 15-е. Ростов н/Д: Феникс, 2011. 477 с.
34. Литвак М. Е. Командовать или подчиняться? Психология управления. Изд. 15-е. Ростов н/Д : Феникс, 2008. 379 с.
35. Литвак М. Е. Если хочешь быть счастливым: учебное пособие по психотерапии и психологии общения. Изд. 33-е. Ростов н/Д: Феникс, 2015. 603 с.
36. Матюшкин А. М. Мышление как продуктивный процесс совместного решения проблемных ситуаций. *Психологический журнал*. 2008. Т. 29, № 2. С. 124-129.
37. Пенроуз Р. Новый ум короля: О компьютерах, мышлении и законах физики /пер. с англ.; общ. ред. В. О. Малышенко. М.: Едиториал УРСС, 2003. 384 с.
38. Пономарев Я. А. О понятии “психологический механизм решения творческих задач”. *Психологический журнал*. 1996. Т. 17. № 6. С. 19-29.
39. Пригожин И., Стенгерс И. Время. Хаос. Квант: К решению парадокса времени / пер. с англ. Изд. 5, стереот. М.: УРСС, 2003. 240 с.
40. Пригожин И. Конец определенности. Время, хаос и новые законы природы. Ижевск: НИЦ “Регулярная и хаотичная динамика”, 2000. 208 с.
41. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой /пер. с англ.; общ. ред. В. И. Аршинова,

- Ю. Л. Климонтовича и Ю. В. Сачкова. М.: Прогресс, 1986. 432 с.
42. Свааб Д. Ми – це наш мозок / пер. з нім. Олександри Коцюби. Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2017. 496 с.
 43. Такман Б. В. Педагогическая психология: от теории к практике / пер. с англ. М.: Прогресс, 2002. 572 с.
 44. Терно С. О. Критичне мислення — сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя: Просвіта, 2009. 268 с.
 45. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії: посібник для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 70 с. URL: <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html>. Режим доступу:
 46. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): посібник для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с. URL: <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html>.
 47. Тихомиров О. К. Психология мышления. М.: Издательство Московского университета, 1984. 270 с.
 48. Тягло А. В., Воропай Т. С. Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века. Х.: Изд-во Ун-та внутренних дел, 1999. 284 с.
 49. Тягло О. В. Критичне мислення: навч. посібник. Х.: Основа, 2008. 187 с.
 50. Франкл В. Воля к смыслу / пер. с нем. М.: Альпина нон-фикшн, 2015. 174 с.
 51. Франкл В. Доктор и душа: Логотерапия и экзистенциальный анализ / пер. с нем. М.: Альпина нон-фикшн, 2017. 338 с.
 52. Франкл В. Логотерапия и экзистенциальный анализ: Статьи и лекции / пер. с нем. М.: Альпина нон-фикшн, 2017. 352 с.
 53. Франкл В. Людина у пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі / пер. з нім. Х.: Клуб сімейного дозвілля. 2016. 160 с.
 54. Фрейре П. Педагогіка пригноблених / пер. з англ. К.: Юніверс, 2003. 168 с.
 55. Фрейре П. Формування критичної свідомості / пер. з англ. К.: Юніверс, 2003. 176 с.
 56. Фромм Э. Бегство от свободы / пер. с англ. Луганск: Биг-Пресс, 2012. 212 с.

57. Фромм Э. Здоровое общество / пер. с англ. М.: АСТ: Астрель, 2011. 446 с.
58. Фромм Э. Человек для себя /пер. с англ. А. Александровой. Москва: Издательство АСТ, 2016. 320 с.
59. Хорни К. Наши внутренние конфликты: Конструктивная теория невроза / пер. с англ. В. Светлова. 2-е изд. М.: Академический Проект, 2008. 224 с.
60. Хорни К. Невротическая личность нашего времени / пер. с англ. В. В. Старовойтова. М.: “Канон+” РООИ “Реабилитация”, 2013. 288 с.
61. Хорни К. Самоанализ /пер. с англ. А. Боковой. 3-е изд. М.: Академический Проект, 2009. 208 с.
62. Щедровицкий Г. П. Мышление. Понимание. Рефлексия. *Щедровицкий Г. П. Избранные труды.* М.: Шк.Культ.Полит., 1995. С. 449-514.
63. Щедровицкий П. Пространство свободы. *Народное образование.* 1997. № 1. С. 46-51.
64. Ялом И. Дар психотерапии /пер. с англ. Э. И. Мельник. М.: Издательство “Э”, 2016. 352 с.
65. Ялом И. Теория и практика групповой психотерапии. Спб.: Питер, 2000. 640 с.

3.3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ФІЛОСОФІЯ НАУКИ”

***Викладач:** д. філос. н., проф. Кривега Л. Д., завідувач кафедри філософії*

Мета навчальної дисципліни: дати сучасні філософські і загальнометодологічні знання в галузі науково-дослідної роботи, навчити аспірантів практично застосовувати сучасні філософські знання у процесі виконання власного наукового дослідження, знаходити оптимальні рішення при розв’язанні комплексних завдань. Дисципліна “Філософія науки” належить до переліку обов’язкових навчальних дисциплін освітньої складової підготовки докторів філософії. Вона спрямована на формування загальнометодологічної культури докторів філософії і забезпечує розвиток критичного рефлексивного мислення. Вивчення дисципліни спрямовано на аналіз філософських засад сучасного наукового знання, наукової раціональності, наукової картини світу; раціональних та некласичних форм природничих і соціогуманітарних моделей сучасного наукового дискурсу. Курс “Філософії науки” сприяє розкриттю міждисциплінарних взаємозв’язків, характерних для сучасної науки і філософії.

Основні завдання:

- **надання** слухачам системи науково-методологічних знань щодо сутності дослідного процесу, професійного становлення та розвитку загальнометодологічної культури;
- **формування** у аспірантів вмінь використовувати ефективні методологічні комплекси, передовий світовий досвід щодо наукового пошуку в певній науковій галузі та впровадження результатів в соціальні практики;
- **освоєння** фундаментальних категорій філософії науки та основних філософських концепцій дослідницьких програм;
- **ознайомити** з основними парадигмами та моделями розвитку науки та епістемології;
- **дати** характеристику особливостей когнітивної, теоретичної діяльності науковця, дослідника.

Лекція 1. Феномен науки.

Філософія. Наука. Філософія науки. Предмет філософії науки. Багатовимірність феномену науки і багатоаспектність його вивчення філософією. Наука як система знань, дослідницька діяльність, соціальний інститут. Наука як дослідження. Цінності та традиції науки.

Лекція 2. Філософія пізнання.

Пізнання. Природа і джерела пізнання, його можливості та межі. Гносеологія: сутність, проблематика. Сутність, структура та форми пізнавального процесу. Агностицизм та його види. Концепції істини. Поняття практики. Структура практичної діяльності та її основні форми.

Лекція 3. Методологія наукового пізнання.

Наукове пізнання та його ознаки. Поняття методу, методики та методології. Проблема методологічного плюралізму у сучасній науці. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання та їх методи. Тенденції розвитку сучасної науки.

Лекція 4. Проблема співвідношення філософії і науки. Позитивізм.

Філософія і наука: загальне та відмінне. Позитивізм: основні етапи розвитку, представники, основні ідеї. Концепції зростання наукового знання.

Лекція 5. .Антропологічні інтенції сучасної філософії і науки.

Герменевтика і феноменологія як філософські засади соціально-гуманітарних методологій. Методологічні настанови психоаналізу. Світоглядна філософія екзистенціалізму як основа соціально-гуманітарних досліджень.

Лекція 6. Постмодернізм як методологія.

Модернізм. Постмодернізм. Представники філософії постмодернізму та їх концепції. Основні риси філософії постмодернізму. Основні принципи постмодерністської методології. Консюмеризм і маркетинг. Структуралістське розуміння методології соціогуманітарних наук. М.Фуко: “гра істини” та “влада-знання”.

Семінар 1. Філософія науки: предмет, проблематика, функції.

Предмет філософії науки. Філософія і наука. Виникнення науки і її розвиток. Основні етапи розвитку наукової галузі аспіранта. Чинники розвитку науки. Наука як система знань, соціальний інститут. Наука як

дослідження. Особливості наукового дослідження аспіранта. Наука і глобальні цінності людського буття. Етика науки.

Семінар 2. Співвідношення філософії, науки і релігії. Природа наукового і філософського знання. Наукове і позанаукове знання.

Пізнання: сутність, структура, види. Філософія, наука і релігія: спільне та відмінне. Агностицизм та його види. Концепції істини. Наукове пізнання та його ознаки. Наука, псевдонаука, антинаука.

Семінар 3 . Концепції росту наукового знання.

Критичний раціоналізм К. Поппера. Теорія наукових революцій Т. Куна. Методологія науково-дослідних програм І. Лакатоса. Концепція методологічного плюралізму П. Фейєрабенда.

Семінар 4. Емпіричні методи наукового пізнання : галузева специфіка.

Спостереження. Види спостереження. Відмінність у структурі наукового і повсякденного спостереження. Інтерсуб'єктивність і об'єктивність спостереженні. Інтерпретація даних спостереження. Функція спостереження в науковому дослідженні. Вимірювання. Види вимірювання. Кількісні та якісні види вимірювання. Шкалування. Порівняння. Експеримент. Теоретична “навантаженість” експерименту. Структура експерименту. Типи експерименту. Планування і побудова експерименту. Про необхідність контролю експерименту. Інтерпретація результатів експерименту. Економічний, екологічний і етичні аспекти сучасного експерименту.

Семінар 5. Теоретичні методи наукового пізнання : галузева специфіка.

Абстрагування. Види абстракцій. Хибні абстракції в історії науки. Ідеалізація. Доцільність використання ідеалізацій в сучасній науці. Формалізація. Створення “формальної” мови. Доцільність використання формалізації у сучасній науці. Мова науки. Аналіз і синтез. Дедукція. Особливості дедуктивних умовиводів. Види дедуктивних умовиводів. Використання дедуктивних умовиводів в науковій галузі аспіранта. Індукція. Особливості індуктивних умовиводів. Види індуктивних умовиводів. Помилки, які виникають при індуктивних умовиводах. Аналогія і моделювання. Види аналогії. Особливості висновків за аналогією.

Література

1. Будко В.В. Філософія науки : Учебное пособие. – http://ebooks.znu.edu.ua/files/2007/09/edu_29sept2006_133.rar. – Харьков : Консум, 2005.

2. Виндельбанд В. История новой философии в ее связи с общей культурой и отдельными науками : В 2 т. Том 2 : От Канта до Ницше. – http://ebooks.znu.edu.ua/files/2007/08/edu_29sept2006_437.rar. М.: Терра-Канон-Пресс-Ц, 2000.
3. Готинян-Журавльова В.В. Методичні вказівки до курсу “Сучасна філософія науки”. Одеса, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2014. <http://philosof.onu.edu.ua/elb/metodichki/gotinyan/metod1.pdf>
4. Грицанов А.А. Новейший философский словарь. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi/0002676.exe>. Книжный Дом, 2003.
5. Гришунин, С.И. Философия науки: Основные концепции и проблемы : учеб. пос. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Kapritsyn/0028027.djv>. -М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2009.
6. Демидов А.Б. Философия и методология науки : Курс лекций. – http://ebooks.znu.edu.ua/files/2007/06/edu_29sept2006_300.rar. Витебск : Издательство УО “ВГУ им. П. М. Машерова”, 2006.
7. Емельянова Л.М. Соотношение философии, науки и религии : текст лекций. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi4/0005725.pdf>. СПб.: СПб.ГУАП, 2000.
8. Ивин А.А. Современная философия науки. <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi47/0037900.djvu>. - М. : Высшая школа, 2005.
9. Леонов А.М. Познание сложности. Введение в философию науки. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/mathbooks/2008-4/filosofija-i-matematyka/BOOKS/filosofija/leonov.pdf>. Якутск : Изд-во Якутского у-та, 2002.
10. Лешкевич Т.Г. Философия науки: традиции и новации : Учебное пособие для вузов. – http://ebooks.znu.edu.ua/files/2007/11/edu_29sept2006_599.rar. М.: “Издательство ПРИОР”, 2001.
11. Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пос. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi40/0031551.pdf> / М.: Прогресс-Традиция ; МПСИ ; Флинта, 2005.

12. Микешина Л.А. Философия науки: Эпистемология. Методология. Культура : учеб. пос. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi40/0031555.pdf>. М. : Издательский дом Международного университета в Москве, 2006.
13. Новая философская энциклопедия. В 4-х т. Т. 1: А-Д. <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Manzhura/0008266.pdf>, М. : Мысль, 2010.
14. Новая философская энциклопедия. В 4-х т. Т. 2: Е-М. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Manzhura/0008267.pdf>, М. : Мысль, 2010.
15. Новая философская энциклопедия. В 4-х т. Т. 3: Н-С. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Manzhura/0008268.pdf>, М. : Мысль, 2010.
16. Огородников В.П. История и философия науки : учебное пособие для аспирантов. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi47/0038130.djvu>, СПб. : Питер, 2011.
17. Основы философии науки : учебное пособие для аспирантов. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi47/0038225.djvu>. - Ростов-н/Д : Феникс, 2008. науч. ред. И.Г. Митченков.
18. Основы философии науки : учебное пособие для аспирантов. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Manzhura/0000867.pdf>. Ростов-н/Д: Феникс, 2004.
19. Основы философии науки : учебное пособие для вузов. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Manzhura/0000868.pdf> / под ред. проф. С.А. Лебедева. – М. : Академический Проект, 2005.
20. Пугач Б.Я. Динамика научного познания : в 2-х томах : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. Т. 1, Харьков : Глобус, 2013.
21. Пугач Б.Я. Динамика научного познания : в 2-х томах : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. рек. МОНМСУ. Т. 2, Харьков : Глобус, 2013.
22. Пугач Б.Я. Фундаментальные проблемы истории и философии науки : Учеб. пособ. для студ. вузов. – Харьков : Факт, 2004.
23. Семенюк Е.П. Філософія сучасної науки і техніки . Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. / <http://194.44.152.155/elib/local/r431.pdf>

24. Семенюк Е.П. Філософія сучасної науки і техніки. - Львів : Світ, 2006.
25. Степин В.С. История и философия науки : учебник для системы послевузовского профессионального образования. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi47/0038061.pdf>, М. : Академический Проект, 2011.
26. Томпсон М. Философия науки. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Kapritsyn/0028051.pdf>. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2003.
27. Философия науки : Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук : хрестоматія / Отв. ред.-сост. Л.А. Микешина. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Kapritsyn/0028048.pdf>. М. : Прогресс-Традиция, 2005.
28. Философия науки в вопросах и ответах : учеб. пос. для аспирантов. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/phiziki/gumanitarnyj/4Kohanovsk.djvu>. Ростов-н/Д : Феникс 2006
29. Философский словарь: основан Г. Шмидтом. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi47/0037938.djvu> М.: Республика,2003.
30. Філософський енциклопедичний словник. К. : Абрис, 2002.
31. Філософський словник соціальних термінів Книга К.-Харків : “Р.И.Ф.”, 2005.
32. Цехмістро І.З. Голістична філософія науки. – Харків : Акта, 2003.
33. Эпистемология: основная проблематика и эволюция подходов в философии науки : учебное пособие для аспирантов и соискателей по общефилософской части курса “История и философия науки”. – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi46/0037758.pdf>. – Кемерово : Кузбас. гос. техн. ун-т, 2007.

3.4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПРАКТИЧНИЙ КУРС АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ”

*Викладачі: к.філол.н. Андрєєва І.О., к.філол.н. Залужна М.В.,
к.філол.н. Костенко Н.Д.*

На сучасному етапі інтеграції української освіти у європейський освітній простір виникає потреба у якісно новій підготовці науковців за освітньо-науковим рівнем доктор філософії (PhD), які мають демонструвати теоретичні і практичні знання, навички і вміння, компетенції і стратегії у межах проведення дослідження у відповідній галузі. Все це є можливим лише за умови високого рівня володіння англійською мовою, яка вже протягом тривалого часу є офіційною мовою міжнародного наукового спілкування. Даний курс спрямований на формування у майбутніх докторів філософії (PhD) відповідних компетенцій, які необхідні для реалізації подальшої професійної, наукової та міжнародної проектної діяльності, а також уможлиблюють академічну мобільність, а саме - участь у міжнародних конференціях, семінарах, презентаціях, стажуваннях, освітніх проектах різного рівня, які вимагають високий рівень володіння англійською мовою.

Практичне володіння англійською мовою майбутніми PhD передбачає демонстрування високого рівня сформованості **мовної, мовленнєвої та функціональної компетенцій**, що відповідають рівню знання іноземної мови B2 (незалежний користувач) і C1 (досвідчений користувач), згідно з “Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання” (2003 р.). Під **функціональною** компетенцією слід розуміти володіння іноземною мовою для академічних цілей, а саме: вміння читати наукові тексти (першоджерела), анотувати та реферувати їх; слухати та конспектувати лекції; готувати та проводити презентації й семінари. Відповідно до **мовної** компетенції передбачається володіння слухачем лексичними, граматичними та іншими нормами сучасної англійської мови. **Мовленнєва** компетенція охоплює рецептивні та продуктивні навички і вміння. Зважаючи на це, програма підготовки майбутніх PhD має за мету: сформувати практичні мовні, мовленнєві та функціональні компетенції, достатні для безперешкодного розуміння англомовних текстів та медіа-контенту з відповідної фахової галузі, а також для представлення та обговорення результатів

своєї наукової роботи англійською мовою в усній та письмовій формах.

Реалізація поставленої мети вимагає залучення відповідних **підходів** у формуванні компетенцій та навчанні аудіюванню, читанню, говорінню, письму - в результаті, в ході роботи залучаються комунікативний, *рефлексивний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний, культурологічний, рівневий, компетентнісний, професійно-орієнтований, інформаційний* підходи. З метою забезпечення високої ефективності навчання та активізації пізнавально-розумової діяльності контингенту в ході роботи залучаються **новітні інтерактивні методи** навчання іноземних мов, а саме *презентації, евристичні бесіди, рольові ігри, дискусії, “мозковий штурм”, “кейси”* з практичними завданнями, *елементи CLIL-методики* (Content and Language Integrated Learning): *методика душу, часткове занурення, повне занурення, двостороннє занурення, подвійне занурення*. Також використовуються новітні мультимедійні та **інформаційні засоби навчання** - мультимедійні підручники (Active Study CD-ROMs), спеціалізовані комп'ютерні програми для вивчення англійської мови (Active Grammar CDs, TestBuilder, TriplePlayPlus, тощо), інтерактивне комп'ютерне обладнання (інтерактивна дошка, лінгафонне обладнання). Викладання курсу відбувається із застосуванням дидактичних можливостей дистанційної платформи MOODLE (Система електронного забезпечення навчання ЗНУ: <http://moodle.znu.edu.ua/>).

Обрані **форми та методи** навчання відповідають вимогам підготовки слухачів до складання іспитів на отримання міжнародних мовних сертифікатів (IELTS, Cambridge Certificates, Pearson Test of English).

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна “Англійська мова для майбутніх докторів філософії” належить до загальноосвітніх дисциплін підготовки докторів філософії, ґрунтується на знаннях іноземної мови, навичках здійснення мовленнєвої діяльності на рідній мові, досвіду міжкультурної комунікації, конструктивно-когнітивних психологічних підходах. Відповідно до CLIL-методики (Content and Language Integrated Learning) в запропонованому курсі інтегрується вивчення іноземної мови і інших предметів в циклі підготовки майбутніх докторів філософії, поєднується міжпредметні методи та тактики.

Рівень В1 (незалежний користувач, рубіжний рівень)

1. Формування мовної компетенції:

1.1. Граматична компетенція передбачає знання і вживання основних граматичних ресурсів мови із деякими паузами для граматичного планування та виправлення, особливо під час спонтанного мовлення.

Морфологія. Частини мови: іменник (категорії числа, відмінка, роду), займенник (особові, присвійні, кількісні, вказівні, відносні тощо), дієслово (активний/пасивний стан, теперішній/минулий/майбутній час, наказовий спосіб дієслів, правильні та неправильні дієслова), числівник (кількісні та порядкові), прикметник (ступені порівняння), прислівник, прийменник, артикль із загальними назвами, частка, сполучник.

Синтаксис: фрази (номінальні, вербальні), речення, їх типи (розповідне, окличне, питальне; головне, підрядне, сурядне; просте, ускладнене однорідними членами, складене, складне).

1.2. Лексична компетенція: опанування обмеженим діапазоном мовленнєвих засобів та володіння словниковим запасом, достатнім аби висловитись із деякою хезитацією на загальні та професійні теми. Лексичний активний мінімум складає 2300 одиниць відповідно до тематики ситуативного спілкування.

2. Формування мовленнєвої компетенції:

2.1 Аудіювання: сприйняття й розуміння фактичної інформації особистої, загальної та професійної тематики із розрізненням основного змісту та специфічних деталей за умови чіткої артикуляції. Прослуховування лекцій або розмов на загальнонаукові та спеціальні теми із лінійною презентацією та чіткою структурою.

2.2 Читання: Узагальнення змісту коротких художніх та науково-популярних текстів, підсумовування текстової інформації з кількох джерел. Переказ коротких фрагментів із залученням лексики та граматики вихідного тексту.

2.3 Говоріння: переказ та обговорення автентичних джерел за фахом, детальне представлення кола власних професійних і наукових інтересів. Спілкування на теми, пов'язані із власними інтересами та

професійною сферою. Обговорення абстрактних, культурних , а також загальнонаукових тем.

2.4 Письмо: написання послідовних зв'язних текстів з низки знайомих тем у межах свого фаху й кола професійних інтересів з посиланням на інформацію з інших джерел.

3. Формування функціональної компетенції:

Модуль 1. Формування соціокультурної мовної компетенції: Близьке оточення. Публічний простір. Дозвілля. Розваги. Ігри та спорт.

Модуль 2. Формування професійної мовної компетенції: Професійна підготовка. Професії та спеціальності.

Модуль 3. Формування академічної мовної компетенції: Система освіти України. Заклади освіти. Персонал. Аудіовізуальне та мультимедійне обладнання. Сучасні виклики освіти.

4. **Самостійна робота:** реферування англійською мовою науково-популярних друкованих та електронних текстів, а також аудіозаписів.

5. **Індивідуальне завдання:** пошук і реферування автентичних англомовних наукових статей за фахом.

6. **Підсумковий контроль:** залік, контрольні заходи - лексико-граматичний тест в системі Moodle, письмове есе та усна співбесіда.

Рівень B2 (незалежний користувач, просунутий рівень)

1. Формування мовної компетенції:

1.1 Граматична компетенція передбачає знання і здатність вільно користуватися граматичними ресурсами мови з використанням лімітованого числа засобів зв'язку, із постійним здійсненням граматичного самоконтролю без помітних пауз задля граматичного оформлення висловлення.

Морфологія. Основні моделі словотвору. Частини мови: іменник (категорії числа, відмінка, роду), займенник (особові, присвійні, кількісні, вказівні, відносні тощо), дієслово (активний/пасивний стан, теперішній/минулий/майбутній час, прогресивний, (не)завершений вид, умовні речення (0, I, II, III типів),

безособові форми дієслова (герундій, інфінітив, Participle I, Participle II), модальні слова, модальні дієслова, прикметник (ступені порівняння, порівняльні структури), числівник (кількісні та порядкові) прислівник, прийменник, артикль із загальними назвами, абстрактними та зчислюваними/незчислюваними іменниками.

Синтаксис: фрази (номінальні, вербальні), речення (головне, підрядне, сурядне; просте, складене, складне). Складні синтаксичні конструкції.

1.2 Лексична компетенція: володіння достатнім лексичним запасом для продукування точних деталізованих описів, вираження точки зору на загальні та професійні теми без помітної хезитації, із використанням складних мовленнєвих моделей. Володіння загальнонауковою термінологією. Обсяг лексичного мінімуму повинен досягати 4000 одиниць, у тому числі фахова лексика.

2. Формування мовленнєвої компетенції:

2.1 Аудіювання: прослуховування, розуміння, конспектування складного усного мовлення (за змістом і мовним наповненням), живого або в запису, на суспільні, академічні та професійні теми, зокрема наукових дискусій з власної спеціальності зі складними лініями аргументації, за умови нормативної вимови, зокрема лекцій, доповідей, фахових розмов та інших форм академічних та професійних виступів (TED-talks).

2.2 Читання: узагальнення загальнонаукових та фахових текстів, їх коментування та обговорення головних тем та поглядів. Узагальнення уривків з періодичних статей, інтерв'ю та документальних матеріалів, що містять аргументацію і дискусійні положення. Резюмування змісту та окремих деталей текстів.

2.3 Говоріння: розгорнуті описи та презентації з фаху із виділенням головних положень та релевантними допоміжними деталями, з аргументацією, додатковими положеннями та відповідними прикладами. Вільне і спонтанне спілкування із висловленням власної думки, поглядів та вражень з відповідними поясненнями та аргументацією на професійні, академічні та фахові теми.

2.4 Письмо: вербальний опис графічного, ілюстративного та емпіричного матеріалу (таблиці, діаграми, графіки, приклади,

статистичні дані й підрахунки). Написання детальних аргументованих текстів у межах своєї сфери професійних і наукових інтересів з власними висновками на базі аналізу кількох автентичних джерел.

3. Формування функціональної компетенції:

Модуль 1. Формування соціокультурної мовної компетенції: Соціальні зв'язки. Мас-медіа. Реклама. Свята. Сфера послуг. Подорожі.

Модуль 2. Формування професійної мовної компетенції: Працевлаштування. Співбесіда. Організації та установи. Прилади та обладнання. Професійні досягнення.

Модуль 3. Формування академічної мовної компетенції: Вища освіта. Аспірантура й докторантура. Реформування вищої освіти в Україні.

4. Самостійна робота: написання англійською мовою анотацій до власних фахових статей.

5. Індивідуальне завдання: аналіз наукових публікацій за темою власного дослідження і складання словника англomовної термінології за фахом; написання англійською мовою тез доповіді на науковій конференції.

6. Підсумковий контроль: оцінювання готовності до складання іспиту на отримання міжнародних мовних сертифікатів (IELTS, Cambridge Certificates, Pearson Test of English), контрольні заходи - іспит, аналогічний міжнародному.

Рівень C1 (досвідчений користувач)

1. Формування мовної компетенції:

1.1. Граматична компетенція передбачає свідоме та контрольоване володіння граматичними ресурсами мови - граматичними структурами, конекторами та зв'язними програмами висловлювання - з високим ступенем граматичної правильності у високому темпі.

Морфологія. Продуктивні моделі словотвору. Частини мови: іменник (категорії числа, відмінка, роду), займенник (особові, присвійні, кількісні, вказівні, відносні тощо), дієслово (активний/пасивний стан, теперешній/минулий/майбутній час,

прогресивний, (не)завершений вид, перфектна група часів, узгодження часів), умовні речення (0, I, II, III типів), безособові форми дієслова та конструкції з ними (герундій, інфінітив, Participle I, Participle II), модальні слова, модальні дієслова, прикметник (ступені порівняння, порівняльні конструкції), прислівник (ступені порівняння), прийменник, артикль із загальними та власними назвами, частка, сполучник.

Синтаксис: фрази (номінальні, вербальні, ад'єктивні), речення (головне, підрядне, сурядне; просте, складене, складне). Складні синтаксичні конструкції.

1.2 Лексична компетенція: швидке і спонтанне використання широкого репертуару різноманітних мовленнєвих засобів для формулювання висловлювань на широке коло загальних, академічних, професійних тем. Володіння фаховою термінологією.

2. Формування мовленнєвої компетенції:

2.1 Аудіювання: сприйняття й розуміння розгорнутого усного мовлення на абстрактні, академічні та складні вузькофахові теми, попри необхідність уточнення окремих деталей, а також наявність ідіоматичних виразів, незнайомих акцентів і фонового шуму. Прослуховування та розуміння автентичних лекцій, доповідей, дискусій і дебатів зі спеціальності (TED-talks).

2.2 Читання: узагальнення та докладний аналіз значних за обсягом, складних у лінгвістичному аспекті вузькоспеціалізованих текстів. Резюмування фахових наукових праць (статей, монографій):

2.3 Говоріння: детальні описи та презентації у межах професійної проблематики, наукові доповіді з фаху з ґрунтовним аналізом, розвитком окремих пунктів та логічним висновком. Дискутування у сфері власного фаху за допомогою широкого діапазону засобів вираження щодо концептуально складного предмету обговорення у межах вузькоспеціалізованих тем.

2.4 Письмо: написання структурованих текстів з фаху (наукових статей) із дотриманням правил академічного письма та вимог до фахових публікацій: з докладною аргументацією, посиланнями на інших авторів, аналізом ілюстративного та емпіричного матеріалу й логічним висновком. Обсяг лексичного

мінімуму повинен досягати 10000 одиниць, у тому числі активної частини словника - 6000 одиниць.

3. Формування функціональної компетенції:

Модуль 1. Формування соціокультурної мовної компетенції: Мистецтво. Література. Винаходи. Громадська діяльність. Політика. Фінанси.

Модуль 2. Формування професійної мовної компетенції: Посадові особи.

Професійні спільноти. Публічні професійні заходи. Адміністрування та менеджмент.

Модуль 3. Формування академічної мовної компетенції: Системи освіти Європи та США. Академічна мобільність. Закордонні конференції та стажування. Наукові товариства.

4. Самостійна робота: написання та оформлення власної наукової статті англійською мовою.

5. Індивідуальне завдання: підготовка англійською мовою доповіді на іноземній науковій конференції та супровідної презентації PowerPoint.

6. Підсумковий контроль: іспит (повноцінний mock test) за зразком міжнародного на отримання мовних сертифікатів (попередні офіційні варіанти іспитів IELTS, Cambridge Certificates, Pearson Test of English 2015 – 2016 pp.).

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор : доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. - К. : Ленвіт, 2003. - 273 с.
2. Cunningham G., Redston Ch. Face2face. Elementary. Second Edition. Students' Book. - Cambridge University Press, 2012. - 168p.
3. Cunningham G., Redston Ch. Face2face. Elementary. Second Edition. Workbook. - Cambridge University Press, 2012. - 92p.
4. Cunningham S., Moor P., Crace A. Cutting Edge. Pre-Intermediate. Third Edition. Students' Book. - Pearson Education, 2013. - 176 p.
5. Cunningham S., Moor P., Cosgrove A. Cutting Edge. Pre-Intermediate. Third Edition. Workbook. - Pearson Education, 2013. - 96 p.

6. Cunningham S., Moor P., Bygrave J. Cutting Edge. Intermediate. Third Edition. Students' Book. - Pearson Education, 2013. - 177 p.
7. Carr J.C., Eales F., Williams D. Cutting Edge. Intermediate. Third Edition. Workbook. - Pearson Education, 2013. - 96 p.
8. Carr J.C., Eales F., Williams D. Cutting Edge. Upper-Intermediate. Third Edition. Workbook With Key. - Pearson Education, 2013. - 112p.
9. Cunningham S., Moor P., Bygrave J. Cutting Edge. Upper-Intermediate. Third Edition. Students' Book. Pearson Education, 2013. - 182p.
10. O'Connell S. Focus on IELTS. New Edition. - Pearson Education, 2010. - 264 p.
11. Terry M., Wilson J. Focus on Academic Skills for IELTS. New Edition. - Pearson Education, 2010. - 177 p.
12. Brook-Hart G., Jakeman V. Complete IELTS. Bands 6.5 - 7.5. Student's book. Cambridge University Press, 2013. - 189p.
13. Gower J, Hyde R. Advanced Expert CAE (New Edition) Coursebook with iTest CD-ROM & iTests.com. - Longman, 2012. - 186p.

Додаткова:

1. Evans V., Dooley J. New Round-Up 5. - Students' Book. - Pearson Education, 2011. - 208 p.
2. Evans V., Dooley J. New Round-Up 6. - Students' Book. - Pearson Education, 2011. - 257 p.
3. Aish F., Tomlinson J. Grammar for IELTS. – Collins, 2007. – 126 p.
4. Mann M., Taylore-Knowles S. IELTS for Academic Purposes. Students' Book. - McGraw-Hill, 2009. - 147 p.
5. Coe N. Oxford Living Grammar. An Intermediate Course. – Oxford University Press, 2009. - 153p.
6. McCarthy M., O'Dell F. English Vocabulary in Use. Advanced. / Cambridge University Press, 2002. - 193p.
7. Cambridge IELTS Practice Tests 1-9. - Cambridge University Press, 2000-2010.
8. Cambridge IELTS Academic. Student's book. - Cambridge University Press, 2016. - 143p.
9. McCarthy M. and O'Dell F. Academic Vocabulary in Use. - Cambridge University Press, 2012. – 167 p.
10. Jakeman V. Action plan for IELTS: academic module. – Cambridge University Press, 2006. - 129 p.

Електронні ресурси:

1. Academic English Online // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aeo.sllf.qmul.ac.uk/>
2. BBC Learning English // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/>
3. British Council Learning English (Вивчення англійської з Британською Радою) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://learnenglish.britishcouncil.org>
4. Архів медійних ресурсів із додатковими лексико-граматичними вправами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.onestopenglish.com>
5. Архів онлайн літератури англійською мовою // [Електронний ресурс]. С Режим доступу : <http://www.online-literature.com>
6. Архів тематичних відео ресурсів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.englishcentral.com/>
7. Візуальний онлайн словник. Visual Dictionary Online. – <http://visual.merriam-webster.com>
8. Доповіді конференції *TECHNOLOGY ENTERTAINMENT DESIGN* (TED-TALKS). Speaking at TED. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ted.com/about/conferences/speaking-at-ted>
9. Онлайн ресурс для вивчення англійських терміносистем // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://quizlet.com/>
10. Онлайн ресурс для розвитку навичок аудіювання // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.elllo.org/>
11. Онлайн ресурс для удосконалення навичок академічного письма // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://owl.english.purdue.edu>
12. Онлайн ресурси для підготовки до міжнародного іспиту IELTS // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.roadtoielts.com
13. Онлайн-ресурс видавництва “МакМілан” для вдосконалення англійської мови // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.macmillanpracticeonline.com

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А. ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ВІДКРИТОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПЛАТФОРМИ НАУКОВО- ВИРОБНИЧОГО ПАРТНЕРСТВА «ІНКУБ» (ІНФОРМАЦІЯ. ІННОВАЦІЇ. ІНВЕСТИЦІЇ)

«Затверджено»
Голова Запорізької обласної
державної адміністрації
К.І. Бриль
« 26 » _____ 2016 р.

«Затверджено»
Голова Запорізької
обласної ради
Г.В. Самарлак
« 26 » _____ 2016 р.

«Затверджено»
Ректор Запорізького
національного університету
М.О. Фролов
« 26 » _____ 2016 р.

«Затверджено»
Міський голова
м. Запоріжжя
В.В. Буряк
« 26 » _____ 2016 р.

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ
ВІДКРИТОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПЛАТФОРМИ
НАУКОВО-ВИРОБНИЧОГО ПАРТНЕРСТВА

«ІнКуб»

(Інформація. Інвестиції. Інновації)

Запоріжжя

2016

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Розвиток інноваційної діяльності є одним із найважливіших системних факторів підвищення рівня конкурентоспроможності держави. У сучасній економіці саме інновації виступають основою стрімкого та стабільного соціально-економічного розвитку, забезпечують високий технологічний рівень як країн, так і окремих регіонів, галузей та підприємств за рахунок зародження, впровадження та поширення нововведень, які володіють і науковою, і ринковою новизною.

Однак на сьогодні однією з актуальних проблем є недостатня розвиненість інноваційної інфраструктури через відсутність чіткої координації дій і консолідації зусиль основних суб'єктів інноваційного процесу: влади, науки та бізнесу.

Наразі вкрай необхідним є забезпечення умов для сталого співробітництва між розробниками інноваційних технологій і продуктів, виробництвом, бізнесом, регіональними органами державної влади та місцевого самоврядування в напрямку ефективного використання наявного науково-технічного та інноваційно-виробничого потенціалу Запорізької області задля його подальшого соціально-економічного розвитку й активізації інноваційно-інвестиційних процесів у регіоні.

НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ

1. Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 «Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020”».
2. Закон України «Про інноваційну діяльність».
3. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні».
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність».
5. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність».
6. Закон України «Про вищу освіту».
7. Закон України «Про засади державної регіональної політики».
8. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 06.08. 2014 р. № 385.
9. Постанова КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 р. № 1341
10. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року, затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 25.02.16 р. №1.

МЕТА ПРОГРАМИ

Координація спільних зусиль партнерів у напрямку розвитку Відкритої регіональної платформи науково-виробничого партнерства «ІнКуб» – інноваційного середовища, розробленого на засадах інформаційно-комунікаційних технологій, яке забезпечить можливість усім зацікавленим сторонам розмістити свої запити і пропозиції з науково-технічного або організаційно-фінансового вирішення нагальних для регіону проблем, а також створить додаткові умови для працевлаштування фахівців.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ

1. Розробка інноваційного середовища на засадах інформаційно-комунікаційних технологій – Відкритої регіональної платформи науково-виробничого партнерства «ІнКуб» (далі Платформа).
2. залучення до розміщення на Платформі:
 - *запитів регіональних органів державної влади і місцевого самоврядування* – щодо необхідності вирішення соціально-економічних проблем міста й області;
 - *технологічних запитів інноваційних підприємств* – щодо їх потреб в нових технологіях, матеріалах, інших інноваційних продуктах або висококваліфікованих кадрах;
 - *технологічних пропозицій вищих навчальних закладів і наукових установ* – щодо їхніх новітніх конкурентоспроможних розробок та ідей;
 - *запитів інвесторів* – щодо фінансування перспективних проектів;
 - *запитів студентів і випускників вищих навчальних закладів, населення регіону* – щодо працевлаштування, пошуку можливостей для проходження практики, стажування, а також презентації власних інноваційних ідей тощо.
3. Використання Платформи в освітньо-науковій діяльності вищих навчальних закладів та наукових установ; управлінській діяльності регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування; практичній діяльності підприємств, організацій та установ; діяльності обласного центру зайнятості.
4. Забезпечення ефективного функціонування розробленої Платформи.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ТА ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

- погодження та затвердження програми партнерами;
- призначення відповідальних за її виконання на рівні установ-партнерів;
- створення на базі Запорізького національного університету Платформи та структурного підрозділу, що забезпечуватиме її адміністрування;
- розробка нормативно-правового та науково-методичного забезпечення функціонування Платформи;
- розробка необхідних технічних умов до електронного контенту, що розміщуватиметься на Платформі;
- популяризація Платформи в регіоні та поза його межами;
- використання Платформи для вирішення поточних регіональних проблем;
- здійснення індивідуальних консультацій та надання допомоги зацікавленим сторонам (студентам, науковцям, підприємцям, інвесторам, державним службовцям тощо) щодо особливостей роботи з Платформою;
- сприяння впровадженню в практику місцевого підприємництва управлінських, організаційних та технічних інновацій вищих навчальних закладів і наукових установ регіону, розміщених на сайті Платформи, залучення інвесторів для їх фінансування;
- включення програми до Плану заходів з реалізації Стратегії регіонального розвитку Запорізької області та Стратегії розвитку міста Запоріжжя на період до 2020 року.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- створення відкритого регіонального інноваційного середовища;
- розбудова ефективних механізмів й інструментів координації та взаємовигідного співробітництва між владою, наукою та бізнесом;
- активізація інвестиційних процесів у регіоні;
- формування регіонального банку інноваційних проєктів;
- підвищення ефективності наукового потенціалу регіону та його концентрація на пріоритетних напрямках науково-інноваційного розвитку, спрямованих на вирішення регіональних проблем;
- формування проєктної культури в регіоні;
- підвищення якості дослідницько-інноваційної та практичної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах;
- забезпечення додаткових можливостей для працевлаштування випускників вищих навчальних закладів;
- активізація соціального партнерства в регіоні;
- покращення соціально-економічних показників Запорізької області.

ПАРТНЕРИ

- Запорізька обласна рада;
- Запорізька обласна державна адміністрація;
- Запорізька міська рада;
- Запорізький обласний Союз підприємців, промисловців (роботодавців) «Потенціал»;
- Запорізький обласний центр зайнятості;
- Запорізький національний університет;
- вищі навчальні заклади та наукові установи запорізького регіону;
- підприємства, організації, установи, приватні підприємці Запорізької області;
- регіональні, вітчизняні та міжнародні фонди.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- гранти вітчизняних і міжнародних фондів;
- спонсорські кошти;
- добровільні внески та пожертви;
- інші надходження, не заборонені законодавством.

Розробники Програми:

проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи ЗНУ Гура О. І.

начальник науково-дослідної частини Меньяло В. І.

ДОДАТОК Б КОНЦЕПЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням Вченої Ради
Запорізького національного
університету

Протокол № 3 від 29.11.2016 р.

Ректор

М. О. Фролов

2016 р.

КОНЦЕПЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЗАПОРІЖЖЯ 2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Концепція визначає засади проектної діяльності Запорізького національного університету з метою вирішення новітнього соціального замовлення суспільства. Концепція репрезентує організацію, цілі та завдання проектної діяльності, а також шляхи їх реалізації.

У XXI столітті якісно змінюється соціальна роль освіти: вона стає формою людського капіталу, джерелом сталого розвитку країни та задоволення потреб населення. Адже освітні успіхи нації, здатність до швидкого та ефективного реагування на зміни у світі нині визначають її потенціал розвитку. Саме тому важливу роль відіграє орієнтація на проекти, запровадження університетами ефективної стратегії, спрямованої на активізацію проектної діяльності для практичної реалізації результатів інтелектуальної творчої праці людини.

Реалізація концепції дозволяє усунути протиріччя між декларованим соціальним замовленням на компетентного фахівця і рівнем підготовки студентів.

Мета і завдання проектної діяльності ЗНУ

Головна мета проектної діяльності полягає у створенні сучасного динамічного дослідницько-інноваційного середовища для успішної реалізації творчого потенціалу ЗНУ; практичного впровадження результатів творчих ідей студентів, аспірантів, докторантів, наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників шляхом розробки проектів; забезпечення їх фінансування за рахунок зовнішніх джерел і грантової діяльності; участі у національних та міжнародних конкурсах, проектах і програмах.

Основними завданнями проектної діяльності є:

- пошук проектних пропозицій, грантів, фондів із фінансування проектів для студентів, аспірантів, докторантів, наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників та співробітників структурних підрозділів;
- організація інформаційно-комунікаційного середовища на базі ЗНУ щодо проектної діяльності з метою інформування студентів, аспірантів, докторантів, наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників про проектні пропозиції, гранти, фонди тощо.
- використання проектної діяльності в освітньому процесі;
- отримання додаткових позабюджетних коштів для виконання проектів, співпраця з підприємствами у сфері організації конкурсів проектів;
- організація конкурсів проектів серед студентів та залучення студентів, аспірантів, докторантів, наукових, педагогічних, науково-педагогічних працівників до участі у міжнародних, всеукраїнських та регіональних конкурсах проектів і грантів;
- взаємодія ЗНУ з організаціями, підприємствами, установами, регіональними органами державної влади і місцевого самоврядування; регіональними, вітчизняними і міжнародними фондами і програмами.
- підтримка роботи відкритої регіональної платформи науково-виробничого співробітництва «InCube».

Шляхи реалізації завдань проектної діяльності

Проектна діяльність у ЗНУ реалізується за трьома напрямками: фандрайзинговим, інформаційно-аналітичним та навчально-організаційним.

Фандрайзингова діяльність спрямована на:

- пошук зовнішніх джерел фінансування для реалізації проектів ЗНУ;
- сприяння практичному застосуванню та комерціалізації товарів і послуг, створених у процесі реалізації проектів;
- сприяння налагодженню прямих контактів між виконавцями проектів та представниками виробничої і соціальної сфер;
- співпраця з міжнародними, національними, регіональними фондами і програмами, органами державної влади та місцевого самоврядування;
- надання методичних рекомендацій та організаційного супроводу у процесі розробки і реалізації проектів.

Структуру проектної діяльності ЗНУ можна ідентифікувати як багатоеlementну, динамічну активну систему з обміну інформацією, розподіленим контролем і міжрівневою взаємодією.

Структура проектної діяльності спрямована на:

- створення організаційних умов для більш швидкого досягнення поставленої мети;
- швидке стратегічне реагування;
- ефективну координацію робіт по досягненню загальної мети;
- оптимізацію використання ресурсів.

Інформаційно-аналітична діяльність спрямована на інформаційну підтримку проектної діяльності ЗНУ, встановлення інформаційного зв'язку з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, організаціями, установами, громадськими об'єднаннями, бізнес-структурами тощо. Цей напрямок роботи передбачає:

- моніторинг проектів та грантів, постійне поповнення банку інноваційних ідей; бази даних розроблених і реалізованих проектів; переліку вітчизняних та міжнародних фондів, організацій, що надають відповідну фінансову підтримку тощо;
- формування портфелю проектів, який дозволить досягти максимальної цінності та проводитиметься у два етапи: попередній відбір проектів та формування оптимального портфелю проектів для подальшої реалізації;
- створення та оновлення сайту відділу проектної діяльності;
- узагальнення і поширення інформації про вітчизняні та міжнародні проекти і програми, а також конкурси і гранти для студентів, молодих вчених, наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників в Україні та за кордоном;
- популяризація результатів і досягнень університету у сфері проектної діяльності в друкованих та електронних ЗМІ і соціальних мережах;
- організація і проведення конкурсів-захистів проектів.

Навчально-організаційна діяльність спрямована на впровадження нових технологій, форм і методів навчання у Запорізькому національному університеті, які повинні забезпечувати: практичну спрямованість навчання – перевагу практичних методів над теоретичними та максимальну професійну орієнтацію навчання.

Основні шляхи реалізації цього напрямку діяльності такі:

- організаційно-методична допомога виконавцям проектів на початковій стадії їх діяльності (формулювання ідеї, розробка опису проекту, формування проектних груп, призначення наукових керівників і консультантів студентських проектних груп);

- залучення науково-педагогічних працівників до роботи в проектних групах, а також у якості наукових керівників (консультантів) проектів;

- введення проектної діяльності в освітні програми як одну з форм підсумкового контролю (написання студентами випускних кваліфікаційних робіт у вигляді проектів);

- проведення навчальних тренінгів та семінарів, курсів підвищення кваліфікації, введення у навчальні плани всіх спеціальностей дисципліни з проектної діяльності;

- підвищення кваліфікації на базі Центру післядипломної освіти для студентів, аспірантів, докторантів, наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників з метою отримання ними навичок із написання та реалізації проектів;

- створення проектних груп на факультетах та кафедрах із розробки та реалізації проектів;

- організація і проведення науково-методичних і практичних семінарів щодо написання проектів;

- активна взаємодія з відповідними структурними підрозділами університету в залежності від видів проектів, що розробляються: відділом міжнародних зв'язків, науково-дослідною частиною, виховним відділом, центром культури, факультетами та ін.

Ключовим елементом структури є **відділ проектної діяльності**. Це структурний підрозділ ЗНУ, який забезпечує концентрацію зусиль факультетів та основних структурних підрозділів ЗНУ на єдиній платформі задля подальшого розвитку освітньої, наукової, інноваційної та міжнародної діяльності, залучення студентів, аспірантів, докторантів ЗНУ і молодих учених, а також наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників та співробітників структурних підрозділів ЗНУ до розробки та практичної реалізації інноваційних ідей та проектів.

Основною організаційною підструктурою, яка реалізує конкретний проект, є **проектна (робоча) група**, яка складається зі співробітників університету. Група може складатись як із співробітників однієї кафедри або факультету, так і бути міжкафедральною або міжфакультетською в залежності від характеру проекту та для вирішення комплексних завдань. Контроль діяльності такої групи здійснюється на основі оцінки результату

роботи, а не процесу (група має свободу вибору методів вирішення поставлених завдань). Роботу групи організовує **проектний менеджер факультету**, який є відповідальною особою за проектну діяльність факультету і сполучною ланкою між відділом проектної діяльності та проектними групами. Проектний менеджер обирається більшістю голосів на засіданні Вченої ради факультету. Ця система дублюється і на рівні студентства, відтак активізацією проектної діяльності серед студентів будуть опікуватись **студентські проектні менеджери**.

ПОГОДЖЕНО

Начальник юридичного відділу

О.О. Кулініч

Положення підготував

В.о. начальника відділу проектної діяльності

Н.М. Коваленко

З положенням ознайомлена та один примірник отримала

«23» листопада 2016 р.

В.о. начальника відділу проектної діяльності

Н.М. Коваленко

ДОДАТОК В ПОЛОЖЕННЯ ПРО КОНКУРС МОЛОДІЖНИХ ПРОЕКТІВ «ЕПІЦЕНТР СТУДЕНТСЬКИХ ІНІЦІАТИВ»

Фролов М. О.
2016 р.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО КОНКУРС МОЛОДІЖНИХ ПРОЕКТІВ «ЕПІЦЕНТР СТУДЕНТСЬКИХ ІНІЦІАТИВ»

І. Мета і завдання Конкурсу

1.1. **Мета** конкурсу молодіжних проектів «Епіцентр студентських ініціатив» (далі – Конкурс):

- розкриття інноваційного потенціалу студентської молоді та його спрямування на соціально-економічний розвиток запорізького краю;
- сприяння формуванню проектної культури та інноваційної активності в місті Запоріжжі та Запорізькій області;
- розробка нових механізмів реалізації і впровадження студентських ідей та проектів;
- привертання державної і громадської уваги до проблем збереження та розвитку інтелектуального потенціалу регіону.

1.2. Основні **завдання** Конкурсу:

- формування активної життєвої позиції студентів, їх здатності і готовності до постійного вдосконалення, прагнення до нового; здатності до критичного мислення; готовності до ризику, вміння працювати самостійно, готовності до роботи в команді та конкурентному середовищі, розвиток креативності та підприємництва; бажання працювати на розвиток рідного краю;
- сприяння впровадженню результатів наукових та творчих досягнень студентів в освітню, соціальну, культурну та виробничу сфери запорізького регіону; інтеграції молодіжних проектів в університетські, регіональні, всеукраїнські та міжнародні освітні, наукові та інноваційні проекти і програми;
- налагодження контактів студентської молоді з представниками організацій, підприємств, установ, регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування з метою реалізації власного інноваційного потенціалу, розширення можливостей майбутнього працевлаштування, особистої участі в розбудові рідного міста й області;
- формування бази даних студентських проектів та розміщення їх на

Відкритий регіональний платформі науково-виробничого партнерства «Інкуб».

II. Організатори Конкурсу

- 2.1. Запорізький національний університет.
- 2.2. Депутати Запорізької міської ради: Константинов Олександр Олександрович, Васильчук Геннадій Миколайович, Белий Микола Іванович, Ревчук Ольга Андріївна, Кобзарюк Олександр Олександрович, Зайцев В'ячеслав Олексійович, Согорін Андрій Анатолійович.

III. Учасники Конкурсу

- 3.1. Участь у Конкурсі можуть брати студенти та аспіранти Запорізького національного університету як одноосібно, так і у складі команд чисельністю до трьох осіб.
- 3.2. До участі в Конкурсі допускаються студенти та аспіранти, які вчасно подадуть свою конкурсну роботу (далі – проект) за встановленою формою відповідно до вимог до оформлення проектів і графіку проведення Конкурсу, передбачених цим Положенням.

IV. Робочі органи Конкурсу

- 4.1. **Оргкомітет Конкурсу** створюється з метою організації і проведення Конкурсу під головуванням ректора. До складу оргкомітету Конкурсу входять представники структурних підрозділів, студентської ради, наукового товариства студентів, аспірантів, молодих учених Запорізького національного університету.
- 4.2. **Експертна комісія Конкурсу** формується оргкомітетом Конкурсу з фахівців за напрямками поданих проектів. До її складу входять представники регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування, наукові експерти з різних галузей наук, представники організаторів Конкурсу, а також організацій, підприємств, установ Запорізької області.

V. Напрямки проведення Конкурсу

На участь у Конкурсі приймаються проекти, спрямовані на сталий розвиток міста й області за такими напрямками:

- 5.1. Запорізький національний університет;
- 5.2. промисловість;
- 5.3. економіка та підприємництво;
- 5.4. сільське господарство;

- 5.5. освіта, наука, культура;
- 5.6. охорона здоров'я;
- 5.7. спорт, туризм;
- 5.8. житлово-комунальне господарство;
- 5.9. раціональне природокористування;
- 5.10. соціальні послуги;
- 5.11. молодіжна політика, патріотизм, волонтерство, громадянська позиція.

Не виключається можливість підготовки проєктів і за іншими напрямками, оскільки до кожної роботи застосовується індивідуальний підхід.

VI. Вимоги до оформлення проєктів

- 6.1. Проєкти, що подаються на Конкурс, оформлюються за встановленою формою (Додаток 1).
- 6.2. Текст роботи друкується українською мовою у форматі A4 з полями 2 см з усіх боків у текстовому редакторі Word шрифтом 12 Times New Roman, міжрядковим інтервалом 1,15 з однієї сторони аркуша.
- 6.3. Проєкти на участь у Конкурсі подаються до відділу проєктної діяльності в паперовому та електронному вигляді (каб. 322, к. 4).

VII. Терміни проведення Конкурсу

- 7.1. Конкурс проводиться щорічно.
- 7.2. Конкурс проводиться у три етапи за графіком:

Період	Етапи
Перший етап – прийом заявок	
24.10.	Оголошення про початок проведення Конкурсу
24.10. – 30.11.	Консультації щодо умов участі в Конкурсі та підготовки проєктів
01.11. – 30.11.	Прийом проєктів на участь у Конкурсі
17.11	Привітання з Днем студента
Другий етап – заочна оцінка проєктів	
01.12. – 04.12	Технічна експертиза проєктів

05.12. – 08.12.	Оцінка проектів експертною комісією і визначення напівфіналістів Конкурсу. Доведення результатів заочної оцінки проектів до учасників Конкурсу
09.12. – 11.12.	Підготовка напівфіналістів до публічного захисту проектів
Третій етап – захист проектів і визначення переможців	
12.12. – 14.12.	Публічний захист проектів напівфіналістів
14.12. – 15.12.	Визначення переможців Конкурсу
16.12.	Презентація найкращих проектів. Нагородження переможців. Оприлюднення інформації про результати Конкурсу

VIII. Оцінка проектів

- 8.1. Оцінка проектів здійснюється експертною комісією.
- 8.2. Результати роботи експертної комісії доводяться до всіх учасників Конкурсу на вказані ними електронні адреси.
- 8.3. Проекти, що не відповідають умовам Конкурсу, експертною комісією не розглядаються.
- 8.4. Проекти не рецензуються і не повертаються. Апеляції за результатами Конкурсу не приймаються.
- 8.5. Оцінка проектів проводиться за такими критеріями:
 - **актуальність і реалістичність проекту** – наявність чітко сформульованої проблеми, що має соціально-економічне значення для м. Запоріжжя і Запорізької області; відповідність механізмів реалізації проекту очікуваним результатам; перспективи його розвитку;
 - **креативність** – оригінальність, інноваційність проекту: наявність нових ідей, нових підходів, технологічних або соціальних інновацій у запропонованому проекті;
 - **ефективність** – досягнення вимірюваних результатів, соціального, політичного, економічного ефекту відповідно до запитуваних ресурсів на реалізацію проекту;
 - **професіоналізм** – наявність в автора(ів) проекту необхідних теоретичних знань, практичних навичок, інших досягнень у

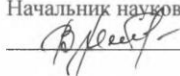
- **захопленість ідеєю** – якість представлення проекту під час його захисту.

IX. Переможці Конкурсу

- 9.1. Переможці конкурсу будуть нагороджені пам'ятними дипломами, цінними подарунками та (або) грошовими винагородами в розмірі:
 - перше місце – 10 тис. грн;
 - друге місце – 7,5 тис. грн.;
 - третє місце – 5 тис. грн.
- 9.2. Найкращі проекти будуть подані на розгляд регіональних органів державної влади, місцевого самоврядування, керівників організацій, підприємств та установ, а також рекомендовані до участі в різноманітних інноваційних проєктах і програмах та розміщені на Відкритій регіональній платформі науково-виробничого партнерства «Інкуб» з метою пошуку фінансування на їх реалізацію.

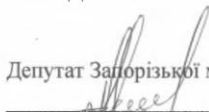
Положення розробив:

Начальник науково-дослідної частини

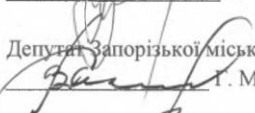
 V. I. Меняйло

ПОГОДЖЕНО:

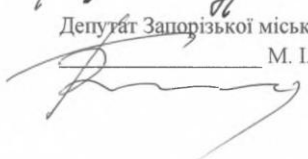
Депутат Запорізької міської ради

 O. O. Константинов

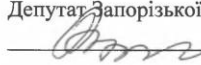
Депутат Запорізької міської ради

 T. M. Васильчук

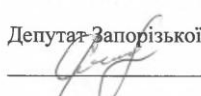
Депутат Запорізької міської ради

 M. I. Белий

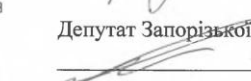
Депутат Запорізької міської ради

 O. A. Ревчук

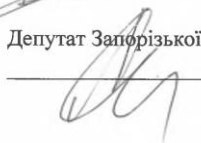
Депутат Запорізької міської ради

 O. O. Кобзарюк

Депутат Запорізької міської ради

 V. O. Зайцев

Депутат Запорізької міської ради

 A. A. Согорін

Додаток 1
до Положення про Конкурс
молодіжних проектів
«Епіцентр студентських
ініціатив»

**ФОРМА ПРОЕКТУ
ДЛЯ УЧАСТІ У КОНКУРСІ**

«ЕПІЦЕНТР СТУДЕНТСЬКИХ ІНІЦІАТИВ» <i>Конкурс молодіжних проектів</i>		
НАЗВА ПРОЕКТУ		
Напрямок проекту <i>(підкреслити необхідне)</i>	1. Запорізький національний університет 2. промисловість 3. економіка та підприємництво 4. сільське господарство 5. освіта, наука, культура 6. охорона здоров'я 7. спорт, туризм	8. житлово-комунальне господарство 9. раціональне природокористування 10. соціальні послуги 11. молодіжна політика, патріотизм, волонтерство, громадянська позиція 12. _____ <i>інше</i>
Стислий опис проекту	Зазначити проблему, на вирішення якої спрямовано проект. Описати, хто буде виконувати проект, чому і кому потрібен цей проект, які мета і завдання, що вийде в результаті, як проект буде виконуватися, скільки часу він триватиме, яка фінансова підтримка необхідна; перспективи розвитку проекту (до 1,5 сторінок)	

Керівник проекту (при наявності)	Зазначити П.І.Б., посаду, науковий ступінь, вчене звання керівника проекту			
Контактна інформація щодо авторів проекту	1. Зазначити П. І. Б. авторів проекту, факультет, курс, групу, моб. тел., e-mail			
	2.			
	3.			
Вартість проекту (грн.)	Зазначити загальну вартість проекту			
Актуальність проекту	Описати проблему, на вирішення якої спрямований проект; довести її актуальність та значимість для соціально-економічного розвитку регіону або ЗНУ (до 1 сторінки)			
Мета і задачі проекту	Мета			Задачі
			1.	
			2.	
			3.	
Цільова група проекту	Зазначити отримувачів вигоди, на вирішення проблем яких спрямований проект			
Основні заходи (методи) проекту й очікувані результати		Заходи (методи)	Очікувані результати	
	1.			
	2.			
	3.			
Термін реалізації проекту (від 3-х місяців до одного року)	Зазначити, скільки часу потрібно на реалізацію проекту			
Бюджет проекту		Стаття витрат	Сума, що запитується	Сума власного внеску або внеску інших організацій (при наявності)

	1.			
	2.			
	3.			
Коментар до бюджету (при необхідності)	Розшифрувати статті витрат, зазначивши, на що саме потрібні кошти			
Кваліфікація авторів проекту	Зазначити наявність необхідних теоретичних знань, практичних навичок, досвіду роботи, інших досягнень авторів у відповідній сфері діяльності або досвіду з підготовки та реалізації аналогічних проектів			
Інше (необов'язково)	Зазначити інформацію, що додатково позитивно характеризує проект та (або) додати листи підтримки, згоду співвиконавців проекту, презентацію, повідомлення у ЗМІ, фото, дипломи, сертифікати тощо			

ДОДАТОК Г. КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (ПРОЕКТ)

Наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники, співробітники, студенти, аспіранти, докторанти та інші особи, що навчаються у Запорізькому національному університеті, свідомо приймають цей Кодекс з метою:

- визначення принципів і встановлення норм академічної доброчесності як невід'ємної складової професійної етики та корпоративної культури;
- формування сприятливого академічного середовища для забезпечення високоякісного освітнього процесу, отримання вагомих наукових результатів, що містять об'єктивну новизну, встановлення взаємодовіри і взаємоповаги між всіма членами колективу, адміністрацією та особами, що навчаються;
- забезпечення всебічного розвитку інтелектуального, професійного та особистісного потенціалу всіх учасників академічної спільноти;
- підвищення іміджу, престижу та репутації Запорізького національного університету як потужного навчально-наукового та високодуховного центру південно-східного регіону, забезпечення його публічності, прозорості та відкритості.

РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету розроблено у відповідності з нормами загальнолюдських та європейських цінностей, Конституції України, Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про авторське право і суміжні права”, “Про видавничу справу”, “Про запобігання корупції”, Цивільного Кодексу України, Етичного кодексу Вченого України, Статуту Запорізького національного університету, Правил внутрішнього трудового розпорядку, а також із використанням досвіду провідних зарубіжних і вітчизняних вищих навчальних закладів і рекомендацій SAIUP – Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні, що реалізується Американськими радами за підтримки посольства США в Україні спільно з Міністерством освіти і науки України.

1.2 Кодекс академічної доброчесності визначає правила і норми академічної доброчесності, етичної поведінки, професійного

спілкування працівників та осіб, що навчаються у Запорізькому національному університеті.

1.3 Кодекс академічної доброчесності спрямований на дотримання високих професійних стандартів в усіх сферах діяльності університету, зокрема освітній, науковий, виховний, управлінський, а також на підтримку сприятливого морально-психологічного клімату у колективі.

1.4 Наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники, співробітники, студенти, аспіранти, докторанти та інші особи, що навчаються у Запорізькому національному університеті, зобов'язуються дотримуватися правил і норм, визначених цим Кодексом, спираючись на принципи:

- законності та верховенства права;
- свободи та людської гідності;
- патріотизму та служіння українському народові;
- професіоналізму та компетентності;
- чесності і порядності;
- справедливості та толерантності;
- партнерства і взаємодопомоги;
- поваги та взаємної довіри;
- відкритості і прозорості;
- колегіальності та демократичності;
- самовдосконалення і саморозвитку;
- персональної відповідальності та роботи на результат;
- нетерпимості щодо недотримання правил і норм Кодексу академічної доброчесності.

1.5. В даному положенні наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

– **академічна доброчесність** – це сукупність принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі;

– **академічне шахрайство** - це будь-які дії учасників освітньо-наукового процесу, сутність яких полягає у наданні або отриманні будь-якої несанкціонованої допомоги або нечесної переваги у будь-якій формі академічної роботи;

– **академічний плагіат** - оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів

власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання;

– **конфлікт інтересів** - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

– **неправомірна вигода** – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи не грошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

– **подарунок** – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/ одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;

– **приватний інтерес** – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

– **службові особи** - особи, які постійно чи тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється службовою особою установи, організації, судом або законом;

– **хабарництво** – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі;

РОЗДІЛ II АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

2.1 Формами проявів академічної недоброчесності є:

- **академічний плагіат**;
- **хибне співавторство** - внесення до списку авторів наукової чи навчально-методичної праці осіб, які не брали участь у створенні продукту;
- **обман, підробка** – свідоме надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої, наукової, творчої діяльності чи організації освітнього процесу;
- **приписування результатів колективної діяльності одній**

або окремим особам без узгодження з іншими учасниками авторського колективу;

- публікація вигаданих результатів досліджень;
- корегування результатів досліджень під гіпотезу, яку треба довести;
- порушення методики виконання досліджень;
- виконання на замовлення та (або) продаж академічних текстів (контрольних, курсових, дипломних робіт, дисертаційних досліджень і навчальної літератури);
- використання придбаних академічних текстів, що виконані на замовлення;
- академічне шахрайство.

2.2 Формами проявів академічного шахрайства є дії, які включають, але не обмежені такими діями як:

- *розмови з іншими студентами* під час проведення тестувань, контрольних та екзаменаційних робіт;
- *списування* – використання шпаргалок або інших матеріалів та засобів (мобільні телефони, планшети тощо), які недозволені для використання викладачами, під час тестувань, заліків / екзаменів;
- *несанкціоноване отримання залікових / екзаменаційних матеріалів* до чи після проведення академічного контролю, в т.ч. копіювання з контрольних / екзаменаційних робіт інших студентів;
- *фальсифікація чи підробка експериментальних даних* лабораторних робіт, соціологічних, психологічних, педагогічних та інших форм досліджень;
- *фабрикація* – фальсифікація результатів досліджень, посилок у власних публікаціях, будь-яких інших даних, у тому числі статистичних, що стосуються освітнього процесу та наукових досліджень;
- *повторне використання раніше виконаної* іншою особою письмової роботи (лабораторної, контрольної, індивідуальної, курсової, дипломної тощо);
- *повторна публікація своїх наукових результатів*;
- *складання іспиту чи заліку іншою особою*;
- *будь-які дії, пов'язанні із вимаганням або пропонуванням хабаря* в обмін на отримання академічної переваги під час складання тестів, контрольних, залікових, екзаменаційних чи кваліфікаційних робіт;
- *будь-які форми обману чи надання фальшивої інформації* професорсько-викладацькому чи адміністративному персоналу щодо

фактів академічного шахрайства;

2.3 Форми академічного плагіату є дії, які включають, але не обмежені такими діями як:

- *використання у власному творі чужих матеріалів (зображень, тексту), у тому числі з мережі Інтернет, без належних посилань;*

- *парафраз або цитування матеріалу, створеного іншою особою, як опублікованого, так і ні, без належного дотримання правил цитування;*

- *спотворене представлення чужих ідей, їх синтез або компіляція з першоджерел;*

- *представлення в якості власного твору (есе, курсової роботи, дипломного проекту, тез, статті тощо) матеріалу, що був отриманий з Інтернету або від третіх осіб в обмін на фінансову винагороду / послугу чи соціальні зв'язки.*

2.4 Система запобігання та виявлення академічного плагіату в університеті:

2.4.1 на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) освітніх рівнях вищої освіти:

- включення до освітніх програм підготовки бакалаврів і магістрів дисциплін (модулів) з академічного письма та академічної доброчесності;

- виконання навчальних завдань, проведення поточного та підсумкового контролю результатів навчання, з використанням, переважно, самостійних (індивідуальних) форм роботи, зокрема за допомогою системи Moodle;

- поступова переорієнтація на виконання курсових і дипломних робіт у вигляді проектів, що унеможливить компіляцію та плагіат;

- посилений контроль завідувачів кафедр, наукових керівників курсових, бакалаврських і магістерських робіт, членів екзаменаційних комісій щодо правильного оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей тощо;

- перевірка (вибіркова чи суцільна) бакалаврських і магістерських робіт на предмет академічного плагіату;

- створення електронного репозитарію магістерських робіт;

2.4.2 на третьому освітньо-науковому (аспірантському) рівні вищої освіти (аспірантура):

- включення до навчальних планів дисциплін з підготовки докторів філософії “Основи дослідницько-інноваційної діяльності” та “Філософія науки” модулів з академічної доброчесності, академічного

письма, етичного кодексу ученого;

- висока вимогливість і принциповість наукових керівників і наукових консультантів щодо неприпустимості академічного плагіату у дисертаційних дослідженнях докторів філософії і докторів наук;

2.4.3 під час атестаційного процесу здобувачів наукових ступенів у спеціалізованих вчених радах університету:

- експертна оцінка та (або) технічна перевірка (за допомогою спеціалізованих програмних засобів) щодо ознак академічного плагіату в дисертаційних дослідженнях, підготовлених до захисту;

- висока вимогливість і принциповість наукових керівників (консультантів), завідувачів кафедр (голів міжкафедральних семінарів), що рекомендували дисертацію, членів комісії з попереднього розгляду дисертацій у спеціалізованій вченій раді щодо недопущення наявності у тексті дисертаційної роботи несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату);

2.4.4 у роботі редакційних колегій наукових видань, щодо яких Запорізький національний університет є засновником:

- посилення вимогливості до процесу рецензування статей, що надходять до редколегій, у частині експертної (із залученням членів редколегій, зовнішніх експертів, запровадження процедур “сліпого”, “подвійного” рецензування) та програмної перевірки поданих матеріалів на предмет академічного плагіату;

- підвищення особистої відповідальності головного та відповідального редактора редакційної колегії за недопущення академічного плагіату в наукових виданнях ЗНУ;

2.4.5. при визнанні в університеті документів про науковий ступінь та (або) вчене звання, одержаних особами в навчальних закладах чи установах інших країн

- перевірка комісією, що утворюється наказом ректора з фахівців у галузі знань, за якою захищено дисертацію, тексту дисертації та публікацій, які розкривають її основні положення, на предмет академічного плагіату.

Голова комісії несе персональну відповідальність за внесення Вченій раді пропозицій щодо визнання в університеті іноземних документів про науковий ступінь та (або) вчене звання у випадку наявності у дисертаційній роботі академічного плагіату.

РОЗДІЛ III НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

3.1. Для педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників

- є гідним:

3.1.1. сумлінно, компетентно, вчасно, результативно і відповідально виконувати службові повноваження та професійні обов'язки, рішення і доручення керівництва, не допускати зловживання та неефективного використання державної і комунальної власності;

3.1.2. постійно підвищувати професійну кваліфікацію, застосовуючи у своїй діяльності інноваційні освітні методи та технології;

3.1.3. сумлінно ставитися до навчального процесу, форм контролю, об'єктивно та неупереджено оцінювати знання та вміння осіб, що навчаються;

3.1.4. дотримуватися загальноvizнаних етичних норм поведінки, бути ввічливим у стосунках зі студентами, керівниками, колегами і підлеглими;

3.1.5. із толерантністю та повагою ставитися до колег та осіб, що навчаються, незалежно від їх етнічної, релігійної, культурної або соціальної приналежності;

3.1.6. сприяти творчій активності студентства, заохочувати і підтримувати будь-яку діяльність, пов'язану з системою студентського самоврядування, покращенням культурного життя та іміджу університету. Враховувати пропозиції студентства щодо форм та методів навчання;

3.1.7. не розголошувати і не використовувати в інший спосіб конфіденційної та іншої інформації з обмеженим доступом, або інформації особистого характеру, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових та професійних повноважень;

3.1.8. нести моральну відповідальність за наслідки своїх досліджень, що можуть впливати на природне середовище і розвиток людства;

3.1.9. сприяти практичній реалізації результатів своєї роботи задля покращення життя суспільства, збереження культурно-історичної спадщини, раціонального використання природних ресурсів тощо;

3.1.10. чинити опір псевдонауці, виступати проти проявів академічної не доброчесності;

3.1.11. захищати свободу наукового пошуку, протидіяти втручанню влади та чиновників у наукові дослідження, а також їх упередженому впливу на характер отримуваних у дослідженнях даних та результатів;

3.1.12. спиратися на міжнародні та національні правові норми щодо захисту інтелектуальної власності та авторського права;

3.1.13. дбайливо ставитися до бібліотечних, документальних та інших матеріальних фондів і ресурсів університету, а також проявляти увагу до раціонального використання енергоносіїв університету, протидіяти актам вандалізму на території університету;

3.1.14. самостійно оцінювати правомірність наданих керівництвом рішень чи доручень та можливу шкоду, що була завдана у процесі виконання таких рішень чи доручень. Утримуватися від виконання рішень чи доручень керівництва, якщо вони суперечать законам, незважаючи на приватні інтереси;

3.1.15. негайно повідомляти керівництву у разі отримання для виконання рішень чи доручень, які учасник академічної спільноти вважає незаконними або такими, що становлять загрозу охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам;

3.1.16. уникати приватного інтересу та конфлікту інтересів;

- є неприйнятним:

3.1.17. допускати порушення навчального процесу, його недостатнє науково-методичне забезпечення;

3.1.18. не дотримуватися вимог контракту та виконання індивідуального робочого плану;

3.1.19. запізнюватися на заняття або пропускати їх без поважних причин;

3.1.20. встановлювати з особами, що навчаються, стосунків неформального характеру;

3.1.21. допускати некоректне, зневажливе ставлення до студентів, колег та співробітників;

3.1.22. вдаватися до форм академічного шахрайства, академічного плагіату та інших форм прояву академічної недоброчесності, викладених у Розділі II;

3.1.23. зловживати владою, впливом або службовим становищем;

3.1.24. провокувати підкупом;

3.1.25. допускати факти службового підроблення та службової недбалості;

3.1.26. приймати пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди чи подарунків службовою особою;

3.1.27. брати та пропонувати хабарі та (або) здійснювати будь-які інші корупційні дії;

3.1.28. свідомо порушувати нормативні та розпорядчі документи Запорізького національного університету (Статут, правила внутрішнього трудового розпорядку, кодекси, положення, накази та розпорядження) та чинного законодавства України.

3.2. Для здобувачів вищої освіти та інших осіб, що навчаються

- є гідним:

3.2.1. поважати честь і гідність інших осіб, навіть, якщо їх погляди відрізняються від ваших;

3.2.2. відповідально ставитись до своїх обов'язків, вчасно та добросовісно виконувати завдання, передбачені навчальними програмами та планами;

3.2.3. бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;

3.2.4. ефективно використовувати час навчальних занять для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на інші сторонні речі;

3.2.5. активно займатись самостійною роботою, використовуючи методичні посібники, рекомендації викладачів, додатково опрацьовуючи нову літературу, використовуючи всі можливості для отримання необхідних знань;

3.2.6. ефективно розподіляти час на пошук і вивчення матеріалів, необхідних для підготовки якомога якісної роботи (практичної, лабораторної курсової, дипломної тощо);

3.2.7. чесно та відповідально готуватись до поточного, модульного, семестрового і підсумкового контролю, докладаючи зусиль до своєчасного виконання всіх завдань;

3.2.8. використовувати у навчальній або дослідницькій діяльності лише перевірені та достовірні джерела інформації та грамотно посилається на них;

3.2.9. подавати на оцінювання лише самостійно виконану роботу, що не є запозиченою або переробленою з іншої, виконаної третіми особами;

3.2.10. у разі виникнення труднощів під час виконання навчальних чи дослідницьких завдань звертатись до інших за допомогою, яка є у межах прийняттого, наприклад, щодо редагування тексту, обговорення власних ідей тощо;

3.2.11. інформувати викладачів та осіб, що навчаються, про недоступність порушення норм і правил академічної доброчесності;

- є неприйнятним:

3.2.12. виявляти нешанобливе та некоректне ставлення до осіб, що навчаються, представників викладацького складу або адміністрації;

3.2.13. запізнюватись на навчальні заняття та пропускати їх без поважних причин;

3.2.14. під час навчального процесу використовувати джерела інформації (усні (підказки), письмові (роботи інших осіб), друковані (книги, методичні посібники), електронні(телефони, планшети), недозволені викладачем;

3.2.15. просити, надавати та одержувати допомогу від третіх осіб (у тому числі і в якості підставних) при проходженні поточного, модульного, семестрового і підсумкового контролю; використовувати родинні або службові зв'язки для отримання позитивної або вищої оцінки;

3.2.16. здійснювати або заохочувати будь-якими способами зміну отриманої академічної оцінки;

3.2.17. надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб;

3.2.18. вносити до списку авторів публікацій осіб, які не брали участі в отриманні наукових результатів;

3.2.19. фальсифікувати або фабрикувати інформацію, наукові результати з їх наступним використанням роботи (курсовій, дипломній, дисертаційній);

3.2.20. отримувати або пропонувати хабар за отримання будь-яких переваг у навчальній або дослідницькій діяльності;

3.2.21. брати участь у будь-якій іншій діяльності, пов'язаній з порушенням правил і норм академічної доброчесності.

3.3. Факти порушення науковими, педагогічними, науково-педагогічними працівниками та особами, що навчаються, норм Кодексу академічної доброчесності виносяться на розгляд Ради з академічної доброчесності, повноваження якої встановлюються Розділом IV цього Кодексу.

РОЗДІЛ IV РАДА З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

4.1 Рада з академічної доброчесності (далі – Рада) створюється з метою моніторингу дотримання членами академічної спільноти Запорізького національного університету положень Кодексу академічної доброчесності.

4.2 У своїй діяльності Рада керується нормами загальнолюдської моралі та етики, Конституцією України, Законами України, постановами ВРУ, указами Президента України, актами Кабінету Міністрів, наказами і розпорядженнями МОН України, Статутом ЗНУ та цим Кодексом.

4.3 Строк повноважень Ради складає 3 роки.

4.4 Рада має право:

- одержувати, розглядати, здійснювати аналіз заяв щодо порушення Кодексу академічної доброчесності та готувати відповідні висновки;

- залучати до своєї роботи експертів з тієї чи іншої галузі, а також використовувати технічні і програмні засоби для достовірного встановлення фактів порушення норм академічної доброчесності за поданою заявою;

- проводити інформаційну роботу щодо популяризації принципів академічної доброчесності та професійної етики викладачів та студентів;

- ініціювати, проводити та підтримувати дослідження з академічної доброчесності, якості освіти та наукової діяльності, у тому числі у співпраці з Центром незалежних соціологічних досліджень ЗНУ;

- готувати пропозиції щодо підвищення ефективності впровадження принципів академічної доброчесності у освітню та наукову діяльність університету;

- надавати рекомендації та консультації щодо способів і шляхів більш ефективного дотримання положень Кодексу.

4.5 Склад Ради затверджується наказом ректора на підставі рішення Вченої ради у складі 7 осіб, до числа яких на постійній основі входять:

- голова Ради, який обирається на засіданні Вченої ради з числа її членів;
- проректор з наукової роботи - координатор Проекту сприяння академічній доброчесності – SAIUP у ЗНУ;
- студентський координатор Проекту сприяння академічній доброчесності – SAIUP у ЗНУ;
- начальник юридичного відділу, уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції, секретар ради;
- голова первинної профспілкової організації;
- голова студентської ради;
- голова наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів, молодих вчених.

4.6 Склад ради та відповідна контактна інформація розміщуються на офіційному сайті Запорізького національного університету одразу після її затвердження.

4.7 При розгляді конкретної заяви до складу Ради тимчасово включаються декан (директор коледжу) або один із його заступників та голова студентської ради факультету (коледжу), який представляє особа, відносно якої розглядається питання порушення Кодексу академічної доброчесності. Голова студентської ради не залучається, якщо зазначена особа не є студентом.

4.8 Засідання Ради є правомочним, а рішення вважається прийнятим, якщо в ньому взяло участь не менше 2/3 членів Ради і більше половини проголосувало за чи проти нього.

4.9 На засідання Ради запрошуються заявник та особа, відносно якої розглядається питання щодо порушення Кодексу академічної доброчесності. При неявці останньої засідання переноситься з письмовим попередженням цієї особи (не пізніше ніж за три робочі дні) про дату, місце і час проведення наступного засідання. У разі повторної неявки засідання проводиться за відсутності особи, щодо якої розглядається питання порушення Кодексу академічної доброчесності.

4.10 За результатами проведених засідань Рада готує вмотивовані рішення у вигляді затверджених висновків “Про порушення норм Кодексу академічної доброчесності ЗНУ” чи “Спростування фактів щодо порушення норм Кодексу академічної

добročесності ЗНУ”. Вищевказані висновки Ради носять рекомендаційний характер та подаються ректору університету для подальшого вживання відповідних заходів морального, дисциплінарного чи адміністративного характеру. У разі встановлення в діях учасників освітнього-наукового процесу фактів порушення чинного законодавства останній негайно повідомляє про це відповідні органи.

4.11 Будь-який учасник академічної спільноти, якому стали відомі факти порушення норм Кодексу академічної доброчесності чи підготовки про можливість такого порушення, повинен звернутися до голови або секретаря Ради з письмовою заявою на ім'я її голови. У заяві обов'язково зазначаються – особисті дані заявника (П.І.Б., контактні дані: адреса, телефон, місце роботи, посада, курс, група, особистий підпис). Анонімні заяви чи заяви, викладені в некоректній формі, Радою не розглядаються.

4.12 Працівники та особи, що навчаються, які володіють інформацією щодо підозри можливого порушення норм Кодексу академічної доброчесності, але не мають достатніх підстав для написання заяви або мають вагання щодо можливості вчинення ними дій, які в подальшому можуть бути кваліфіковані як порушення норм Кодексу академічної доброчесності, можуть звернутися до членів Ради за консультацією.

4.13 Вчена рада раз на рік заслуховує звіт голови Ради з академічної доброчесності та приймає рішення щодо її подальшої діяльності.

V ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

5.1 За порушення норм академічної доброчесності наукові, педагогічні та науково-педагогічні працівники Запорізького національного університету можуть бути притягнуті до моральної, дисциплінарної, адміністративної відповідальності відповідно до нормативних і розпорядчих документів Запорізького національного університету, норм законодавства України, у тому числі таких як:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

5.2 За порушення правил академічної доброчесності особи, що навчаються в університеті, можуть бути притягнуті до таких форм відповідальності як:

- повторне проходження оцінювання (контрольної роботи, іспиту, заліку тощо);
- повторне проходження навчального курсу;
- попередження;
- винесення догани;
- відрахування з університету¹.

5.3 Наукові, педагогічні, науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти та інші особи, що навчаються, мають право на незаборонені законодавством способи оскарження звинувачень в порушенні норм академічної доброчесності.

VI ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

6.1 Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету ухвалюється Вченою радою.

6.2 Кодекс академічної доброчесності набирає чинності з моменту схвалення його більшістю членів Вченої ради та оприлюднення на офіційному сайті Запорізького національного університету.

6.3 Здобувачі вищої освіти повинні бути ознайомлені з Кодексом академічної доброчесності впродовж місяця з дня зарахування до університету, а наукові, педагогічні та науково-педагогічні працівники – при прийомі на роботу одночасно з ознайомленням з Правилами внутрішнього трудового розпорядку.

6.4 Всі працівники та особи, що навчаються, повинні знати і дотримуватися принципів і норм Кодексу академічної доброчесності. Незнання цих норм не може слугувати виправданням щодо його порушення.

6.5 Невиконання норм Кодексу академічної доброчесності є предметом розгляду Ради з академічної доброчесності.

6.6 Зміни і доповнення до Кодексу академічної доброчесності виносяться на розгляд Вченої ради за пропозиціями Вчених рад факультетів, педагогічних рад коледжів, профспілки ЗНУ, Ради з академічної доброчесності, студентської ради, наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених.

¹ ч.5 ст.48 проекту Закону України “Про освіту”

Навчально-методичне видання

**ПІДГОТОВКА ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (PhD)
У ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ**

Навчально-методичний посібник

*Дизайн обкладинки,
верстка і макетування: А.О. Стужук*

*В оформленні обкладинки використано репродукцію
картини художниці Лізи Рей «Глибини підсвідомості»
(публікується з дозволу автора)*

Підписано до друку 29.09.2017 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Друк цифровий.
Замовлення № 121. Наклад 150 прим.

Запорізький національний університет
69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2529 від 11.10.2016